

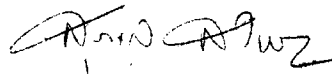
บทบาทของโต๊ะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้

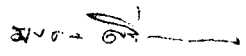
ปริญญาณิพนธ์
ของ
จำลอง สวณะคุณานนท์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

มิถุนายน 2518

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาปริญญาบัตรฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

 ประธาน

 กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงสุด แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภรณ์ ศรีพิพล และอาจารย์มงคล ศรีไพรวรรณ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำอันมีค่ายิ่ง จนทำให้ปริญญา นิตยสารฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ขึ้นมา

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง แก่ อาจารย์ ดร.วิจิตร ชีระกุล อาจารย์ปฐม นิตมานนท์ และ อาจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่ได้แสดงความปรารถนาที่ช่วยการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย

อนึ่ง บรรดาศึกษาธิการอำเภอ ผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอ ศึกษาพิเศษจังหวัด เจ้าหน้าที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ประจำสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และอำเภอ ในเขตศึกษา 2 ตลอดจนท่านผู้มีอุปการะคุณทั้งปวง และรวมทั้งมิตรสหาย ทั้งหมด โดยเฉพาะ คุณถวิล ศิริสกุล คุณไพศาล ๗ สงขลา คุณไพศาล หิรัญสาส์ คุณชูศักดิ์ เทศานนท์ คุณสุวิช แก้วเกษ คุณปรีชา ยนต์นิยม และคุณวิจิตร อนุวัชพันธุ์ ถึงเป็นผู้มีส่วนช่วยเหลือในการรวบรวมข้อมูล หรือเกื้อกูลให้เกิดศึกษานุทิศประโยชน์ ต่องานวิจัยนี้ด้วยประการใด ๆ ก็คือ ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณไว้เป็นพิเศษ ณ ที่นี้ ด้วยความจริงใจอย่างแท้จริง.

จำลอง สวณะคุณานนท์

มิถุนายน 2518

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ 1 ภูมิหลัง 1 ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า 8 สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า 8 ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า 8 ข้อตกลงเบื้องต้น 8 ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า 9 คำนิยามศัพท์เฉพาะ 9
2	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า 12 บทบาทในการจัดการศึกษา 12 บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำทางศาสนา 24 บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน 29 บทบาทเกี่ยวกับทางด้านการเมืองและการปกครอง 34
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า ... 44 แหล่งข้อมูล 44 การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 44 การรวบรวมข้อมูล 46 การวิเคราะห์ข้อมูล 49

๕ บท	๖ หน้า
4 ผลการศึกษาคนควา	51
5 สรุป อภิปรายผล และขอเสนอแนะ	115
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	116
อภิปรายผล	118
ขอเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม	125
ภาคผนวก	131

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1	แสดงจำนวนข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย..... 47
2.	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง โตะครูที่มีวัยต่างกัน 51
3	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน 55
4	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน 59
5	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและ การปกครอง ระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน 63
6	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน 67
7	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน 71
8	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน 75
9	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและ การปกครอง ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน 79
10	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง โตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย 83

11	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย..	87
12	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย..	91
13	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการ ปกครอง ระหว่างโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มี ความรู้ภาษาไทย	95
14	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและ ต่างประเทศ	99
15	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายใน และต่างประเทศ	103
16	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายใน และต่างประเทศ	107
17	วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและ การปกครอง ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครู ที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ	111

ภูมิหลัง

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ เป็นโรงเรียนราษฎร์ประเภทหนึ่งในจำนวน 7 ประเภทของโรงเรียนการศึกษาพิเศษตามมาตรา 20 (3) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 โรงเรียนประเภทนี้ตั้งอยู่ทั่วไปในเขตศึกษา 2, 3 และ 4 เป็นโรงเรียนที่มีลักษณะและประวัติความเป็นมาแตกต่างไปจากโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาในเขตอื่น ๆ กล่าวคือนอกจากจะทำการสอนวิชาศาสนาอิสลามโดยเฉพาะแล้ว ยังบรรจุวิชาสามัญและวิชาชีพเข้าไปในหลักสูตร และได้วิวัฒนาการมาจากสถาบันการศึกษาชนิดหนึ่งซึ่งเรียกว่า "ปอเนาะ" อีกด้วย¹

การจัดการศึกษาในรูปของปอเนาะ (Pondok) นั้น เป็นการศึกษาของชาวไทยมุสลิมที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณ² ปอเนาะที่เก่าแก่ที่สุดในเขตศึกษา 2 หรือจังหวัดชายแดนภาคใต้เริ่มเปิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2442³ การอบรมสั่งสอนในสถานศึกษาประเภทนี้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ ไม่มีการสอนวิชาประเภทอื่น ผู้ให้การสั่งสอนเรียกว่า "โต๊ะครู" ตำราที่ใช้ในการสั่งสอนได้แก่คัมภีร์กุรอ่าน นักศึกษาตามปกติมีอายุอยู่ในวัยรุ่นตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง แต่ชายหญิงแบ่งกลุ่มกันเรียน⁴ นักศึกษาเหล่านี้จะต้องไปรับการอบรมสั่งสอนที่สำนักของโต๊ะครู โดยจัดสร้างกระท่อม (ปอเนาะ) เพื่ออยู่อาศัยเอง และจัดหาอาหาร

¹กระทรวงศึกษาธิการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา นโยบาย และแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ หน้า 1.

²ภาคศึกษา 2 ยะดา การจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 1.

³ค. หน้า 14.

⁴ค. หน้า 26.

รับประทานเอง อยู่ท่านองนักเรียนกินนอน¹ อาหารสำหรับบริโภคนั้นนอกจากนักศึกษาจะได้มา
 โดยนำพักน้ำแรงของตนเองแล้ว ยังได้รับการช่วยเหลือจากอากาศอีกด้วย โดยปกติแล้ว
 นักศึกษาเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่อย่างนักบวช² โตะครูส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเช่นเดียวกับประชาชน
 ทั่ว ๆ ไป ซึ่งได้แก่การทำสวนยางพารา ทำนา ทำสวนผลไม้ และสวนมะพร้าว โดยปกติ
 การให้ความรู้ทางศาสนาถือว่าเป็นการให้ทาน³ หรือเพื่อหวังผลในการเผยแพร่ศาสนา และ
 อบรมชนมธรรมนิยมประเพณีสังคมมุสลิมให้แก่เยาวชนมุสลิม⁴ โตะครูไม่เรียกเก็บค่าเล่าเรียน
 หรือค่าธรรมเนียมในการส่งสอนใด ๆ นอกจากนักศึกษาจะตอบแทนโดยการนำเงินหรือสิ่งของ
 ต่าง ๆ เช่น เครื่องบริโภค มาให้เองด้วยความสมัครใจ เพื่อตอบแทนบุญคุณของอาจารย์⁵
 โตะครูเป็นบุคคลที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลาม ผู้ที่มีความรู้แตกฉานในทางศาสนาอิสลามนั้น
 เรียกตามศัพท์ภาษาอาหรับอันเป็นภาษาต้นศาสนาอิสลามว่า "อาลิม" (ALIM)⁶ โตะครู
 ส่วนมากเคร่งครัดทางศาสนาและเคยไปทำฮัจญ์ (ฮัจญ์) ที่เมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย
 มาแล้ว⁷ และได้ร่ำเรียนทางศาสนาอิสลามมาจากสถาบันการศึกษาในประเทศบ้าง

¹ม.ล.ปิ่น มาลากุล พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค หน้า 38.

²Thomas M. Fraser, Rusembilan: A Malay Fishing Village in Southern Thailand, p. 161.

³พัทยา สายหู รายงานการศึกษาลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ หน้า 35.

⁴ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ศ. หน้า 40-49.

⁵ภาคศึกษา 2 พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 หน้า 30.

⁶พัทยา สายหู ล.ศ. หน้า 35.

⁷พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ การพัฒนาการศึกษาเพื่อบูรณาภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 103.

นอกประเทศบ้าง ในปอเนาะแห่งหนึ่ง ๆ จะต้องมีโต๊ะครูที่มีความรู้เชี่ยวชาญทางศาสนาอย่างน้อยหนึ่งคนเป็นผู้ดำเนินการฝึกสอนเยาวชนในวิชาศาสนา¹ การสั่งสอนไม่มีหลักสูตรหรือตารางกำหนดเวลาในการสอนที่แน่นอนเหมือนสถานศึกษาประเภทอื่นที่จัดทำกันอยู่ทั่วไปในประเทศไทย โต๊ะครูว่างหรือเห็นเหมาะสมที่จะทำการสอนเมื่อใดก็จะจัดให้มีขึ้นเมื่อนั้นตามความสะดวก ในเวลาว่างจากการเล่าเรียนบรรดานักศึกษาก็จะไปช่วยทำงานให้โต๊ะครู เช่น ทำเรือกลสวนไร่นา หรืองานอื่น ๆ ระยะเวลาที่จะต้องอยู่รับการอบรมสั่งสอนของนักศึกษาก็ไม่กำหนดแน่นอนว่าเมื่อไรจึงจะสำเร็จการศึกษา ในบางสำนักอยู่ยาวนานถึง 10 ปี หรือนานกว่านั้นก็มิเอาเป็นยุติไม่ได้² สำหรับนักศึกษาที่ประสงค์จะศึกษาอยู่เพียงหนึ่งหรือสองปี การอบรมสั่งสอนส่วนใหญ่จะเน้นหนักในเรื่องวิธีการสวดมนต์อ้อนวอนพระเจ้าและเกี่ยวกับพิธีการต่าง ๆ นอกจากนี้ก็เรียนกฎหมายตามหลักศาสนาอิสลาม น้อยคนนักที่จะทราบเหตุผลหรือสิ่งที่เขาเหล่านั้นปฏิบัติอยู่ เจตนาคิดทั่ว ๆ ไปเมื่อผู้ใดมักจะเป็นจากกล่าวที่ว่า "อย่าถามหาเหตุผลจงทำตามที่พูดเถิด" สำหรับนักศึกษาที่ได้วางโครงการไว้ว่าจะพำนักอยู่ในสถานศึกษานานเกินกว่าสองปี โดยมีวัตถุประสงค์ว่าเมื่อเรียนสำเร็จไปแล้วจะได้ออกไปเป็นครูสอนคนอื่น และหวังที่จะอุทิศตนให้ศาสนานั้น การได้รับการอบรมสั่งสอนย่อมแตกต่างไปอีกเล็กน้อย คือนอกจากเขาจะได้เรียนในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เขาก็ต้องเรียนภาษาอาหรับขั้นสูงขึ้นไปอีกรวมทั้งการแปลความหมายของคัมภีร์กุรอาน และแปลหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนาด้วย³ การสอนของโต๊ะครูนอกจากจะสอนศาสนาแล้ว ตามปอเนาะต่าง ๆ มักมีลัทธิการเมืองเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่ด้วย⁴ แต่มิใช่เป็นเรื่องของการเมืองโดยตรง หากแต่

¹ม.ล.ปิ่น มาลากุล ล.ค. หน้า 38.

²ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ค. หน้า 30-31.

³Thomas M. Fraser, loc. cit.

⁴รายงานกิจการประจำปี 2503 จังหวัดยะลา หน้า 288 (อ้างอิงมาจากการพัฒนาการศึกษาเพื่อบูรณาภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 104. ของ พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์)

มีบุคคลบางกลุ่มได้ใช้ปอเนาะเพื่อแสวงประโยชน์ทางการเมือง โดยอาศัยศาสนาเป็นเครื่อง
 บังหน้า ทั้งนี้ เพราะชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีปัญหาเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา
 ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และส่วนมากเป็นผู้ที่มีการศึกษาค่ำ
 มีความเคร่งครัดในความเชื่อที่ล้าสมัย จึงตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองเหล่านี้ได้โดยง่าย
 ยิ่งถ้าหากปอเนาะให้ความร่วมมือด้วยแล้วก็จะทำให้ได้ผลรวดเร็วและรุนแรงมาก¹

รัฐบาลได้ตระหนักในปัญหานี้เป็นอย่างดี ดังนั้น เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่ม
 งานพัฒนาการศึกษาตามโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค (พ.ศ.ภ.) พ.ศ. 2501 จึงได้
 เริ่มงานพัฒนาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นภาคแรก²

ในการดำเนินการพัฒนาการศึกษาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะกรรมการที่
 ประชุมการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 (เขตศึกษา 2) และกระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณา
 เห็นว่าการศึกษาในรูปของปอเนาะเป็นการศึกษาที่ล้าหลัง เป็นอันตรายต่อความมั่นคง เศรษฐกิจ
 และสังคมของบ้านเมือง เนื่องจากการสอนของโต๊ะครูไม่มีหลักสูตร ไม่มีมาตรฐาน การสอน
 วิชาศาสนาไม่มีหลักสูตร ไม่กำหนดวิชาและเวลาที่สอน จึงเห็นว่าควรดำเนินการปรับปรุง
 การศึกษาในปอเนาะให้มีการเรียนการสอนในรูปของโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้
 วางระเบียบการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2504 โดยส่งเสริม
 ให้ปอเนาะจัดการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนา วิชาสามัญ และวิชาชีพ³ ทั้งนี้ ก็โดยเหตุผล
 และนโยบายที่จะปลูกฝังความสามัคคี ความสำนึกในความเป็นไทยของประชากรที่เป็นไทยมุสลิม
 และเพื่อให้การจัดการศึกษาของปอเนาะสอดคล้องกับแนวนโยบายของการจัดการศึกษาของชาติ

¹พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ อ.ค. หน้า 104.

²กระทรวงศึกษาธิการ โครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาคและโครงการทดลอง
 หน้า 18.

³ภาคศึกษา 2 ยะลา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริม
ปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 หน้า 10.

อันเป็นส่วนรวม¹ ตามระเบียบดังกล่าวนี้ได้เปิดโอกาสให้ปอเนาะจดทะเบียน และปอเนาะใดที่จัดกิจการได้ดีก็จะได้รับพระราชทานรางวัล หรือได้รับการอุดหนุนจากทางราชการ²

ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2509 ห้ามจัดตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ตามข้อเสนอแนะของสภาความมั่นคงแห่งชาติ ส่วนที่จัดตั้งอยู่แล้วให้จดทะเบียนให้ถูกต้องภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2509 และแปรสภาพเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 15 มิถุนายน 2514 ส่วนปอเนาะที่มีใจจัดตั้งเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภายในกำหนด ให้ถือว่าปอเนาะนั้นเลิกกันไป³ ส่วนโต๊ะครูคนใดที่ประสงค์จะเปิดสถานศึกษาขึ้นใหม่หลังจากนี้ ก็มีสิทธิยื่นเรื่องราวขอจัดตั้งได้ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 ทุกประการ

แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามดำเนินการปรับปรุงปอเนาะมาตั้งแต่ พ.ศ. 2504 จนแปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันแล้วก็ตาม การจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจกล่าวได้ว่ายังได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจนัก จากการวิจัยของภาคศึกษา 2 ยะลา⁴ พบว่า ระหว่างปีการศึกษา 2508-2511 มีนักศึกษาที่ไม่สามารถผ่านการสอบและตกค้างเป็นจำนวนมากถึงปีละ 22.35% แสดงให้เห็นว่ายังมีความสูญเปล่าทางการศึกษาอยู่มากในปอเนาะ หรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารปอเนาะขาดความรู้เรื่องการผลิต ชาติอุปกรณ

¹ภาคศึกษา 2 ยะลา การจัดการศึกษาของปอเนาะ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 1.

²ภาคศึกษา 2 ยะลา ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะในภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 หน้า 6.

³กระทรวงศึกษาธิการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา นโยบาย และแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ หน้า 12-13.

⁴ภาคศึกษา 2 ยะลา การจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 20.

การเรียนการสอน ขาดการแนะแนว นักศึกษาขาดเรียนมาก หรืออาจเป็นเพราะสาเหตุ
 อื่น

สำหรับทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่มีต่อปอเนาะ หรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม
 นั้นปรากฏว่า มีข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การที่รัฐบาลปล่อยให้
 โตะครูซึ่งเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ในวิชาการศึกษามาก่อนเลย จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพื่อให้เกิดการศึกษ
 แก่ประชาชนนั้นเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติ¹ เกี่ยวกับการสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎร์
 สอนศาสนาอิสลามนั้นผู้ที่มีความเห็นว่า โตะครูบางคนขาดการเอาใจใส่มุ่งมั่นแต่สอนศาสนา
 อย่างเดียว บางคนเคร่งครัดศาสนาเกินไปถึงกับไม่เห็นด้วยที่จะสอนวิชาศีลธรรม เพราะ
 เห็นว่าเป็นเรื่องพุทธศาสนา²

นอกจากนี้ยังมีผู้มีความเห็นว่า ตามที่ทางราชการได้ยื่นมือเข้าไปให้ความช่วยเหลือ
 หรือส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม แม้ว่าจะเป็นเจตนาดี แต่เท่าที่
 ได้ดำเนินการมาแล้วนับได้ว่าเป็นการลงทุนที่ล้มเหลวมากที่สุดโครงการหนึ่ง ในบรรดา-
 การลงทุนทางการศึกษา เพราะจะมีโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามอยู่เพียงประมาณ 10%
 เท่านั้น ที่เปิดสอนตามนโยบายของทางราชการจริง ๆ และได้ผล นอกนั้นเป็นการจดทะเบียน
 เพื่อต้องการเงินอุดหนุนเงินเปล่าจากทางราชการเท่านั้น³ และยังมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง
 บางคนมีความเห็นว่า ในท้องถิ่นที่ลาหลังราษฎรมักจะตกอยู่ใต้อิทธิพลของโตะครู คือโตะครู
 บางคนนิยมวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเก่า ๆ อยู่มากเกินไป ไม่ยอมพัฒนาตาม
 สมัยนิยม พยายามชักจูงชาวบ้านให้ยึดของเก่าอย่างเหนียวแน่น ในที่สุดชาวบ้านก็ถูกชักจูง

¹ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ค. หน้า 173.

²รูสมี้แล "จากปอเนาะถึงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" รูสมี้แล 3(2): 14,
 พฤษภาคม - มิถุนายน 2517.

³ล. หน้า 25.

อย่างง่ายดาย แม้จะมีโตะครูบางคนพยายามปรับปรุงแก้ไข แต่ก็สู้โตะครูดังกล่าวไม่ได้¹

สรุปได้ว่า ไม่ว่าจะมองปอเนาะในทางการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ หรือ การสังคม จะเห็นว่ามิแรงไม่ตีมากกว่า และอาจส่งผลสะท้อนถึงความมั่นคงของรัฐได้โดยตรงทุกปัญหา²

เมื่อพิจารณาจากความเห็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาบทบาทของโตะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ หรือดำเนินไปตามหน้าที่ถูกต้องหรือไม่ ทั้งนี้เพราะเหตุว่านอกจากโตะครูจะมีหน้าที่จัดการศึกษาแล้ว โตะครูยังเป็นผู้นำในสังคมที่สำคัญคนหนึ่งของคนในชนบทซึ่งมีบทบาทสำคัญทั้งในทางศาสนาและการปกครอง เพราะโตะครูมีลูกศิษย์มาก และเป็นทีเคารพนับถือเชื่อถือในระหว่างหมู่ลูกศิษย์ บิคมารดาของลูกศิษย์ ตลอดจนอิสลามิกชนอื่น ๆ ด้วย³ โตะครูที่สามารถสอนความรู้ชั้นสูงทางศาสนาและตั้งโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนานั้น จะได้รับการยกย่องจากสังคมมุสลิมว่ามีฐานะทางสังคมสูงสุด⁴ ดังนั้น การแสดงบทบาทตามหน้าที่หรือการกระทำใด ๆ ของโตะครู จึงมีอิทธิพลต่อชาวไทยมุสลิมเป็นอย่างมาก หากโตะครูปฏิบัติหน้าที่และเข้าใจบทบาทของตนถูกต้อง ย่อมจะมีส่วนช่วยยกระดับการศึกษา การพัฒนาชุมชน และสร้างบูรณาภาพของสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นอย่างยิ่ง แต่ในทางกลับกัน ถ้าโตะครูแสดงบทบาทหน้าที่ไม่ถูกต้อง ผลเสียหายอันพึงเกิดขึ้นจากอิทธิพลของโตะครูย่อมกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงของชาติได้โดยไม่ต้องสงสัย

¹หะสัน หมัดหมาน และคนอื่น ๆ "ยังมีเสียงปืนที่เซาบูโค" รูสมี่แล 3(1):11, มีนาคม - เมษายน 2517.

²พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ ล.ค. หน้า 113.

³ร. ต. เขียร อรรถมาธิปัตย์ บทบาทของกำนันในการบริหารราชการในจังหวัดยะลา หน้า 27.

⁴พิทยา สายหนู ล.ค. หน้า 34.

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของโต๊ะครู ในการจัดการศึกษาว่าสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลหรือไม่ เพียงใด
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของโต๊ะครู ในฐานะที่เป็นผู้นำทางศาสนา
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของโต๊ะครู ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของโต๊ะครู เกี่ยวกับค่านิยมเมืองและการปกครอง

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

บทบาททั้ง 4 ด้าน จะแตกต่างกันระหว่าง

1. โต๊ะครูที่มีวัยต่างกัน
2. โต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน
3. โต๊ะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย
4. โต๊ะครูที่ศึกษามาจากต่างประเทศ กับโต๊ะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ นำผลการวิจัยไปเป็นเครื่องมือในการบริหาร ใ้ผู้บริหารได้หมายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เพื่อจะได้ทราบถึงวิถีทางที่จะอาศัยโต๊ะครูให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาชุมชน การเมือง การปกครอง และสร้างสรรค์ความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย เกี่ยวกับการบริหารการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์ สอนศาสนาอิสลามให้กว้างขวางลึกซึ้งในโอกาสต่อไป

ขอตกลง เบื้องต้น

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ตั้งอยู่บนรากฐานความเชื่อที่ว่า โต๊ะครูผู้ตอบแบบสอบถามทุกคน ได้ตอบด้วยความจริงใจอย่างแท้จริงโดยปราศจากอคติ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ กระทำกับโต๊ะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่สอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ เท่านั้น
2. แหล่งข้อมูล ได้แก่ โต๊ะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามเงื่อนไขในข้อ 1. จำนวน 191 คน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

คำนิยามศัพท์ต่อไปนี้ ใช้เฉพาะสำหรับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เท่านั้น

"โต๊ะ" หรือ "โต๊ะโต๊ะ" เป็นภาษามลายู แปลว่า "ผู้มีอาวุโส" เป็นคำยกย่องเรียกบุคคลที่มีอาวุโส เช่น ครู เรียกว่า "โต๊ะครู" กำนัน เรียกว่า "โต๊ะกำนัน"

โต๊ะอิหม่าม หมายถึงผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับเลือกจากอิสลามิกชนให้เป็นผู้นำทางศาสนา โดยเป็นผู้นำในการทวนมัสการ หรือประกอบศาสนกิจบางอย่างที่มีสยิด และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการอิสลามประจำมัสยิดหรือสุเหร่า ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

โต๊ะกาดี หมายถึงผู้ซึ่งมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกในสมัยก่อน เทียบได้กับตำแหน่งคะโต๊ะยุติธรรมในปัจจุบันนั่นเอง ตำแหน่งนี้แต่เดิมเรียกว่า "โต๊ะกอฎี" "โต๊ะกาตี" "โต๊ะกาดี" ซึ่งมีความหมายสอดคล้องเกี่ยวกับ

คะโต๊ะยุติธรรม หมายถึงข้าราชการฝ่ายตุลาการ ตาม พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีอำนาจหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม โดยคัดเลือกจากอิสลามิกชนผู้มีภูมิรู้ในศาสนาอิสลามพอที่จะเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม เกี่ยวกับเรื่อง ครอบครัวและมรดก

โต๊ะครู หมายถึงผู้ที่ทำการสอนศาสนาและเป็นเจ้าของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม

โต๊ะครูที่มีความรู้ภาษาไทย หมายถึงโต๊ะครูที่มีความสามารถในการอ่านและเขียนภาษาไทยได้

ปอเนาะ หมายถึงสถานที่สอนศาสนาอิสลามซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยโต๊ะครู และได้แปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามหมดสิ้น ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน 2514

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หมายถึงโรงเรียนราษฎร์ที่โต๊ะครูเป็นเจ้าของ ซึ่งรวมทั้งที่แปรสภาพมาจากปอเนาะ และจัดตั้งขึ้นใหม่ตาม พ.ร.บ.โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2497 โดยเปิดทำการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ

จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง "สี่จังหวัดภาคใต้" ซึ่งได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล" คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาเห็นว่าการใช้ชื่อ "สี่จังหวัดภาคใต้" นั้น ก่อให้เกิดการแบ่งแยกชั้น จึงได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อเป็น "จังหวัดชายแดนภาคใต้" เสียเมื่อ พ.ศ. 2506

ซากาต หมายถึง ภาวที่เรียกเก็บประจำจากทรัพย์สินซึ่งอยู่ในครอบครองของบุคคล ในปีหนึ่ง เมื่อค่าทรัพย์สินนั้นสูงถึงระดับหนึ่งที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อใช้ในการบริจาคช่วยเหลือให้แก่ผู้สมควรได้รับ เช่น คนยากจน ไข้ฉุฉุ ผู้ที่เพิ่งรับนับถือศาสนาอิสลาม ฯลฯ แต่ในปัจจุบัน การบริจาคทานเป็นไปตามศรัทธาและความเชื่อมั่นในหลักศาสนา ผู้บริจาคกระทำโดยความสมัครใจและไม่มีการบังคับแต่อย่างใด

อัลกุรอาน หรือ โภหราน หมายถึงคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ของผู้นับถือศาสนาอิสลาม คำสอนที่สำคัญ คือการสอนให้นับถือพระผู้เป็นเจ้าองค์เดียว (เหมือนกันกับคำสอนของศาสนาคริสต์) โดยความจริงแล้ว คัมภีร์กุรอานมิได้มีแต่คำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรมจรรยาเท่านั้น หากแต่ยังมีข้อความที่เกี่ยวกับกฎหมาย การทหาร ฯลฯ อีกด้วย

เขตศึกษา 2 หมายถึงภาคศึกษา 2 เดิม ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล หรือที่เรียกว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้ นั่นเอง

บริเวณ 7 หัวเมือง หมายถึงเมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง สายบุรี รามัน ยะลา และเบตง

คณะกรรมการที่ปรึกษาการพัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 หมายถึงคณะกรรมการที่กระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 มกราคม 2502 ประกอบด้วยบุคคลที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้ง (ตัวแทนกระทรวง) เป็นประธาน ผู้ว่าราชการจังหวัดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นรองประธาน และมีกรรมการประกอบด้วยผู้แทนสภาจังหวัดในภาค จังหวัดละหนึ่งคน บุคคลอื่นและผู้ทรงคุณวุฒิในภาค จังหวัดละสองถึงสามคน โดยมีผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ภาคศึกษา 2 เป็นกรรมการและเลขานุการ และศึกษาธิการจังหวัด

ที่ตั้งภาค (ยะลา) เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ รวมทั้งสิ้น 29 คน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา
ของคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาการศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาและหาทางอำนวยความสะดวก
ความสะดวกให้แก่การพัฒนาการศึกษาในภาคศึกษา 2

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

ได้มีผลงานการศึกษาต่าง ๆ กล่าวถึงอิทธิพล บทบาทหน้าที่ของโต๊ะครูไว้มากมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ ๆ ของโต๊ะครูนั้นมี 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. บทบาทในการจัดการศึกษา
2. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำทางศาสนา
3. บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน
4. บทบาทเกี่ยวกับค่านิยมและการปกครอง

บทบาทในการจัดการศึกษา

การพัฒนาการศึกษานั้นอาจกล่าวได้ว่า เป็นจุดมุ่งหมายอันสำคัญของรัฐบาลไทย ทุกยุคทุกสมัย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 คณะราษฎรก็ได้ประกาศหลัก 6 ประการ ซึ่งข้อความตอนหนึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนว่า คณะราษฎรมีเจตจำนงอย่างแน่วแน่ที่ "จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร"¹ ข้อประกาศดังกล่าวนี้รัฐบาลไทยในสมัยคณะราษฎรก็ได้ยึดถือเป็นนโยบายในการบริหารและพัฒนาประเทศ โดยยอมรับว่าการศึกษา ที่ประชาชนทุกคนควรพึงมีพึงได้ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะเสนอสนองสิ่งที่ควรได้นั้น

ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 รัฐก็ได้กำหนดความมุ่งหมาย ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามควรแก่โอกาส เพื่อเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพ และทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ในการศึกษานั้น ให้จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคล โดยให้สอดคล้อง

¹มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รายงานผลการวิจัยลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทย หน้า 24.

กับแผนเศรษฐกิจ และแผนการปกครองประเทศ¹

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ รัฐบาลจึงได้ตระหนักในการจัดการศึกษาให้ชนในชาติเป็นอย่างยิ่ง เฉพาะในเขตศึกษา 2 หรือจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ค้วยเหตุที่ภาษาไทยเป็นภาษาที่สองสำหรับชาวไทยมุสลิม ฉะนั้น การจัดการศึกษาในเขตนี้จึงมีปัญหาพิเศษแตกต่างไปจากภาคอื่น ๆ และนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งสมดังกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบัน เมื่อคราวเสด็จ ณ กรุงสัมมนาการ ภาคศึกษา 2 ยะลา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2502 ว่า

"การศึกษาที่สำคัญมาก ให้พยายามจัดให้ดี ให้พลเมืองสามารถพูดภาษาไทยได้ แม้จะพูดได้ไม่มากนักเพียงแต่พอรู้เรื่องกันก็ยั้งดี เพราะเท่าที่ผ่านมามีคนที่มีผู้ที่ไม่รู้ภาษาไทย ต้องใช้ล่ามแปล ควรให้พูดเข้าใจกันได้ เพื่อสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน"²

เกี่ยวกับการดำเนินงานสำหรับโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามนั้น นับว่ารัฐบาลได้พยายามปรับปรุงให้ดำเนินไปตามนโยบายตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญของโครงการอุดหนุนโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2513 ที่มุ่งส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาศาสนาอิสลามให้ได้ผลดีเหมาะสม และสนองความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาภาคใต้ เพื่อส่งเสริมนักศึกษาให้เป็นพลเมืองดีของชาติ และเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน³

แต่การปรับปรุงส่งเสริมจะบรรลุตามเป้าหมายหรือไม่ เพียงใดนั้น มิใช่ขึ้นอยู่กับ

¹กระทรวงศึกษาธิการ แผนการศึกษาแห่งชาติ หน้า 3-4.

²ม.ล.ปิ่น มาลากุล การพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค หน้า 25.

³กระทรวงศึกษาธิการ สภาพปัจจุบัน ปัญหา นโยบาย และแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลามภาคใต้ หน้า 15.

โครงการ และการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแต่ฝ่ายเดียว โตะครูก็มีบทบาทในการปรับปรุงเป็นอย่างมาก¹ นั่นก็คือ โตะครูจะต้องเข้าใจในนโยบายของรัฐบาล เข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ตนรับผิดชอบอยู่ ทั้งที่เป็นอย่างทางการและไม่เป็นทางการว่า มีขอบเขตกว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด

ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 นั้น ได้กำหนดไว้ว่าโรงเรียนราษฎร์ทั่วไปต้องมีเจ้าของ ผู้จัดการ และครูใหญ่ เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินงานของโรงเรียนทั้งทางฝ่ายธุรการและวิชาการ แต่โตะครูเจ้าของปอเนาะที่แปรสภาพมาเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามจะเป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย มีฐานะเป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการและครูใหญ่ในขณะเดียวกัน² ส่วนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามที่เปิดขึ้นใหม่ (ซึ่งไม่ได้แปรสภาพมาจากปอเนาะ) แม้ว่าโตะครูอาจจะมีได้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการ หรือครูใหญ่ แต่โตะครูก็มีฐานะเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญกว่าตำแหน่งอื่น ๆ สำหรับโรงเรียนราษฎร์ประเภทนี้ และตามข้อเท็จจริงแล้วนอกจากจะดำรงตำแหน่งดังกล่าวแล้ว โตะครูยังทำหน้าที่สอนวิชาศาสนาด้วย³

สำหรับหน้าที่ของผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการโรงเรียนราษฎร์ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2497 จะเห็นว่า

เจ้าของ ก็คือเป็นผู้รับผิดชอบในการตั้ง การดำรง และการเลิกล้มโรงเรียน
 ผู้จัดการ รับผิดชอบในการปกครองโรงเรียน กล่าวคือ เป็นผู้ดำเนินงานฝ่ายธุรการ

¹ รุ่ง แก้วแดง ทัศนคติของโตะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หน้า 6.

² ประกิจ ประจนปัจจนึก การปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม หน้า 126.

³ รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 121.

และความคุมครุใหญ่ ครู และนักเรียนในโรงเรียน

ครุใหญ่ มีหน้าที่รับผิดชอบในงานฝ่ายวิชาการของโรงเรียน และเป็นหัวหน้าควบคุมครุและนักเรียนในโรงเรียน

ครุ มีหน้าที่ให้การศึกษแก่นักเรียน¹

เพี้ยน สุวรรณมาลิก² ให้ทัศนะไว้ว่า "ในกิจการโรงเรียนราษฎร์นั้น ครุใหญ่เปรียบด้วย "หัวใจ" ของโรงเรียน ซึ่งทำหน้าที่ศูนย์กลางคือวิชาความรู้ให้แก่กันไปยังอวัยวะต่าง ๆ หัวสรรพางค์ คือให้ถึงตัวนักเรียนโดยถ้วนทั่วกัน ครุทั้งหลาย เปรียบเสมือน "เส้นโลหิต" ซึ่งทำหน้าที่แยกย้ายกันนำโลหิตไปหล่อเลี้ยงอวัยวะต่าง ๆ หัวร่างกาย กล่าวคือแจกจ่ายความรู้ตามที่ครุใหญ่มอบหมายให้ถึงตัวนักเรียนจริง ๆ ผู้จัดการและเจ้าของโรงเรียน เปรียบเสมือน "มันสมองซีกซ้ายและขวา" ซึ่งมีหน้าที่ร่วมกันคิดอ่าน วางแผนการดำเนินงานของโรงเรียน กิจการของโรงเรียนจะดำเนินไปด้วยดีหรือไม่คืออยู่ที่มันสมอง ถ้ามันสมองไม่ดี กิจการก็เสื่อมโทรมไม่ก้าวหน้า แต่ถ้ามันสมองคือผู้จัดการและเจ้าของเข้าใจคิดอ่าน ดำเนินงานดี กิจการของโรงเรียนก็ก้าวหน้ารุ่งเรือง เป็นประโยชน์แก่การศึกษาของชาติยิ่ง ๆ ขึ้น

ทั้งหัวใจ เส้นโลหิต และมันสมอง หากไม่ทำงานอย่างสม่ำเสมอ และไม่ประสานงานกันเป็นไปตามจังหวะให้ดีแล้ว ร่างกายก็ทรุดโทรมอาจจะถึงกับวายปราณลงเมื่อใดก็ได้

ชีวิตของโรงเรียนราษฎร์ขึ้นอยู่กับอวัยวะสำคัญทั้ง 3 ประการดังกล่าวนั้น"

เมื่อพิจารณาตุกิจการของโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามแล้ว จะเห็นว่า "โต๊ะครุ" ซึ่งทำหน้าที่เป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการ ครุใหญ่ และครุ จึงอาจกล่าวได้ว่า โต๊ะครุเป็นทั้งหัวใจ เส้นโลหิตและมันสมอง นับว่าทำหน้าที่ "เบ็ดเสร็จ" จึงมีความสำคัญต่อระบบการศึกษาใน

¹พิบูล เจียมจิต และ สอาด บุญเปี่ยม กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์ หน้า 16.

²เพี้ยน สุวรรณมาลิก "การบริหารกิจการโรงเรียนราษฎร์ในหน้าที่ครุใหญ่" แถลงข่าวการศึกษาฝ่ายโรงเรียนราษฎร์ ธันวาคม 2507 "ไม่ปรากฏจำนวนหน้า"

โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม เป็นอันมาก

ยิ่งผู้ปกครองชาวไทยมุสลิมเข้าใจผิดคิดว่า ภาษาไทยนั้นเป็นภาษาของชาวพุทธ¹ ประกอบกับไม่นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าเรียนภาษาไทย เพราะมองไม่เห็นความจำเป็น ค้วยเห็นว่าการศึกษาศาสนาที่จัดสอนในปอเนาะมีความสำคัญกว่า² ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงนิยมส่งบุตรหลานของตนไปเข้าศึกษากับโต๊ะครูในปอเนาะเป็นจำนวนมาก³ ค้วยแล้ว โต๊ะครูก็ยังมีบทบาทและอิทธิพลต่อการศึกษาของชาวไทยมุสลิมมากขึ้น ทั้งนี้เพราะปอเนาะเป็นจุดรวมทางจิตใจของชาวมุสลิมและโต๊ะครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพล สั่งสอนอย่างใด บรรดาลูกศิษย์ย่อมมีความเคารพเชื่อฟังแม้จะเป็นสิ่งที่นอกเหนือไปจากศาสนา⁴

จากรายงานการวิจัยของภาคศึกษา 2 ยะลา⁵ ก็ปรากฏว่า โต๊ะครูนั้นเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเรียนการสอนในปอเนาะเป็นอันมาก เพราะนักศึกษาให้ความเคารพต่อโต๊ะครูมากที่สุด

การที่โต๊ะครูมีอิทธิพลมากมายเช่นนี้ ถ้าเกิดกระทำหน้าที่บกพร่องหรือขาดความรับผิดชอบแล้ว ผลเสียหายย่อมเกิดขึ้นมากมายเช่นเดียวกัน เพราะเหตุว่า "อิทธิพลแห่งคุณธรรมของครูย่อมจะมีอยู่กับศิษย์เสมอไป เป็นแต่ว่าศิษย์คนไหนจะรับไปมากน้อยเพียงใดเท่านั้น"⁶

¹ร.ต. เขียว ธรรมานีปดี ล.ค. หน้า 17.

²จักษัย บุรุษพัฒน์ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย หน้า 279.

³รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 3.

⁴พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ ล.ค. หน้า 108.

⁵ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ค. หน้า 39.

⁶สุลักษณ์ ศิวรักษ์ "บทบาทของครูกับการเมือง" รวมปาฐกถาทางวิชาการ หน้า 88.

ในฐานะที่เป็นครูโตะครูควรจะทราบว่า "บทบาทอันสำคัญของครู คือ การปลูกฝังคุณธรรมที่ตัวมีอยู่ให้แก่ศิษย์ เพื่อศิษย์จะได้เจริญเติบโตขึ้นทั้งทางกาย ทางภูมิปัญญาและทางใจ เป็นคนที่คิดในทางสร้างสรรค์ มีใช้ในทางบ่อนทำลาย เป็นคนที่น่าคบหา มีน้ำใจไมตรี รู้จักเสียสละและให้อภัย มีความกล้า ความซื่อตรง มีความซื่อตรง และมีความคิดอิสระ เป็นตัวของตัวเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มีบทบาทในการช่วยให้ศิษย์มีปรัชญาแห่งชีวิต และด้วยปรัชญาและวิถีชีวิตเช่นนี้แลที่เขาจะได้รู้จักความสุขส่วนตัว รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม"¹

ถ้าพิจารณากันอย่าง เป็นธรรมชาติแล้ว จะเห็นว่าปอเนาะมีส่วนช่วยสร้างความสุขใจให้แก่สังคมด้วยการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในปอเนาะ ช่วยให้มีการศึกษาเล่าเรียนในดินที่รัฐบาลไม่สามารถจะจัดตั้งโรงเรียนได้² แต่ถ้ามองปอเนาะในแง่เศรษฐกิจแล้ว ผลิตผลซึ่งอาจจะได้จากการศึกษาในปอเนาะมีน้อยมาก เพราะการที่บุคคลผู้มีอายุสูงกว่า 20 ปีขึ้นไปมีอยู่ในปอเนาะถึงร้อยละ 9.98 บุคคลเหล่านี้นับว่าอยู่ในวัยที่จะเป็นหน่วยผลิต (Productive Unit) ของระบบเศรษฐกิจ แต่กลับมาอยู่ในระดับการศึกษาพื้นฐานแทนที่อยู่ในหน่วยแรงงาน (Labour Force) ทำมาหาเลี้ยงชีพตนเอง หรือไม่ก็อยู่ในระบบการศึกษาเพื่อการอาชีพ³ ประกอบกับนักศึกษาในปอเนาะช่วยทำงานให้โตะครูเป็นการชดเชยการสอนของโตะครู การได้แรงงานโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนเป็นเครื่องหน่วงเหนี่ยวและไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการก้าวหน้าในด้านเทคนิคตลอดจนการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของตลาดการค้า⁴

¹ ก.

² พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ ล. ค. หน้า 113.

³ ภาคศึกษา 2 ยะลา ล. ค. หน้า 18.

⁴ สุรจิตต์ หวังหลี "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับปอเนาะและการพัฒนาการศึกษาและกำลังคน" บทความทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ หน้า 222-223.

พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ¹ ให้ความเห็นว่า "ถ้ามองปอเนาะในแง่เศรษฐกิจ จะเห็นได้ชัดเจนว่า ปอเนาะมีผลเสียหายมากกว่าดี ความดีส่วนใหญ่จะเกิดแก่โต๊ะครูผู้เป็นเจ้าของปอเนาะเอง แต่ส่วนไม่คิดมักจะเกิดแก่นักศึกษา สังคม และประเทศชาติ เพราะโต๊ะครูที่อาศัยแรงงานของนักศึกษาจะอาศัยเงินบริจาคทาน (ซากากต) หรือสิ่งของจากประชาชนและนักศึกษา เงินที่ได้มาก็ถูกเก็บไว้เฉย ๆ มิได้ทำประโยชน์อะไร" จะจ่ายเป็นค่าตอบแทนให้แก่ครูสอนศาสนาในปอเนาะบ้างก็ไม่มากนัก ครูสอนศาสนาส่วนใหญ่ได้รับคนละไม่ถึง 1,200 บาทต่อปี² ถ้ามองในแง่การกระจายรายได้แล้ว อาจเข้าลักษณะกาฝากของสังคม³ ส่วนนักศึกษาอยู่ในวัยแรงงานทำงาน (Labour Force) แต่การทำงานนั้นอยู่ในลักษณะทำงานไม่เต็มกำลัง (Under employment) ยิ่งถ้าหากเรียนจบจากปอเนาะแล้วจะไปศึกษาต่อหรือไปทำพิธีฮัจย์ที่เมกกะ เอาเงินตราไปใช้จ่ายต่างประเทศนับว่าเป็นผลเสียหายทางเศรษฐกิจของชาติ⁴

จากการศึกษาความเห็นของครูสอนศาสนาในปอเนาะของภาคศึกษา 2 ยะลา ครูสอนศาสนาเห็นว่า โต๊ะครูตั้งปอเนาะขึ้นมาเพื่อสั่งสอนอบรมและสร้างคุณธรรมให้แก่บุคคล มิได้มุ่งสร้างความรู้และทักษะทางวิชาชีพแก่บุคคลเลย นับว่าอาจมิใช่วิธีการที่ถูกต้องในการให้การศึกษา⁵ เพราะการศึกษาไม่ว่าระดับใด นอกจากจะต้องสอนให้รู้จักวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อการ "อยู่ดี" ซึ่งเป็นเรื่องของสังคมแล้ว ยังจะต้องสอนให้พลเมืองรู้จักวิธีการหากิน

¹พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ ล.ศ. หน้า 111-112.

²ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ศ. หน้า 107.

³พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ น.ศ.

⁴ค.

⁵ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ศ. หน้า 108.

เพื่อการ "กินดี" ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐกิจอีกด้วย¹ และโดยวัตถุประสงค์แล้ว การจัดการศึกษาก็พยายามให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงตามแผนให้มากที่สุด² หรือเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาจำเป็นต้องจัดให้เข้ากับระดับพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ³

การที่โต๊ะครูมุ่งสอนแต่ทางด้านศาสนาอย่างเดียวนั้น ถ้ามิใช่เป็นการกระทำที่จริงจังก็ควรจะเป็นการเข้าใจผิดหรือหลงผิดคิดว่า การศึกษาสำหรับชาวมุสลิม คือการศึกษาทางด้านศาสนาเท่านั้น ซึ่งถ้าเป็นดังที่วานี้ก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะโดยแก่นแท้แล้ว "ศาสนาอิสลามสอนให้เรียนรู้อย่างกว้างขวางทั้งด้านการศึกษาปฏิบัติศาสนกิจและการสังคม"⁴ ดังพระวจนะท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ที่ว่า "ผู้ใดปรารถนาความสุขในโลกนี้ก็ต้องศึกษา ผู้ใดปรารถนาความสุขในโลกหน้าหรือปรโลกก็ต้องศึกษา และถ้าผู้ใดปรารถนาความสุขทั้งโลกนี้ โลกหน้า ก็ต้องศึกษาทั้งสองทาง"⁵

¹ ฆุ แสงศักดิ์ "การแนะแนวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย" งานพัฒนาการศึกษา หน้า 78-79.

² สมหมาย สุนทรกุล "ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบัน" วารสารคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 7(3):51, ตุลาคม 2515.

³ Frederick Harbison "Education For Development" Scientific American 3:140, September, 1963.

⁴ ทวน สุวรรณศาสตร์ และ รังสฤษดิ์ เขาวนะศิริ "แนวคิดเรื่องปรัชญาการศึกษาไทย โดยอาศัยหลักธรรมทางศาสนาอิสลาม" วารสารคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 8(1).71, สิงหาคม - กันยายน 2516.

⁵ ค. หน้า 74.

บทบัญญัติในพระคัมภีร์กำหนดไว้ว่า การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าทุกคนต้องปฏิบัติ การศึกษานั้นทางศาสนาได้สนับสนุนให้ศึกษาอย่างไม่มีวันหยุดยั้ง ซึ่งตรงกับหลักการศึกษานับปัจจุบันที่เรียกว่า "การศึกษาชั่วชีวิต"¹ ท่านนบีมุฮัมมัดได้มีพระบัญญัติว่า การศึกษาเป็นหน้าที่ของมุสลิมทั้งชายและหญิงซึ่งก็หมายความว่า

1. ทุกคนจะต้องมีความรู้อย่างน้อยก็เพื่อจะเข้าอยู่ในสังคม และเพื่อหาความรู้เพิ่มเติมขึ้นได้ด้วย
2. มีวิชาชีพเพื่อจะหาเลี้ยงชีพได้
3. มีความสนใจและใคร่แสวงหาวิชาความรู้ จะได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อันเป็นการพัฒนาในการใช้สติปัญญา และการพัฒนาปรัชญาญาณของตนเอง
4. ให้รู้จักพิจารณาพร้อมกับรู้จักทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
5. ให้บังเกิดคุณทั้งวัฒนธรรมและจริยธรรม²

เพราะคำที่มุสลิมที่แท้จริงต้องยึดถือพระคัมภีร์ จึงต้องสนใจการศึกษาหาความรู้ เพื่อใช้ความรู้ดำเนินชีวิตจนถึงกับมีสุภาษิตสอนไว้ว่า "หยดหมึกของนักปราชญ์มีค่ามากกว่าหยดเลือดของนักรบ"³

กล่าวโดยสรุปการจัดการการศึกษานอกจากจะจัดเพื่อช่วยให้คนเฉลียวฉลาด มีคุณธรรมพละทานมีสมบูรณ์แล้ว ประการสำคัญก็คือ ต้องจัดเพื่อให้คนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ เป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่สามารถ ก่อให้เกิดเสถียรภาพที่มั่นคงทางเศรษฐกิจ อันเป็นปัจจัยในการพัฒนาบ้านอื่น ๆ ต่อไป การเร่งรัดพัฒนาประเทศจะสำเร็จลงด้วยดีหรือไม่

¹ค. หน้า 71.

²ค. หน้า 69-70.

³พ. อ. ปิ่น มุทุกันต์ "ศาสนอิสลามกับการพัฒนาประเทศ" ออมสินสาร

เพียงใคนั้น ขึ้นอยู่กับเหตุและปัจจัยหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดก็คือการศึกษา เพราะเป็นระบบที่มีหน้าที่พัฒนากำลังคนสำหรับไปพัฒนาประเทศโดยตรง ข้อที่ต้องตระหนักก็คือว่า เราได้จัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศเพียงใด โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งโต๊ะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด แต่หาว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษามากจนเลย

จะอย่างไรก็ตาม การที่โต๊ะครูทำหน้าที่โคสมบูรณหรือมีบทบาทอันพึงประสงค์เพียงใคนั้น นอกจากโต๊ะครูจะต้องเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของตนตลอดจนการรู้แจ้งเห็นจริงในสังขจรรมทางศาสนาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของโต๊ะครูแต่ละคนอยู่ด้วยหลายประการ ซึ่งที่สำคัญก็ไค่แก

เกี่ยวกับค่านการศึกษาของโต๊ะครู ตามหลักวิชาชีพทางการศึกษา คุณภาพและระบบการศึกษาใด ๆ ก็ตาม อาจประเมินไค่จากคุณภาพของครู คณิตที่วัดคุณภาพของครูไค่คื่ที่นิยมใช้กันอยู่ในหนุ่ณักวิชาการคือ "คุณวุฒิ" ของครู ไค่แก่ระดับการศึกษา ประเภทของการฝึก (Type of Training) และการอบรม (Inservice Training) เป็นต้น¹

ครูที่ไค่รับการศึกษามาเป็นทีไค่เชื่อกันว่า ย่อมมีความรู้ความสามารถในการอบรมสั่งสอนไค่ขึ้น ในค่านคุณวุฒิหรือค่านการศึกษาของโต๊ะครูก็เช่นเดียวกัน อาจกล่าวไค่ว่า การที่โต๊ะครูไค่ไค่ให้ความสนใจกับการศึกษาภาษาไทยมากขึ้้นนั้น นอกจากจะช่วยให้โต๊ะครูมีความรู้ภาษาไทยเพิ่มขึ้้น ซึ่งย่อมจะทำให้โต๊ะครูมีความเข้าใจในการดำเนินกิจการไค่อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อประโยชน์ต่อการสัมมนา ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นแล้วยังเป็นการแสดงว่าโต๊ะครูไค่ไค่เห็นความสำคัญของภาษาไทยมากขึ้้น ซึ่งจะ เป็นตัวอย่างให้นักศึกษาและประชาชนไค่ให้ความสนใจและเห็นประโยชน์ของภาษาไทยมากขึ้้นอีกด้วย²

¹ภาคศึกษา 2 ยะลา ล.ค. หน้า 24.

²รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 49.

นอกจากศึกษาภาษาไทยแล้ว การศึกษาวิชาศาสนานั้นนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ โตะครูทุกคน เนื่องจากการศึกษาและศาสนาเป็นหัวใจของการศึกษาในปอเนาะ¹ และเมื่อ ประชาชนให้ความสำคัญต่อการศึกษาศาสนากิ่งก้านแล้ว จึงเป็นเหตุให้บรรดาโตะครูทั้งหลาย พยายามศึกษาหาความรู้ทางศาสนาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ทั้งภายในและนอกประเทศ เพราะ ความนิยมของประชาชนที่มีต่อโตะครูส่วนหนึ่ง อยู่ที่ความรู้ ความเชี่ยวชาญในวิชาศาสนาอิสลาม ของโตะครูนั่นเอง² การประเมินผลการศึกษาค้นคว้าจึงอาจทำได้จากความรู้ทางศาสนาของ ผู้สอนศาสนา

เกี่ยวกับอายุของโตะครู จากการศึกษาของ รุ่ง แก้วแดง³ พบว่า อายุของโตะครู จะมีผลต่อการปรับปรุงปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ 2 ประการ คือ โตะครูที่มีอายุมาก จะเป็นที่เคารพนับถือของชาวไทยมุสลิมมาก ถ้าหากปรับปรุงปอเนาะได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โตะครูก็จะเป็นคนกลางที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่อย่างไรก็ดีลักษณะสำคัญประการหนึ่งของบุคคล ที่สูงอายุ คือ ไม่นิยมการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โตะครูก็เช่นเดียวกัน อะไรที่เชิ้นการเปลี่ยนแปลง โตะครูจะมีความเห็นว่าไม่ควรทำซึ่งอาจจะเป็นการขัดขวางต่อการปรับปรุง ปอเนาะได้ "เพราะโตะครูเหล่านี้พยายามที่จะดำรงสภาพเดิมของตน การที่รัฐบาลเข้าไป ช่วยปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะ ซึ่งมีผลให้โตะครูต้องยอมเปลี่ยนแปลงบางอย่าง อาจทำให้ โตะครูไม่เข้าใจและไม่เต็มใจให้ความร่วมมือกับรัฐบาล"⁴

¹ภาคศึกษา 2 ยะลา น.ค.

²ประกิจ ประจันปัจจนึก ล.ค. หน้า 78.

³รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 76.

⁴ประกิจ ประจันปัจจนึก ล.ค. หน้า 76.

นอกจากนั้นโตะครูที่หัวเก่า ไม่ต้องการให้คนต่างศาสนาซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่ ความเชื่อและความประพฤติที่แตกต่างออกไป เข้าไปสอนนักเรียนในโรงเรียนของตน จึงต้องการ ครูช่วยสอนที่นับถือศาสนาอิสลามมากกว่าครูช่วยสอนที่นับถือศาสนาพุทธ¹

เกี่ยวกับเวลาทำการสอนของโตะครู การประกอบอาชีพทั่วไปไม่ว่าจะเป็นสาขาอาชีพแขนงใด ๆ ก็ตาม องค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งจะช่วยให้เกิดความเชี่ยวชาญเพิ่มขึ้น ก็คือประสบการณ์หรือจำนวนปีในการปฏิบัติงานมา สำหรับผู้มีอาชีพเกี่ยวกับการให้ การศึกษาก็น่าจะเหมือนกัน ถ้าทำการสอนมานานยิ่งถือว่ามีความประสบการณ์ในการสอนมาก ความสันติค จักเจนในการอบรมสั่งสอนโดยทั่วไปก็น่าจะถือได้ว่ามีความมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อยเป็นธรรมดา ดังนั้น การที่จะประเมินผลการปฏิบัติงานของโตะครูในฐานะที่เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสิทธิ์ประสาท ความรู้ให้แก่เด็กก็เห็นว่า มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใดหรือไม่ก็นับขอมพิจารณาวินิจฉัย ได้จากประสบการณ์ในการเป็นครู หรือระยะเวลาที่ทำการสอนมากกว่ามาน้อยเพียงใดด้วย

เกี่ยวกับปัจจัยอื่น ๆ นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีก ที่มีส่วนช่วยส่งเสริมอิทธิพลและบทบาทของโตะครูให้ค่อยเด่นแตกต่างกันออกไป ปัจจัย เหล่านี้ ได้แก่ สถาบันศึกษาวินิจฉัยศาสนาที่โตะครูได้ศึกษาเล่าเรียนมา ซึ่งหมายความว่า เป็น สถาบันภายในหรือภายนอกประเทศ

นอกจากนี้เกี่ยวกับรายได้ของโตะครูก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง การที่โตะครู มีรายได้สูง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดลักษณะผู้นำขึ้นในตัวของโตะครู²

¹ รุ่ง แก้วแดง ก.ศ. หน้า 105.

² ก.

บทบาทในฐานะที่เป็นผู้นำทางศาสนา

ศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ควบคู่กับสังคมตลอดมา ศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตมนุษย์ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการควบคุมความประพฤติให้เป็นไปตามทำนองคลองธรรม หลักคำสอนของศาสนาส่วนใหญ่จะเป็นพื้นฐานของหลักเกณฑ์และกฎหมายของสังคมด้วย ทั้งนี้เพราะคำสั่งสอนของศาสนา สอนให้มนุษย์กระทำความดีเพื่อการดำรงชีพอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุขและได้รับความยุติธรรม บุคคลย่อมได้รับอิทธิพลจากพันธสัญญาศานา โดยเฉพาะคือความเชื่อและศรัทธา ระบบความเชื่อจึงมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของมนุษย์อยู่มาก¹

สถาบันศาสนามีหน้าที่สำคัญต่อสังคมหลายประการ ได้แก่ การรวบรวมและสร้างบูรณภาพของสังคม การรักษาและดำรงการสืบเนื่องของวัฒนธรรมประจำสังคม การเสริมสร้างบทบาทและความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน และเป็นค่านิยมรากฐานของสังคม พันธสัญญาของศาสนาย่อมก่อให้เกิดความเป็นระเบียบขึ้นในสังคม นอกจากนั้นศาสนายังช่วยผ่อนคลายความรุนแรงหรือความตึงเครียด ช่วยให้ผู้คนสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์บางอย่างได้ ทั้งยังเป็นสิ่งที่ให้ความหวัง ความเชื่อมั่น และบำรุงขวัญแก่มนุษย์²

ศาสนามีความสำคัญและมีหน้าที่ต่อสังคมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และการเมือง³ ในการพิจารณาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศนั้น เราจะเห็นได้ว่าศาสนาเป็นจุดเริ่มแรกที่จะต้องศึกษา ศาสนาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งใจ หรือขวัญของประชาชน เพราะฉะนั้นการที่ศาสนาได้เข้าไปมีอิทธิพลเหนือจิตใจของประชาชนกลุ่มใด จึงมีความสำคัญแก่ชนกลุ่มนั้นเป็นอย่างยิ่ง⁴

สรุปแล้ว กล่าวได้ว่าบทบาททางศาสนามีอิทธิพลต่อนิสัย แนวความคิดเห็นและพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์อยู่มากเพราะศาสนาเป็นสิ่งที่คนในศาสนานั้น ๆ เชื่อถือและปฏิบัติตาม

¹ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ล.ค. หน้า 25.

² ค. หน้า 25-26.

³ ค. หน้า 165.

⁴ สมบูรณ์ ปาลเสถียร "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงแห่งชาติ"

ด้วยศรัทธา เป็นสิ่งที่ใฝ่อบรมสั่งสอนกันมาแต่เล็กแต่น้อย ก่อให้เกิดเป็นนิสัยต่าง ๆ สุกแต่ศาสนาอื่น ๆ จะเน้นหนักไปในด้านใด¹

สำหรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามอยู่เป็นจำนวนมาก ศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยเป็นศาสนาที่เก่า และประชาชนศรัทธาเลื่อมใสโดยเคร่งครัดอย่างเสมอต้นเสมอปลาย² ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลเหนือขนบธรรมเนียมประเพณีของบุคคลเป็นอย่างมาก เพราะศาสนาอิสลามมีศาสนาวางระเบียบแต่เป็นธรรมเนียมของชีวิต (Code of Life)³ และเนื่องจากศาสนาอิสลามได้มีบทบัญญัติไว้ว่า มุสลิมทุกคนจะต้องทำการศึกษารวมทั้งเรื่องศาสนาจนสามารถที่จะปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างถูกต้อง การศึกษาวิชาศาสนาอิสลามจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมทุกคน⁴ ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมส่งบุตรหลานของตนไปศึกษากับผู้มีความรู้ทางศาสนา ซึ่งส่วนมากก็ส่งไปศึกษากับโต๊ะครูตามปอเนาะต่าง ๆ⁵ หรือที่เรียกว่าโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันมากกว่าที่จะส่งเขาไปศึกษาวิชาสามัญในโรงเรียนรัฐบาล⁶ แม้แต่เด็ก ๆ อายุประมาณ 6 หรือ 7 ปี ก็ได้รับการสั่งสอนให้เรียนรู้คัมภีร์กุรอ่าน (Koran) แล้ว⁷

¹ พง. อ. ต. บัญชา เมฆวิชัย ลักษณะนิสัยประจำชาติไทยกับความมั่นคงของชาติ หน้า 52.

² พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ "ปอเนาะ" (Pondok) วารสารวิทยาลัยการทัพบก 4(1):320, กันยายน 2509.

³ พระกวีวรรณ วิชาศาสนา หน้า 42-43 (อ้างอิงมาจาก การพัฒนาการศึกษาเพื่อบูรณาภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 27 ของ พ. อ. ประสิทธิ์ เวชสุวรรณ)

⁴ ชมรมไทยมุสลิมภาคใต้ "ข้อเสนอในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้" วารสารข้าราชการ 19(7):51-52, สิงหาคม 2517.

⁵ รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 50.

⁶ ชมรมไทยมุสลิมภาคใต้ น.ค.

⁷ Thomas M. Fraser, op. cit., p. 159.

เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งโตะครู เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลทั่วไปอย่างสูง ก็คือ โตะครูเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่าชาวบ้านคนอื่น ๆ และเคร่งครัดทางศาสนา โตะครูคนใดที่มีชื่อเสียงประชาชนจะเลื่อมใสมาก และส่งบุตรหลานของตนมาจากตำบลไกล ๆ หรือต่างจังหวัดก็มี¹ เพราะชาวไทยมุสลิมนั้นเห็นว่าการเรียนวิชาศาสนาในปอเนาะมีประโยชน์มาก² ประกอบกับมองไม่เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะให้ลูกหลานของตนได้เล่าเรียนตามหลักสูตรการศึกษาของทางราชการ กลับเห็นไปว่าการเรียนทางศาสนายังจะมีหน้ามีตามากกว่า³ การศึกษาภาษาไทยไม่มีความจำเป็นสำหรับเขา เพราะเขามีความรู้ดีกว่า "การอ่านออก เขียนได้" ทำให้คนกล้าขัดคำสั่งพระผู้เป็นเจ้า การยขรรมนั้นขัดกันกับทางศาสนา ชาวชนบทจะมองคนที่ตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียนในทางโลกด้วยความคิดที่ว่า นักเรียนคนนั้นกำลังสูญเสียกำลังทางศาสนาไปส่วนหนึ่ง ไม่แต่เท่านั้นชาวชนบทยังมีความเห็นเลยไปอีกว่า นักเรียนผู้นั้นต้องมาเถลือเถลากับความคิดที่ไม่ตรงกัน (หมายถึงความคิดทางศาสนาพุทธ) ซึ่งย่อมเป็นผลเสียหายอย่างยิ่งแก่ตัวนักเรียนผู้นั้นในที่สุด"⁴ ความคิดเช่นนี้ยิ่งเป็นการส่งเสริมความนิยมให้เกิดขึ้นแก่ตัวโตะครูมากขึ้น โตะครูจึงเป็นจุดรวมแห่งจิตใจของกลุ่มและได้รับความยกย่องสูงในฐานะผู้รู้ศาสนา⁵ และเป็นผู้ที่มีอิทธิพล สั่งสอนอย่างใด บรรดาลูกศิษย์ย่อมมีความเคารพเชื่อฟัง แม้จะเป็นสิ่งที่นอกเหนือไปจากศาสนา⁶

¹พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ การพัฒนาการศึกษาเพื่อบูรณภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 103.

²ภาคศึกษา 2 ยะลา รายงานการวิจัยเรื่องการสำรวจความต้องการและทัศนคติต่อการศึกษาประชาชนในภาคศึกษา 2 หน้า 36.

³ร.ต.มงคล สุวรรณโชติช่วง การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 36.

⁴Thomas M. Fraser, Fishermen of South Thailand: The Malay Villagers, p.84.

⁵พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ น.ค.

⁶ค. หน้า 108.

ผู้นำทางศาสนาบางคนอาจฉวยโอกาส โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ ไม่สั่งสอนหลักที่ถูกตองหรือแก่นแท้ของศาสนาอิสลาม บิดบังหลักศาสนาที่แท้จริง บิดเบือนหลักของศาสนาเพื่อประโยชน์ของตน¹ แม้แต่ตัวโตะครูก็มักจะปกปิดความจริงบางอย่างไว้ คือ ถ้าสิ่งใดในทางศาสนาจะเป็นประโยชน์กับตน โตะครูคืออบรมสั่งสอน แต่ถ้าสิ่งไรขัดกับผลประโยชน์ของตนหรือเป็นผลดีก็กับการปกครองและบ้านเมืองก็มักจะปกปิดเสีย จึงทำให้ราษฎรได้รับความรู้เพียงทางแคบ ๆ เข้าใจผิด หลงมงายในทางศาสนา บางกรณีจึงกลายเป็นเครื่องมือหากินของโตะครูไป²

โดยข้อเท็จจริงแล้ว จริยธรรมทางศาสนาอิสลามเป็นการพัฒนาสังคมแทบทุกด้าน คือ ทั้งด้านการป้องกันประเทศชาติ ศาสนา ด้านการปกครองครอบครัวและการเศรษฐกิจ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม³ ศาสนาอิสลามถือว่าบุคคลที่จะเป็นศรัทธาชนที่คตินั้นยอมมิใช่แต่จะเข้าวังวนขอพรแต่อย่างเดียว⁴

ถ้าหากโตะครูเข้าใจหลักศาสนาอิสลามที่ถูกตองแล้วก็จะเป็นที่คาดหวังได้ว่าทาการอบรมสั่งสอนประชาชนหรือการกระทำใด ๆ ของโตะครูคงจะเป็นไปในทางที่ถูกที่ควร เป็นผลดีในหมู่ชาวมุสลิมและแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวม เพื่อให้บรรลุผลดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้วางนโยบายทางศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้ดังนี้ คือ

"มุ่งให้ความเข้าใจในหลักศาสนาและมีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจสมัยใหม่ ซึ่งอาจทำได้โดยการแก้ไขปรับปรุงในวิชาเกี่ยวกับศาสนาให้ป็นแบบและมาตรฐานเดียวกัน

¹สมาน รังสิโยกฤษฎ์ การเข้าถึงประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 66.

²ร.ค. เขียร ชรรมาธิปดี ล.ค. หน้า 27.

³พ.อ. ปิ่น มุทุกันต์ ล.ค. หน้า 15.

⁴ทวน สุวรรณศาสน์ และ รังสฤษดิ์ เขาวนนะศิริ ล.ค. หน้า 70.

ให้เรียนรู้ถึงการดำเนินชีวิตของผู้นับถือศาสนาในภาคอื่น ๆ เพื่อเน้นให้เห็นว่าการนับถือศาสนาต่างกันได้เป็นเหตุแห่งการแตกแยก ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อให้มีทัศนคติที่กว้างขวางต่อคนนับถือศาสนาอื่น

ให้เรียนรู้ถึงเหตุผลและความจำเป็นอย่างถูกต้องในเรื่องการไปประกอบศาสนกิจ ณ นครเมกกะ เพื่อสามารถปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน และอนาคต

แก้ทัศนคติผิด ๆ ในการนับถือศาสนา เพื่อให้เกิดความเชื่อโดยคำนึงถึงเหตุผล¹

เรื่องการแก้ไขความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลามให้ถูกต้องนี้ ทางกระทรวงมหาดไทย ได้วางโครงการธรรมจาริกอิสลามขึ้น นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชน เข้าใจหลักการที่ถูกต้องในพระราชบัญญัติและพระธรรมคำสั่งสอนของศาสนาอิสลาม และชักจูงให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาโดยถูกต้องแล้ว ยังเผยแพร่ให้ประชาชนเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่ของประชาชน ให้มีความรักชาติและแผ่นดินไทย ตลอดจนให้เข้าใจในนโยบายของทางราชการอีกด้วย²

การที่จะดำเนินการให้ได้ผลตามนโยบายดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องร่วมมือกันหลาย ๆ ฝ่าย คือนอกจากจะเป็นหน้าที่ของคณะธรรมจาริกแล้ว เจ้าหน้าที่ทางราชการก็ต้องสำนึกและสังวรว่าเป็นหน้าที่ที่พึงปฏิบัติและควรแก่การรับผิดชอบ ประการสำคัญคือผู้ที่จะสนองนโยบายนี้ได้ดีที่สุด ก็ได้แก่ผู้นำทางศาสนาซึ่งมีหน้าที่สั่งสอนประชาชน "โดยเฉพาะโต๊ะครู ปอเนาะมีหน้าที่สำคัญ เพราะเป็นผู้สอนศาสนาเด็กซึ่งจะเป็นกำลังของชาติในอนาคต ครูสอนศาสนาไม่ว่าศาสนาใดมีความสำคัญทั้งสิ้น"³

¹ "กระทรวงศึกษาธิการ" ล.ค. หน้า 35.

² ขจิตถัย บุษยพัฒน์ "ปัญหาและอุปสรรคในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" รัฐสารวิจัย 15(1):133-134 มกราคม 2516.

³ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน รุสมี้แล 3(2):15 พฤษภาคม - มิถุนายน 2517.

บทบาทในฐานะเป็นผู้นำชุมชน

"หลักการพัฒนาชุมชนข้อหนึ่งที่ใช้กันอยู่ทั่วไป ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ก็คือ การใช้ประโยชน์จากผู้นำท้องถิ่น โดยทั่วไปงานพัฒนาชุมชนมักจะเริ่มต้นจากผู้นำท้องถิ่นนี้เอง เพราะผู้นำท้องถิ่นมีคุณลักษณะหลายประการที่เป็นประโยชน์แก่ปฏิบัติงานในระยะแรก เป็นต้นว่า เป็นคนที่มีความรู้มากกว่าผู้อื่น เป็นคนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็มักมีคนเอาอย่างทำตาม เป็นคนที่เป็นที่พึ่งของผู้อื่นเมื่อคราวมีปัญหาหรือมีทุกข์"¹

สำหรับชุมชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ บุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนนั้น อาจกล่าวได้ว่าไม่มีบุคคลใดที่จะเกินกว่า "โต๊ะครู" ไปได้ ทั้งนี้เพราะนอกจากโต๊ะครูจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในทางศาสนา ที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่นักศึกษาแล้ว ก็ยังสอนศาสนาให้กับประชาชนเป็นประจำ การสั่งสอนประชาชนของโต๊ะครูนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่ได้สั่งสอนศาสนาอย่างเดียว แต่ยังถ่ายทอดเจตนคติและแนวความคิดในเรื่องต่าง ๆ เช่น ขาวคราวของเพื่อนบ้าน การพัฒนาท้องถิ่น และข่าวการเมืองไปสู่ประชาชนอีกด้วย นอกจากประชาชนธรรมดาแล้ว นักศึกษาในปอเนาะก็เป็นบุคคลที่ได้รับแนวความคิดต่าง ๆ จากโต๊ะครูไปมาก เพราะเมื่อนักศึกษาเหล่านี้เรียนจบวิชาศาสนาแล้ว ก็กระจายอยู่ในชุมชนโดยทั่วไป และหลายคนก็ได้เป็นผู้นำชุมชน²

นอกจากโต๊ะครูจะทำหน้าที่สั่งสอนศาสนาแล้ว ยังได้ทำหน้าที่อย่างอื่นของชุมชนอีกด้วย อาทิเช่น เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด กรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ฯลฯ หน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้โต๊ะครูมีบทบาทสำคัญต่อราษฎรในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โต๊ะครูจึงเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนมากที่สุด³

¹สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาชุมชน หน้า 169.

²รุ่ง แก้วแดง อ.ค. หน้า 38.

³ค. หน้า 64-69.

ตามสภาพความเป็นจริง โตะครูนั้นมีได้เป็นผู้นำทางศาสนาโดยตำแหน่ง แต่อาจได้
รับมอบหมายให้เป็นประธานในพิธีทางศาสนาแทน "อิม่า" ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาโดยตำแหน่ง
ได้ และอาจสอนอิม่าและอียะยีที่ยังอ่อนความรู้ในการปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ถูกต้องสมบูรณ์
และศาสนาวิชาชั้นสูง¹ โตะครูซึ่งเป็นผู้รู้ทางศาสนาจึงมีประชาชนให้ความนับถือเป็นอันมาก
และยอมรับนับถือว่าเป็นผู้นำของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ยิ่งกว่าผู้นำทางศาสนาที่เรียกว่า "อิม่า"
เสียอีก²

จากการรายงานการศึกษาลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ ของพัทธา สายหู³
ได้ชี้ให้เห็นว่า ในด้านการศึกษาในโรงเรียนประชาบาลซึ่งสอนภาษาไทยนั้นกล่าวได้ว่า ครู
คือผู้นำโดยตำแหน่ง แต่บทบาทของการเป็นผู้นำในด้านการศึกษาจำกัดเฉพาะอยู่ในเรื่องของการ
การศึกษาในโรงเรียน และไม่มีอิทธิพลในเรื่องอื่น ๆ ของชีวิตหมู่บ้าน แต่ในด้านการศึกษา
ทางศาสนา ผู้นำที่สำคัญที่สุดในหมู่บ้าน คือ "โตะครู"

นอกจากนั้น จากการศึกษาของพัทธา สายหู⁴ ยังยืนยันว่าโตะครูที่สามารถสอน
ความรู้ชั้นสูงทางศาสนาและตั้งโรงเรียนสอนศาสนานั้น จะได้รับการยกย่องจากสังคมมุสลิมว่า
มีฐานะทางสังคมสูงสุด โตะครูที่มีชื่อเสียงมีนักเรียนมากจะเป็นที่เคารพนับถือของประชาชน
การเป็นโตะครูมีชื่อเสียงจึงเป็นความสำเร็จอย่างดีในชีวิตที่พึงปรารถนา

¹ พัทธา สายหู ล.ค. หน้า 69.

² กระทรวงศึกษาธิการ ล.ค. หน้า 7.

³ พัทธา สายหู ล.ค. หน้า 72-73.

⁴ ค. หน้า 34-36.

จากการศึกษาของรุ่ง แก้วแดง¹ โดยสอบถามความเห็นของโต๊ะครูจำนวน 52 คน ปรากฏว่า โต๊ะครูเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและเชื่อถือในชุมชนมุสลิมมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ๆ ซึ่งเรียงตามลำดับดังนี้

1. โต๊ะครู
2. กำนันผู้ใหญ่บ้าน
3. โต๊ะอิหม่าม
4. คณะโต๊ะยุติธรรม
5. กรรมการอิสลามประจำมัสยิด
6. ข้าราชการ

เชียร ธรรมมาธิปดี² ได้รายงานผลการศึกษาเรื่อง บทบาทของกำนันในการบริหารราชการในจังหวัดยะลา ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโต๊ะครูไว้ว่า "โต๊ะครูนั้นนับได้ว่าเป็นผู้นำในทางสังคมที่สำคัญคนหนึ่งของชุมชนในชนบท ซึ่งมีบทบาทสำคัญทั้งในทางศาสนาและการปกครอง เพราะโต๊ะครูมีลูกศิษย์มากจึงเป็นที่เคารพนับถือเชื่อฟังในระหว่างลูกศิษย์ บิคารมารคา ลูกศิษย์ ตลอดจนอิสลามิกชนอื่น ๆ ด้วย โต๊ะครูบางคนมีอิทธิพลทางจิตใจและเป็นผู้นำแบบใช้พระคุณที่สำคัญคนหนึ่งของชุมชน"

จากการวิจัยของภาคศึกษา 2 ยะลา³ ได้รายงานผลของการสอบถามกลุ่มประชากรไทยพุทธจำนวน 109 คน ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านร่วมกับชาวไทยมุสลิม แยกเป็นชาย 93 คน หญิง 16 คน ปรากฏว่าชายไทยพุทธกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.32) ยอมรับว่า โต๊ะครูมีอิทธิพลต่อประชาชนไทยมุสลิมมาก

¹ รุ่ง แก้วแดง ล.ค. หน้า 69.

² ร.ต.เชียร ธรรมมาธิปดี ล.ค. หน้า 27.

³ ภาคศึกษา 2 ยะลา การจัดการศึกษาของปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 51.

พ.อ.ประสิทธิ์ เวชสวรรค์¹ ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ถ้ามองปอเนาะในรูปของ ศูนย์กลางชุมชนแล้วจะเห็นว่า โตะครูมีอิทธิพลเหนือชุมชนโดยรอบเป็นอย่างมาก ทำนองเดียวกับสมภารในหมู่บ้านของชาวพุทธนั่นเอง นักเรียนจะมีความเคารพเชื่อฟังอย่างปราศจากข้อแม้ บิดามารดาและประชาชนจะให้ความยกย่องอย่างสูงต่อโตะครู

ถ้าวัดที่โตะครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนมุสลิมมากมายเช่นนี้ และโตะครูจะบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้มากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทหน้าที่ของโตะครูที่ชุมชนหรือสังคมหวังให้โตะครูปฏิบัติ โดยปกติแล้วบทบาทหน้าที่แท้จริงของโตะครูคือ การสอนหนังสือและความรู้ทางศาสนาแก่คนอื่น² แต่ในกิจกรรมบางอย่างโตะครูก็เป็นผู้มีอิทธิพลในการนำชาวบ้านไม่น้อย³ และหากมีงานพิธีทางศาสนาในหมู่บ้าน แม้แต่เป็นพิธีสวดมนต์ที่สุเหร่าในวันศุกร์ ตามปกติก็มักให้เกียรติเชิญโตะครูเป็นประธานในพิธีเพราะถือว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ⁴

ในหมู่บ้านที่มีโตะครูตั้งปอเนาะสอนหนังสือ โตะครูอาจใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนรับผิดชอบเรื่องการศึกษาโดยเฉพาะ โตะครูบางคนที่มีชื่อเสียงในทางรักษาโรค ทำนํ้ามนต์และเป็นหมอดู อาจมีคนมาหาเพื่อขอบริการ บางครั้งมาจากตำบล อำเภอใกล้เคียง ๆ ส่วนที่หาโตะครูจะข้องเกี่ยวในกิจกรรมสังคมที่เป็นเรื่องนอกเหนือศาสนาหรือไม่ เป็นเรื่องอับยากับส่วนบุคคลและชาวบ้านจะยอมรับการนำในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ ก็แล้วแต่ความสามารถของโตะครูในเรื่องนั้น ๆ⁵

¹พ.อ.ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ "ปอเนาะ" (Pondok) วารสารวิทยาลัยการทัพบก 4(1):317-320, กันยายน 2509

²พิทยา สายหู ล.ค. หน้า 70.

³ล.ค. หน้า 60.

⁴ล.ค. หน้า 73.

⁵ล.

เมื่อเป็นที่ประจักษ์แล้วว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีโต๊ะครูเป็น "ปูชนียบุคคล" และเป็นศูนย์รวมทางค่านิยมจิตใจของชาวไทยมุสลิมครั้งนี้ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะอาศัยโต๊ะครูให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะเมื่อชาวบ้านเชื่อถือและเลื่อมใสโต๊ะครูซึ่งเขาเหล่านั้นยอมรับว่า เป็นผู้นำของเขาแทบจะทุกด้านแล้ว กิจการใดที่โต๊ะครูพึงประสงค์จะให้บังเกิดขึ้น กิจการนั้นก็ย่อมเป็นการถ่ายทอดการที่ชาวบ้านจะปฏิบัติ ดังนั้นจึงเป็นที่คาดหวังได้ว่า ถ้าทางราชการได้ตระหนักในข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้อย่างแท้จริงแล้ว การพัฒนาชุมชนเพื่อสร้างความสุขให้แก่ประชาชน ก็จะสัมฤทธิ์ผลรวดเร็วสมดังเป้าหมายที่ใฝ่หวังไว้ยิ่งขึ้น และจะส่งผลสะท้อนไปถึงความอยู่รอดของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวมด้วยในที่สุด.

บทบาทเกี่ยวกับทางการเมืองและการปกครอง

ด้วยเหตุที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดต่อกับเขตแดนของประเทศมาเลเซีย เมอพันธุ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีจึงคล้ายคลึงมาเลเซียมากกว่าไทย¹ ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเรียกว่าไทยมุสลิม ประมาณร้อยละ 60 ของพลเมืองทั้งหมดพูดภาษามลายู ไม่พูดภาษาไทย (ยกเว้นจังหวัดสตูลซึ่งพลเมืองส่วนมากพูดภาษาไทย) นับถือศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด และมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างจากไทยพุทธ จึงเป็นธรรมดาที่อาจเกิดปัญหาการปกครองและการเมืองขึ้นได้ง่าย² เพราะศาสนา ภาษาพูด เมอพันธุ ขนบธรรมเนียมประเพณีเหล่านี้อาจทำให้ความมั่นคงทางการเมืองคลอนแคลนไป³ และข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในขณะนี้ก็คือ ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากยังไม่ยอมรับสภาพความจริงของตนว่าเป็นคนไทย โดยถือเอาความแตกแยกในเรื่องภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญ⁴ จากการศึกษาชีวิตของชาวตำบลรูดีแค อำเภอบึงนารางของ หม่อมส เอ็ม. เฟรเซอร์⁵ คำพูดของชายชาวพื้นเมืองคนหนึ่งที่ว่า "ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศของเรา เราเป็นชาวมาเลย์ ไม่ใช่ไทยอิสลาม" นับว่าเป็นการยืนยันคำกล่าวข้างต้นได้เป็นอย่างดีที่สุด

¹ Thomas M. Fraser, op. cit., p. 101.

² ภาคศึกษา 2 ยะลา พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2 หน้า 2-3.

³ พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ นโยบายความมั่นคงของชาติ: การพัฒนาด้วยความมั่นคงของชาติ หน้า 16.

⁴ สมาน รั้งสโยกเมญ ล.ด. หน้า 48.

⁵ Thomas M. Fraser, op. cit., p. 53.

รัฐบาลไทยทุกสมัยได้ทราบและเข้าใจถึงสภาพปัญหานี้เป็นอย่างดี จึงมีนโยบาย การปกครอง การศาสนา การศึกษา และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่าง กับภาคอื่น การวางกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ก็อนุโลมให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณี¹ หรือโดยคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับประเพณีการนับถือศาสนาของราษฎรในท้องถิ่น เป็นสำคัญ กล่าวคือ พยายามทุกวิถีทางที่จะหลีกเลี่ยงการขัดแย้ง กระทบกระเทือนต่อความรู้สึก ในเรื่องอิทธิพลศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของราษฎร² ดังจะเห็นได้จากการแก้ปัญหา บริเวณเจ็ดหัวเมืองสมัยก่อน รัฐบาลก็ดำเนินนโยบาย "ผ่อนสั้นผ่อนยาว"³ แม้แต่กฎหมาย บางฉบับก็ตราขึ้นไว้เป็นพิเศษเพื่อประโยชน์ในทางปกครอง และสนับสนุนศาสนาอิสลาม⁴ เช่น เกี่ยวกับอำนาจศาลไต่ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล พ.ศ. 2489 ขึ้นใช้บังคับ โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ในการวินิจฉัยชี้ขาด คดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก ซึ่งคนไทยมุสลิมเป็นทั้งโจทก์และจำเลย ให้ใช้กฎหมาย อิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ว่าด้วย การนั้น และให้มีคณะตุลาการซึ่งแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติตุลาการ ออกนั่งร่วมกับผู้พิพากษา เพื่อช่วยพิจารณาในปัญหาของกฎหมายอิสลาม⁵

¹ สติชัย แสงศรี ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 61.

² กรมการปกครอง "นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้" เทศาภิบาล 69(8):807, สิงหาคม 2517.

³ เศษ มุขนาค "พระยาแขกเจ็ดหัวเมืองคบคิขบถ ร.ศ.121" ชุมนุมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หน้า 23.

⁴ สติชัย แสงศรี น.ค.

⁵ ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 77 เล่มที่ 63 หน้า 334-335, 3 ธันวาคม 2489.

เกี่ยวกับการศึกษานั้นถ้าจะดูประวัติศาสตร์ของคนไทยตั้งแต่สมัยแรกเริ่มก็ไม่เคยปรากฏว่า มีการตั้งข้อรังเกียจในการนับถือศาสนา หรือไม่เคยปรากฏว่ามีการกดขี่ข่มเหงในทางศาสนาโดยผู้ปกครองแผ่นดิน¹ ในค่านิยมศาสนาอิสลามนั้นแม้แต่ในคราวที่รัฐบาลได้ออกกฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณจังหวัดหัวเมือง แต่ในสวนศาสนานั้นรัฐบาลก็เคารพธรรมเนียมประเพณีว่าด้วยการแต่งงานและการสืบตระกูล โดยรักษาไว้ซึ่งอำนาจของผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นหรือ "โตะกาลี" ในคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น² และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทุกฉบับให้เสรีภาพอย่างบริบูรณ์แก่บุคคลในการนับถือและปฏิบัติศาสนกิจตามความศรัทธาเลื่อมใสของแต่ละบุคคลโดยเท่าเทียมกัน³ ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามก็ได้รับการปฏิบัติจากพระมหากษัตริย์ไทยด้วยดี ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก ถึงกับได้ตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 เพื่อที่จะสงเคราะห์และคุ้มครองอิสลามิกชนให้ได้ประกอบศาสนกิจตามศรัทธาเลื่อมใสของตน และสนับสนุนในด้านการศึกษาศาสนาของอิสลามิกชน⁴ สวนสถานที่สำหรับใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกวันศุกร์ คือมัสยิดหรือสุเหร่านั้น ก็มีกรมการสำหรับบริหารกิจการและจัดทรัพย์สินให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยไว้ด้วย โดยออกเป็นพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 ให้คุ้มครองไว้⁵

¹ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช "ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย" ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย อี.ร. ภูมิภาะฮ์ เล่มพิเศษ 5(36). 11, 2514.

²เศษ มุขนาค อ.อ. หน้า 15-16.

³มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ.อ. หน้า 135.

⁴ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 62 ตอนที่ 26 หน้า 332-336, 8 พฤษภาคม 2488.

⁵กมล ชาญเลข การศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในเขตพัฒนาอำเภอภาคใต้ หน้า 71.

เกี่ยวกับการแก้ปัญหาการศึกษา เนื่องจากการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาพิเศษไปจากภาคอื่น และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการปกครองด้วย ทั้งนี้เนื่องด้วยประชาชนไทยมุสลิมเป็นจำนวนมากที่ไม่รู้หนังสือไทย และขาดความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีของประเทศ¹ ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้ ต่างพากันนิยมใช้ภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน มีขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อที่แตกต่างไปจากชาวไทยทั่วไป มีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นในหมู่ชาวไทยมุสลิมด้วยกัน สิ่งเหล่านี้เองที่นำไปสู่ปัญหาหลายอย่าง ทั้งในด้านการปกครอง การเมือง และด้านสังคม²

รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในภูมิภาคดังกล่าว โดยยึดการพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีของราษฎรในท้องถิ่นเป็นสำคัญ และมีเป้าหมายสนับสนุนให้ชาวไทยมุสลิมได้รับการศึกษาสูงขึ้นเพื่อใช้พลังดังกล่าวมาร่วมในการปกครองและพัฒนาประเทศในทุกด้าน³

แม้ว่ารัฐบาลจะได้พยายามให้สิทธิแก่ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพิเศษอยู่เสมอมา แต่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการปกครอง และปัญหาเกี่ยวกับดินแดนมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งทุกครั้งที่มีปัญหาคงกล่าวเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในอดีตหรือในปัจจุบันก็จะมีการยกเอาเรื่องศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมขึ้นมาเป็นข้ออ้างทุกครั้ง แม้การเจรจาในเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขต ในสมัยรัชกาลที่ 5 อังกฤษต้องการให้ไทยยกหัวเมืองมลายูทางใต้ หรือจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งรัฐมลายูทั้ง 4 คือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปะลิส ให้แก่อังกฤษนั้น อังกฤษก็ถือเอาเรื่องศาสนา ศาสนา และวัฒนธรรมมาเป็นข้ออ้าง⁴

¹ สติชัย แสงศรี ล.ค. หน้า 118.

² ขจักษ์ บุรุษพัฒน์ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย หน้า 226.

³ กรมการปกครอง ล.ค. หน้า 810-811.

⁴ แดมสุข นุมนนท์ "การเจรจาทางการทูตระหว่างไทยกับอังกฤษ ค.ศ. 1900 - 1909" ชุมนุมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หน้า 10-11.

ปัญหาถิ่นแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นเรื่องที่พรรคการเมืองฝ่ายซ้ายของมาเลเซีย คอยสนับสนุนยุยงให้ชาวไทยมุสลิมเอาใจออกห่างจากไทย เพื่อหาทางแยกถิ่นแดนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยไปเป็นของมาเลเซีย¹ มาช้านานแล้ว ปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลที่ต่อต้านการแบ่งแยกถิ่นแดนยังคงมีอยู่ โดยมีบุคคลบางคนเดินทางมาจากรัฐกลันตัน สหพันธรัฐมาเลเซีย เข้ามาดำเนินการติดต่อกับผู้นำทางศาสนาและหัวหน้าราษฎรในเขตไทย² และเมื่อเดือนมิถุนายน 2517 ประธานพรรคอิสลามมลายู ของมาเลเซีย ก็ได้ประกาศว่าพรรคของเขาจะสนับสนุนขบวนการแบ่งแยกถิ่นแดนของไทย³ นอกจากนั้นจากหลักฐานที่เจ้าหน้าที่ค้นได้จากโจรผู้ร้ายที่ก่อความเดือดร้อนอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ปรากฏว่ามีเอกสารเกี่ยวกับการแบ่งแยกถิ่นแดน แสดงว่ามีเรื่องการเมืองเข้ามาตัวพันด้วยโดยแจ่มชัด⁴ การปฏิบัติการของนักการเมืองและกลุ่มขบวนการแบ่งแยกถิ่นแดน ได้ใช้วิธีปลุกปั่นยุยงให้ชาวไทยมุสลิมกระด้างกระเดื่องต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง โดยอาศัยศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นข้ออ้าง นับว่าได้ลกระทั้งทำให้เกิดการกบฏขึ้นหลายคราว⁵ กอปรกับชาวไทยมุสลิมจำนวนมากพากันหลงผิดคิดว่า ศาสนาเป็นเครื่องกำหนดเชื้อชาติ ความเข้าใจผิดเช่นนี้ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ฝ่ายตรงข้ามใช้ยุยงส่งเสริมให้ชาวไทยมุสลิมคิดแยกตัวออกจากประเทศไทย⁶

¹ พล.ท.แสวง เสนาณรงค์ "ภาคใต้สมัยพัฒนา" ปฏิสารภิรักษ์ 7(3): 27, กรกฎาคม 2508.

² Astri Suhrke, "The Thai Muslims: Some Aspects of Minority Integration" Pacific Affairs 4:542 Winter, 1970 - 1971.

³ นรา ๓ เสาทอง "พรรคอิสลามมลายูของมาเลเซียลั่นกลองรบกับไทยแล้ว" สยามรัฐ 20 มิถุนายน 2517 หน้า 20.

⁴ หะสัน หมัดหมาน และ คนอื่น ๆ ล.ค. หน้า 8.

⁵ ก.

⁶ ชจกภัย บุรุษพัฒน์ "ปัญหาและอุปสรรคในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ปฏิสารภิรักษ์ 15(1): 133, มกราคม 2516.

อย่างไรก็ตามสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดความรู้สึกแบ่งแยก หรือรู้สึกว่าตนเองมิใช่คนไทย ก็คือผู้นำทางศาสนาบางคนซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ "โต๊ะครู" ซึ่งเปิดสอนศาสนาอยู่ตามปอเนาะต่าง ๆ หรือโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม วิชาศาสนาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์¹ กล่าวคือ ถ้าโต๊ะครูคนใดเปิดโรงเรียนสอนศาสนาโดยไม่บริสุทธิ์ใจ ตนเองคิดแยกตัวออกจากประเทศไทยแล้วก็ยอมถายทอดความนึกคิดดังกล่าวให้แก่บรรดาคูกลศิษย์ที่มีความตั้งใจจะศึกษาศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ใจได้โดยมิรู้สึกตัว

โดยปกติ นอกจากโต๊ะครูจะสอนศาสนาแล้ว ยังได้รับการปลุกปั้นจากนักการเมืองจากประเทศใกล้เคียง ให้สอดแทรกการเมืองเข้าไว้ด้วย² ปอเนาะของโต๊ะครูเป็นที่หลบหนีการจับกุมของนักการเมือง โดยแอบเข้าไปสมัครเป็นนักศึกษาอยู่ก็มี³

ปัญหาการเมืองและการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะรุนแรงเพียงใดหรือไม่ก็นับว่าขึ้นอยู่กับผู้นำทางศาสนาโดยเฉพาะคือโต๊ะครูมากที่สุด ทั้งนี้เพราะมุสลิมส่วนใหญ่เชื่อผู้นำทางศาสนา พวกผู้นำเหล่านี้มักมีอิทธิพลต่อชุมชนและมักจะอยู่เหนือผู้นำทางฝ่ายปกครอง⁴ การอบรมสั่งสอนและความเชื่อในทางศาสนาบางอย่าง เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการภาคใต้มาก เช่น ความเชื่อที่ว่าคนไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้มิใช่ไทย แต่เป็น

¹ ร.ศ. เข็มร ธรรมาธิปัตย์ ล.ค. หน้า 27.

² พ.อ. ประสิทธิ์ เวชสวรรค์ การพัฒนาศึกษาเพื่อบูรณาภาพของจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 14.

³ ล. หน้า 104.

⁴ นายสิงห์แย "ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติงานของข้าราชการภาคใต้" เทศาภิบาล 69(8):834, สิงหาคม 2517.

คนมลายู เพราะนับถือศาสนาและพูดภาษาคลายกับมาเลเซีย มุสลิมที่แท้จริงอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น พวกที่มาจากที่อื่นไม่ใช่มุสลิมแท้ แม้แต่คณะธรรมจาริกที่ไปจากกรุงเทพมหานคร ก็ถูกฝ่ายตรงข้ามโจมตีว่า เช่นพวกนอกศาสนา มีไม่ใช่มุสลิมที่แท้จริง การพูดภาษาไทยหรือเรียนหนังสือไทย ถือเป็นบาป ฯลฯ ความเชื่อถือเหล่านี้เป็นเรื่องของจิตใจที่ละเอียดและลึกซึ้ง ยากแก่การเปลี่ยนแปลง¹

ความจริงโดยเนื้อแท้แล้ว หลักของศาสนาอิสลามมิได้เป็นสาเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้นแต่อย่างใด เพราะศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ที่มุ่งอบรมสั่งสอนมนุษย์ ให้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ให้มีความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยาก และชี้ทางสันติให้แก่มวลมนุษย์ เพราะฉะนั้นการที่ศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้องกับในการสร้างความแตกแยกขึ้นนั้น จึงยืนยันได้ว่ามิใช่เป็นเพราะหลักการหรือคำสอนของศาสนา นี้ แต่เป็นเพราะคนที่มีนัยต่อศาสนาบางคนสร้างความขัดแย้งขึ้น ทั้งโดยเจตนาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองที่สูญเสียอำนาจได้มักเป็นหลักการของศาสนาอิสลามไปในทางที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ตนและพรรคพวก² ถึงกับอาศัยโต๊ะครูเป็นเครื่องมือในบางกรณี และยังการศึกษาในปอเนาะเป็นการแยกตัวออกจากสังคมในลักษณะโดดเดี่ยว อารยธรรมจากภายนอกไม่มีทางที่จะเข้าไปปะปนได้ ทำให้สร้างสมลัทธิความเชื่อทางศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมในหมู่ของมุสลิมแน่นแฟ้นไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เป็นเหตุให้ขาดความเฉลียวฉลาด และอาจตกเป็นเครื่องมือของผู้ที่ฉลาดกว่า โดยเฉพาะนักการเมืองและฝ่ายตรงข้ามทำการขู่เข็ญจนทำลายได้โดยไม่รู้ตัว³ ปอเนาะจึงมักเป็นสถานที่นักการเมืองทั้งฝ่ายไทยและต่างประเทศ

¹ดู หน้า 841.

²ซัจดัก บุษพัชร์ ล.ค. หน้า 130.

³ประกิจ ประจันปัจจนิก ล.ค. หน้า 89.

ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม เพลง เล็งถือเป็นจุดแรกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพราะบรรดานักการเมือง เหล่านี้เล็ง เห็นคุณสมบัติของปอเนาะในการที่เป็นสถานที่รวมของบรรดานักศึกษาทั้งชายและหญิง เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจและโต๊ะครูปอเนาะเป็นบุคคลที่ราษฎรในท้องถิ่นนั้น ๆ เคารพนับถือและเชื่อถือ จึงได้มีการพยายามใช้ปอเนาะเป็นเครื่องมือในการหาเสียง เลือกตั้ง และใช้เป็นแหล่งดำเนินการรอกวนของขบวนการแบ่งแยกดินแดน¹ เฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่โต๊ะครูก็ทำหน้าที่เป็นครูด้วย ถ้าโต๊ะครูสนใจทางการเมืองมาก ย่อมมีอิทธิพลไม่แพ้กับศิษย์ที่ตนสอนเท่านั้น หากยังมีต่อไปถึงผู้ปกครองและญาติมิตรของศิษย์ด้วย ถ้าครูใช้สื่อมวลชนแพร่ขยายความคิดเห็นของตนออกไปได้มากเพียงไรด้วยแล้ว บทบาทนั้น ๆ ก็ยิ่งกว้างขวางขึ้นอย่างไม่เป็นปัญหา²

การหาทางชักจูงให้ชาวไทยมุสลิมตระหนักในความเป็นไทย มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย มีความเลื่อมใสในรัฐบาลตลอดจนมีความจงรักภักดีต่อชาติไทยนั้น กอนอื่นควรมุ่งไปที่บรรดาผู้นำของชาวไทยมุสลิมก่อน ซึ่งส่วนใหญ่ก็ได้แก่ผู้นำทางศาสนานั้นเอง เพราะบุคคลเหล่านี้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านทั่ว ๆ ไปเป็นอย่างมาก เมื่อสามารถเข้าถึงจิตใจของบรรดาผู้นำของชาวไทยมุสลิม โดยสามารถเปลี่ยนจิตใจของเขาให้เป็นคนไทยอย่างแท้จริง บุคคลเหล่านี้เองที่จะเป็นตัวเชื่อมโยงชักจูงให้ราษฎรชาวไทยมุสลิมหันมาตระหนักในความเป็นคนไทยยิ่งขึ้น³ และยังถ้าผู้นำทางศาสนาโดยเฉพาะโต๊ะครูซึ่งทำหน้าที่ให้การศึกษแก่นักศึกษาและประชาชนอยู่ด้วย มีความเข้าใจในการให้การศึกษ้อย่างแท้จริงย่อมเป็นกำลังสำคัญในอันที่จะเปลี่ยนแปลงเจตนาคติที่ดี ๆ ของบรรดาชาวไทยมุสลิมให้ถูกต้องได้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะอิทธิพลของการศึกษาที่มีต่อโครงสร้างทางการเมืองนั้นมองเห็นได้ชัด⁴ การศึกษา

¹ ฎ. หน้า 91.

² สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ฎ.ค. หน้า 91.

³ ขจักษ์ บุรุษพันธ์ ฎ.ว. หน้า 136.

⁴

James S. Coleman, Education and Political Development, pp. 16 - 17.

ยอมมีบทบาทและอิทธิพลเป็นอย่างมากในระบบการเมือง การปกครองของทุกประเทศ เพลโต กล่าวไว้ในหนังสือการเมืองว่า "การศึกษาเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่จะส่งเสริมยกฐานะทางความคิดของพลเมือง ซึ่งจะเป็นเหตุให้พลเมืองในรัฐสามารถพัฒนาให้มีความเป็นอยู่สุขสบาย"¹ การศึกษาย่อมนำมาซึ่งความดีความงาม ตลอดจนความรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะถูกนักการเมืองผู้แสวงหาอำนาจทั้งในและนอกประเทศมาชักจูงให้หลงผิด หรือปลุกฝังความรู้สึกนึกคิดให้ออกนอกกรอบนอกทางยอมเป็นไปได้ยาก เพราะจากการศึกษาแล้ว เรียบยอมทำให้คนทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นอย่างดี การโฆษณาชวนเชื่อในทำนองที่ว่า ชาวไทยมุสลิมมิใช่คนไทยแต่เป็นคนมลายู ต้องไปรวมกับมาเลเซียก็ใช่ว่าจะไม่ได้ผล²

ดังนั้น เพื่อประโยชน์ในทางการปกครอง จึงไม่ควรมองข้ามความสำคัญของบรรดาผู้นำศาสนา ทั้งนี้ เพราะกิจการใดที่ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากบุคคลเหล่านี้ ก็มักจะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นอย่างดีด้วย³ และยิ่งศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลและบทบาทเกี่ยวข้องอยู่กับการเมือง การปกครองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอยู่แล้ว ความสำคัญของบรรดาผู้นำทางศาสนาโดยเฉพาะโต๊ะครู ก็อาจกล่าวได้ว่า สามารถที่จะสร้างสันติสุขหรือความยุ่งยากเดือดร้อนให้เกิดขึ้นในสังคมไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ โดยปราศจากข้อสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า เท่าที่ไต่ถามมาแล้วทั้งหมดจะเห็นว่า โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามทำหน้าที่เป็นสถาบันเบ็ดเสร็จทางสังคม คือเป็นทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบัน

¹ G. Mosca & G. Bouthoul, Historres des doctrines Politiques, p. 3 (อ้างอิงมาจาก รายงานผลการวิจัยเรื่องลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย หน้า 24 ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

² ชัยภักดิ์ บุรุษพัฒน์ ล.ค. หน้า 131.

³ สมาน รังสิโยกฤษฎ์ ล.ค. หน้า 139.

ศาสนา การเมืองและการปกครอง ฯลฯ แพบจะกล่าวได้ว่ายากที่จะหาสถาบันหรือองค์การ
 อื่นใดมีบทบาทกว้างขวางเสมอเหมือนได้ ตัวโตะครูซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าสถาบัน
 จึงอยู่ในฐานะที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด บทบาทหน้าที่ของโตะครูตามความคาดหวังของสังคม
 นั้น อาจกล่าวได้ว่าแทบจะครอบคลุมจักรวาล ฉะนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่ทางราชการจะ
 พึงตระหนักในบทบาทและอิทธิพลของโตะครู เพื่อว่าจะได้อาศัยอิทธิพลนั้นให้เกิดประโยชน์แก่
 การพัฒนาการศึกษา วัฒนธรรม ชุมชน การเมืองและการปกครอง ตลอดจนการพัฒนาในด้าน
 อื่น ๆ ซึ่งจะเป็นวิถีทางที่จะสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงให้แก่ประเทศไทยได้ในที่สุด.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

เพื่อที่จะให้การศึกษาค้นคว้า เป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นต้น ๆ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูล
2. การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

แหล่งข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ โตะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเปิดสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญอยู่จริง ๆ ในช่วงเวลาที่สำรวจรวมจำนวนทั้งสิ้น 191 คน

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง ซึ่งประกอบด้วยข้อความ 3 ตอน คือ

1. ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่สอบถามสถานภาพ (Status) ของโตะครู เช่น อายุ ระยะเวลาทำการสอน ความรู้ภาษาไทย สถานที่ที่เคยศึกษาวิชาศาสนา ฯลฯ โดยกำหนดให้โตะครูตอบตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคล
2. ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามที่วัดบทบาทของโตะครูซึ่งแสดงออกจริง (Actual Role) และทัศนคติทั้งในเชิงความคิดเห็น (Opinion Statements) และ คำตามเชิงพฤติกรรม (Behavioral Statements) กล่าวคือ แบบสอบถามใน 2 ตอนนี้นอกจากจะถามให้โตะครูตอบออกมาอย่างตรงไปตรงมาตามสภาพความเป็นจริงแล้ว ยังได้ใช้

วิธีหยิบยกเอาสถานการณ์บางอย่าง มาเขียนบรรยายตั้งไว้เป็นสมมติฐานตรรกเริ่ม (Hypothetical Situation) จากนั้นก็เป็นคำถามที่ให้นักศึกษาได้พิจารณาการกระทำของตนเองและของตัวละครทั่วไป ว่าตรงกับในสถานการณ์เขียนนั้นหรือไม่

แบบสอบถามสำหรับวัดบทบาทของตัวละครนี้ ได้สร้างขึ้นเพื่อวัดบทบาทด้านสำคัญ ๆ 4 ด้าน ๆ ละ 30 ข้อ รวม 120 ข้อ คือ

- 2.1 บทบาทในด้านการจัดการศึกษา จากข้อ 1 - 30
- 2.2 บทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา จากข้อ 71 - 100
- 2.3 บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน จากข้อ 31 - 60
- 2.4 บทบาทเกี่ยวกับทางด้านการเมืองและการปกครอง จากข้อ 61 - 70 และ

จากข้อ 101 - 120

หลักการสำหรับสร้างแบบสอบถาม เพื่อวัดบทบาทในด้านการจัดการศึกษาของตัวละครนั้น ได้สร้างขึ้นโดยยึดเอานโยบายของทางราชการ ระเบียบแบบแผน ตลอดจนหน้าที่ตามตัวบทกฎหมายที่ตัวละครพึงปฏิบัติเป็นแนว

ส่วนการสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน และบทบาทที่เกี่ยวกับทางด้านการเมืองและการปกครองของตัวละครนั้น เพื่อให้ได้พฤติกรรมที่เชื่อถือได้จริง ๆ นอกจากจะคิดสร้างคำถามขึ้นเองแล้ว ยังได้ใช้วิธีการซึ่งฟลานาแกน¹ เรียกว่า "วิธีการพฤติกรรมวิกฤติ" (The Critical Incident Technique) เป็นแนวทางอีกด้วย กล่าวคือ ได้ให้บุคคลซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวละครซึ่งประกอบด้วยการสอนวิชาสามัญในโรงเรียนราษฎรสอนศาสนาอิสลาม ครูประจำบาล พัฒนาการประจำตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ และชาวบ้านทั่วไป ในเขตอำเภอสายบุรีและอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี รวม 94 ราย เขียนเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่ตนได้ประสบพบเห็นมาจากการกระทำของตัวละครในด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น แล้ว

¹ Flanagan, J. C. "The Critical Incident Technique"

The Psychological Bulletin 51 (4) : 354 - 355, July, 1954.

ผู้วิจัยรวบรวมเอาเหตุการณ์หรือพฤติกรรมเหล่านั้น มาสรุปเขียนเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ สำหรับนำไปสอบถามโตะครูอีกต่อหนึ่ง

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้เวลารวบรวมข้อมูลในช่วงเวลา ตั้งแต่วันที่ 27 ธันวาคม 2517 ถึงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2518 โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปยังจังหวัดหรืออำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. ขอความร่วมมือจากศึกษานิเทศกรอำเภอ หรือผู้ช่วยศึกษานิเทศกรอำเภอ หรือศึกษานิเทศกรจังหวัด และ หรือเจ้าหน้าที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามประจำสำนักงานศึกษานิเทศกรจังหวัดหรืออำเภอ ซึ่งพูดและมีความเข้าใจภาษามลายูพื้นเมือง ให้ความช่วยเหลือสัมภาษณ์โตะครูร่วมกับผู้วิจัยตามแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้น เสร็จแล้วผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลนั้นคืนมาด้วยตนเอง

2. ขอความร่วมมือจากบุคคลตามที่กล่าวแล้วในข้อ 1. ให้ช่วยเหลือสัมภาษณ์โตะครูหรือส่งแบบสอบถามให้ถึงมือโตะครู ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไปสัมภาษณ์ได้ด้วยตนเอง เสร็จแล้วให้รวบรวมส่งไว้ที่สำนักงานศึกษานิเทศกรจังหวัด หรือสำนักงานศึกษานิเทศกรประจำจังหวัด หรือสำนักงานศึกษานิเทศกรอำเภอ แล้วผู้วิจัยเดินทางไปรับแบบสอบถามนั้นกลับมามีด้วยตนเอง เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

ข้อมูลทั้งสิ้นที่ส่งไปจำนวน 191 ฉบับ ได้คืนมารวม 155 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 81.15 ของข้อมูลที่ส่งไป เมื่อตรวจสอบโดยละเอียดแล้ว ปรากฏว่าข้อมูลที่มีความสมบูรณ์เพียง 135 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 70.68 ของข้อมูลที่ส่งไปทั้งหมด ดังรายละเอียดที่ได้แสดงไว้ในตาราง 1. ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย

	ส่งไป	คืน	คิดเป็นร้อยละ	สมบูรณ์	คิดเป็นร้อยละ
<u>จังหวัดยะลา</u>					
1. อำเภอเมือง	10	10	100.00	10	100.00
2. อำเภอเบตง	2	2	100.00	2	100.00
3. อำเภอยะหา	4	3	75.00	3	75.00
4. อำเภอรามัน	11	11	100.00	31	100.00
5. อำเภอบันนังสตา	7	7	100.00	7	100.00
รวม	34	33	97.59	33	97.59
<u>จังหวัดนราธิวาส</u>					
1. อำเภอเมือง	9	6	66.67	6	66.67
2. อำเภอสุไหงโก-ลก	2	2	100.00	2	100.00
3. อำเภอสุไหงปาดี	2	2	100.00	2	100.00
4. อำเภอแว้ง	5	1	20.00	1	20.00
5. อำเภอตากใบ	4	3	75.00	3	75.00
6. อำเภอศรีสาคร	6	3	50.00	3	50.00
7. อำเภอระแงะ	13	5	38.45	5	38.45
8. อำเภอยี่งอ	10	10	100.00	10	100.00
9. อำเภอบาเจาะ	10	10	100.00	10	100.00
รวม	61	42	68.85	42	68.85

ตาราง 1 แสดงจำนวนข้อมูลทั้งหมดที่ใช้ในการวิจัย (ต่อ)

	ส่งไป	ได้คืน	คิดเป็นร้อยละ	สมบูรณ์	คิดเป็นร้อยละ
<u>จังหวัดปัตตานี</u>					
1. อำเภอเมือง	9	1	11.11	7	00.00
2. อำเภอโคกโพธิ์	15	9	60.00	3	20.00
3. อำเภอสายบุรี	8	8	100.00	8	100.00
4. อำเภอปะนาเระ	3	3	100.00	3	100.00
5. อำเภอยะหริ่ง	9	9	100.00	9	100.00
6. อำเภอฉะบอง	12	12	100.00	12	100.00
7. อำเภอยะรัง	16	16	100.00	3	17.50
8. อำเภอหนองจิก	9	7	77.78	7	77.78
9. กิ่งอำเภอไม้แก่น	1	1	100.00	1	100.00
รวม	82	66	80.49	46	56.10
<u>จังหวัดสตูล</u>					
1. อำเภอเมือง	10	10	100.00	10	100.00
2. อำเภอทุ่งหวา	1	1	100.00	1	100.00
3. กิ่งอำเภอควนกาหลง	3	3	100.00	3	100.00
รวม	14	14	100.00	14	100.00
รวมทั้งสิ้น	191	155	81.15	135	70.68

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในจำนวนข้อมูลที่มีผู้ตอบทั้งหมด 135 ฉบับนี้ ได้จัดกระทำเป็นชั้นดังนี้

1. จำแนกกลุ่มออกตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งปรากฏผลตามสภาพความเป็นจริงดังนี้

1.1 ด้านวัยของโตะครู แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1.1.1 กลุ่มอายุต่ำกว่า 45 ปี จำนวน 58 คน

1.1.2 กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป จำนวน 77 คน

1.2 ด้านเวลาทำการสอนของโตะครู แบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1.2.1 โตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 75 คน

1.2.2 โตะครูที่มีเวลาทำการสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป จำนวน 60 คน

1.3 ด้านความรู้ภาษาไทยของโตะครู แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.3.1 โตะครูที่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ จำนวน 82 คน

1.3.2 โตะครูที่ไม่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ จำนวน 53 คน

1.4 ด้านสถานที่ศึกษาวิชาศาสนาของโตะครู จากข้อมูลที่ได้มาปรากฏว่า

ในประเด็นแบ่งกลุ่มออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1.4.1 โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ จำนวน 47 คน

1.4.2 โตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ จำนวน 73 คน

1.4.3 โตะครูที่ศึกษาจากต่างประเทศ จำนวน 15 คน

ด้วยเหตุที่การศึกษาคนคว่าครั้งนี้ ประสงค์จะศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะโตะครูที่ศึกษาวิชาศาสนาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาวิชาศาสนาทั้งจากภายในและต่างประเทศ เท่านั้น ประกอบกับจำนวนของโตะครูที่ศึกษามาจากต่างประเทศตามข้อ 1.4.3 มีจำนวนน้อยมาก จึงได้ตัดตัวแปรนี้ออกไป มิได้นำมาศึกษา ในประเด็นจึงนำข้อมูลที่ต้องมาวิเคราะห์เฉพาะข้อ 1.4.1 และข้อ 1.4.2 ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เท่านั้น

2. แจกแจงความถี่ของข้อมูลทุก ๆ ข้อย่อย โดยแบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ไปทั้ง 8 กลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์และเปรียบเทียบบททั้ง 4 ด้านของโตะครู เพื่อทดสอบสมมติฐานทั้ง 4 ข้อ ตามลำดับดังนี้ คือ

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบททั้ง 4 ด้าน ระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1
2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบททั้ง 4 ด้าน ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2
3. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบททั้ง 4 ด้าน ระหว่างโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3
4. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบททั้ง 4 ด้าน ระหว่างโตะครูที่ศึกษาวิชาศาสนา ภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาวิชาศาสนาทั้งจากภายในและต่างประเทศ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. วิเคราะห์บทแต่ละด้านด้วยการคิดเป็นร้อยละ (Percentage) ของค่าตอบทุกข้อย่อย โดยคิดเทียบจากจำนวนเต็มของแต่ละกลุ่ม ได้ใช้สูตรดังนี้

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น} \div 100}{\text{ความถี่ทั้งหมด}}$$

2. วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทแต่ละด้านระหว่างกลุ่มตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ ได้ใช้สูตร ไค - สแควร์ (Chi-Square)¹ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$\chi^2 = \frac{\sum (o - e)^2}{e}$$

เมื่อ	χ^2	แทนค่า ไค - สแควร์
	\sum	แทนผลรวม
	o	คือความถี่ที่ได้จากการสังเกต
	e	คือความถี่ที่คาดหวังภายใต้

¹ Henry. E. Garrett, Elementary Statistics p. 139.

บทที่ 4

ผลการศึกษาค้นคว้า

บทนี้จะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล เกี่ยวกับบทบาททั้ง 4 ด้าน
ระหว่างโตะครูกลุ่มต่าง ๆ เป็นลำดับไป ดังต่อไปนี้

ตาราง 2 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษาระหว่าง
โตะครูที่มีวัยต่างกัน

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
1	46 (79.31)	42.53	12 (20.69)	15.46	53 (68.83)	56.46	24 (31.17)	20.53	1.84
2	41 (70.68)	42.96	17 (29.32)	15.03	59 (76.62)	57.03	18 (23.38)	19.96	.58
3	6 (10.34)	8.16	52 (89.66)	49.83	13 (16.88)	10.83	64 (83.12)	66.16	1.44
4	10 (17.24)	10.74	48 (82.76)	47.25	15 (19.48)	14.25	62 (80.52)	62.74	.09
5	17 (29.31)	16.75	41 (70.69)	41.24	22 (28.57)	22.24	55 (71.43)	54.75	.00
6	22 (37.93)	22.77	36 (62.07)	35.22	31 (40.25)	30.22	46 (59.75)	46.77	.05

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
7	51 (87.93)	45.54	7 (12.07)	12.45	55 (71.42)	60.45	22 (28.58)	16.54	4.60*
8	52 (89.65)	48.11	6 (10.35)	9.88	60 (77.92)	63.88	17 (22.08)	13.11	3.21
9	15 (25.86)	16.75	43 (74.14)	41.24	24 (31.16)	22.24	53 (68.84)	54.75	.43
10	50 (86.20)	49.40	8 (13.80)	8.59	65 (84.41)	65.59	12 (15.59)	11.40	.80
11	19 (32.75)	12.88	39 (67.25)	45.11	11 (14.28)	17.11	16 (85.72)	59.88	4.29*
12	14 (24.13)	10.31	44 (75.87)	47.68	10 (12.98)	13.68	67 (87.02)	63.31	2.79
13	45 (77.58)	37.80	13 (22.42)	20.19	43 (58.84)	50.19	34 (44.16)	26.80	6.88**
14	32 (55.17)	31.79	26 (44.83)	26.20	42 (54.54)	42.20	35 (45.46)	34.79	.00
15	52 (89.65)	50.26	6 (10.35)	7.73	65 (84.41)	66.73	12 (15.59)	10.26	.77
16	58 (100.00)	52.85	0 (0)	5.14	65 (84.41)	70.15	12 (15.59)	6.84	9.89**
17	54 (93.10)	49.40	4 (6.90)	8.59	61 (79.22)	65.59	16 (20.78)	11.40	5.04*

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o _e	e	o	e	o	e	
18	51 (87.93)	48.97	7 (12.07)	9.02	63 (81.81)	65.02	14 (18.19)	11.97	.93 **
19	24 (41.37)	32.65	34 (58.63)	25.34	52 (67.53)	43.34	25 (32.47)	33.65	9.18
20	48 (82.75)	46.82	10 (17.25)	11.17	61 (79.22)	62.17	16 (20.78)	14.82	.25
21	22 (37.93)	24.91	36 (62.07)	33.08	36 (46.75)	33.08	41 (53.25)	43.91	1.02
22	18 (31.03)	22.34	40 (68.97)	35.65	34 (44.15)	29.65	43 (55.85)	47.34	2.39
23	17 (29.31)	18.90	41 (70.69)	39.09	27 (35.06)	25.09	50 (64.94)	51.90	.48 *
24	58 (100.00)	55.85	0 (0)	2.14	72 (93.50)	74.14	5 (6.50)	2.85	3.99 **
25	56 (96.55)	49.83	2 (3.45)	8.16	60 (77.92)	66.16	17 (22.08)	10.83	9.88
26	56 (96.55)	52.84	2 (3.45)	5.15	67 (87.01)	70.15	10 (12.99)	6.84	3.59
27	55 (94.82)	53.70	3 (5.18)	4.29	70 (90.90)	71.29	7 (9.10)	5.70	.72
28	55 (94.82)	51.99	3 (5.18)	6.01	66 (85.71)	69.01	11 (14.29)	7.98	2.94
29	48 (82.15)	40.81	10 (17.85)	17.18	47 (61.03)	54.18	30 (38.97)	22.81	7.47 **
30	16 (27.78)	13.77	42 (72.22)	44.27	16 (20.77)	18.25	61 (79.23)	58.74	.82

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 2 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของค่าตอบแต่ละข้อย่อยแล
 บทบาทในด้านการจัดการศึกษาระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล
 เป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีบทบาทบางประการที่ยังบกพร่องอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง เช่น โตะครู
 กลุ่มวัยต่ำถึงร้อยละ 41.37 และกลุ่มวัยสูงถึงร้อยละ 67.53 ที่ตอบว่ามีแบบเรียนสำหรับสอน
 ไม่ครบตามที่ทางราชการกำหนด (ข้อ 19) ร้อยละ 37.93 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ
 46.75 ของโตะครูกลุ่มวัยสูงที่ตอบว่าการทดสอบบางครั้ง ไม่มีการเก็บคะแนนลงในสมุดวัดผล
 การศึกษา (ข้อ 21) ร้อยละ 37.93 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ 40.25 ของโตะครู
 กลุ่มวัยสูงที่ตอบว่าเมื่อครูสอนวิชาสามัญภาคโรงเรียน บางครั้งไม่ได้รายงานให้ทางอำเภอทราบ
 (ข้อ 6) ข้อคำถามที่เกี่ยวกับการส่งรายงานต่าง ๆ ว่าทันตามกำหนดหรือไม่ ปรากฏว่า
 โตะครูกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 31.03 กลุ่มวัยสูงร้อยละ 44.15 ที่ตอบว่าส่งรายงานต่าง ๆ ไม่ทัน
 ตามกำหนดเป็นบางครั้ง (ข้อ 22) เกี่ยวกับการควบคุมการลงเวลาทำการของครู ปรากฏว่า
 ร้อยละ 29.31 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำและร้อยละ 35.06 ของโตะครูกลุ่มวัยสูงที่ตอบว่าครูทุกคน
 เห็นชื่อในสมุดลงเวลาทำการบ้างไม่เห็นบ้าง (ข้อ 23) ข้อคำถามที่เกี่ยวกับการใช้เงินอุดหนุน
 โตะครูกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 25.86 และกลุ่มวัยสูงร้อยละ 31.16 ที่ตอบว่านำเงินอุดหนุนไปลงทุน
 ทำสวน เพื่อเก็บผลประโยชน์มาบำรุงโรงเรียน (ข้อ 9) เกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสั่งแจงของ
 ทางราชการ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 29.31 และกลุ่มวัยสูงร้อยละ 28.57 ที่
 ตอบว่า ไม่สามารถปฏิบัติตามคำสั่งแจงของทางราชการได้ทุกครั้ง (ข้อ 5) นอกจากนี้โตะครู
 กลุ่มวัยต่ำเพียงร้อยละ 32.75 และ 24.13 และโตะครูกลุ่มวัยสูงเพียงร้อยละ 14.28 และ
 12.98 เท่านั้น ที่ตอบว่าส่งเสริมให้มีกิจกรรมลูกเสือและอนุชาดในโรงเรียนตามลำดับ
 (ข้อ 11, 12)

ส่วนความแตกต่างทางบทบาท ให้ด้านการจัดการศึกษาระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้
 ส่วนใหญ่ที่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่าง
 มีนัยสำคัญทางสถิติ ปรากฏว่าบทบาทในข้อ 7, 11, 17 และ 24 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
 ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่
 บทบาทในข้อ 13, 16, 19, 25 และ 29

ตาราง 3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบขนาดในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่าง
โตะครูที่มีวัยต่างกัน

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
71	42 (72.41)	40.81	16 (27.59)	17.18	53 (68.83)	54.18	24 (31.17)	22.81	.19
72	48 (82.75)	45.11	10 (17.25)	12.88	57 (74.02)	59.88	20 (25.98)	17.11	1.43
73	44 (75.86)	45.97	14 (24.14)	12.02	63 (81.81)	61.02	14 (18.19)	15.97	.70
74	20 (34.48)	17.18	38 (65.52)	40.81	20 (25.97)	22.81	57 (74.03)	54.18	1.13
75	33 (56.89)	30.50	25 (43.11)	27.49	38 (49.35)	40.49	39 (50.65)	36.50	.74
76	28 (48.27)	31.36	30 (51.73)	26.63	45 (58.44)	41.63	32 (41.56)	35.36	1.35
77	40 (68.96)	36.94	18 (31.04)	21.05	46 (59.74)	49.05	31 (40.26)	27.94	1.20
78	33 (56.89)	31.79	25 (43.11)	26.20	41 (53.24)	42.20	36 (46.76)	34.79	.16
79	52 (89.65)	51.12	6 (10.35)	6.87	67 (87.01)	67.87	10 (12.99)	9.12	.20
80	51 (87.93)	51.55	7 (12.07)	6.44	69 (89.69)	68.44	8 (10.39)	8.55	.70

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
81	6 (10.34)	4.29	52 (89.66)	53.70	4 (5.19)	5.70	73 (94.81)	71.29	1.27
82	8 (13.79)	8.59	50 (86.21)	49.40	12 (15.58)	11.40	65 (84.42)	65.59	.06
83	53 (91.37)	52.84	5 (8.63)	5.15	70 (90.90)	70.15	7 (9.10)	6.84	.00
84	54 (93.10)	52.84	4 (6.90)	5.15	69 (89.61)	70.15	8 (10.39)	6.84	.47
85	16 (27.58)	18.47	42 (72.42)	39.52	27 (35.06)	24.52	50 (64.94)	52.47	.70
86	18 (31.03)	20.62	40 (68.97)	37.37	30 (38.96)	27.37	47 (61.04)	49.62	.89
87	3 (5.17)	7.73	55 (94.83)	50.26	15 (19.48)	10.26	62 (80.52)	66.73	4.84*
88	7 (12.06)	10.31	51 (87.06)	47.68	17 (22.94)	13.68	60 (77.93)	63.31	2.30
89	7 (12.06)	8.59	51 (87.94)	49.40	13 (16.88)	11.40	64 (83.12)	65.59	.59
90	10 (17.24)	11.60	48 (82.76)	46.40	17 (22.07)	15.40	60 (79.93)	61.60	.47

ตาราง 3 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
91	9 (15.51)	9.88	49 (84.49)	48.11	14 (18.18)	13.11	63 (81.82)	63.88	.15
92	11 (18.96)	12.02	47 (81.04)	45.97	17 (22.07)	15.97	60 (79.93)	61.02	.17
93	47 (81.03)	48.11	11 (18.97)	9.88	65 (84.41)	63.88	12 (15.59)	13.11	.24
94	48 (82.75)	48.11	10 (17.25)	9.88	64 (83.11)	63.88	13 (16.89)	13.11	.00
95	8 (13.79)	11.60	50 (86.21)	46.40	19 (24.67)	15.40	58 (75.33)	61.60	2.43
96	11 (18.96)	15.46	47 (81.04)	42.53	25 (32.46)	20.53	52 (67.54)	56.46	3.06
97	1 (1.72)	4.72	57 (98.28)	53.27	10 (12.98)	6.27	67 (87.02)	70.72	7.19**
98	7 (12.06)	8.59	51 (87.94)	49.40	13 (16.88)	11.40	64 (83.12)	65.59	.59
99	51 (87.93)	46.82	7 (12.07)	11.17	58 (75.32)	62.17	19 (24.68)	14.82	4.29*
100	47 (81.03)	42.53	11 (18.97)	15.46	52 (67.53)	56.46	25 (32.47)	20.53	1.53

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 3 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าในคำถามการเป็นผู้นำทางศาสนาระหว่างกลุ่มโตะครูที่มีวัยต่างกันจะสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีบทบาทบางประการที่โตะครูกระทำและมีความเห็นไปในทางที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาในอัตราร้อยละที่ค่อนข้างสูง เช่น โตะครูกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 48.27 โตะครูกลุ่มวัยสูงร้อยละ 58.44 ที่เห็นว่า การที่คนมุสลิมไปร่วมในพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธ เป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 76) ร้อยละ 34.48 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ 25.97 ของโตะครูกลุ่มวัยสูงที่ตอบว่า ได้จ้างงานกินเลี้ยง (กินเหนียว) เพื่อหาเงินช่วยเหลือคนยากจนให้ไปทำพิธีฮัจญ์ ณ เมกกะ (ข้อ 74) ร้อยละ 27.58 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ 35.06 ของโตะครูกลุ่มวัยสูงที่รับว่า ได้สอนชาวมุสลิมว่าชาวมุสลิมมีหน้าที่ต้องเสีย "ซากาต" ให้แก่ผู้สอนศาสนา (ข้อ 85) ค่าคำถามที่เกี่ยวกับการบริจาคนั้น ปรากฏว่าร้อยละ 13.79 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ 24.67 ของโตะครูกลุ่มวัยสูงที่ยอมรับว่า เคยสอนว่าการบริจาคนั้นให้แก่ผู้สอนศาสนาได้ถูกมากกว่าการบริจาคนั้นให้แก่คนยากจน (ข้อ 95) นอกจากนี้โตะครูทั้งสองกลุ่มยังรับว่าได้สอนว่า ผู้สอนศาสนามีสิทธิเหนือผู้อื่นถึงร้อยละ 12.06 และ 16.88 ตามลำดับ (ข้อ 89)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในคำถามการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ได้แก่บทบาทในข้อ 87 และ 99 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 97 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 4 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านกรเป็นผู้นำชุมชน ระหว่าง
โตะครูที่วัยต่างกัน

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
31	32 (56.57)	30.50	25 (43.13)	27.49	38 (49.35)	40.49	39 (50.65)	36.50	.74
32	55 (94.82)	53.70	3 (5.18)	4.29	70 (90.90)	71.29	7 (9.10)	5.70	.71
33	42 (72.41)	44.25	16 (27.59)	13.74	61 (79.22)	58.74	16 (20.78)	18.25	.83
34	37 (63.79)	37.37	21 (36.21)	20.62	50 (64.93)	49.62	27 (35.07)	27.37	.00
35	13 (22.41)	13.74	45 (77.59)	44.25	19 (24.67)	18.25	58 (75.33)	58.74	.07
36	43 (74.13)	36.94	15 (25.87)	21.05	34 (55.84)	49.05	34 (44.16)	27.94	3.77
37	31 (53.44)	30.07	27 (46.56)	27.92	39 (50.64)	39.92	38 (49.36)	37.07	.09
38	38 (65.51)	33.94	20 (34.49)	24.05	41 (53.24)	45.05	36 (46.76)	31.94	1.93
39	48 (82.75)	41.67	10 (17.25)	16.32	49 (63.63)	55.32	28 (35.37)	21.67	5.96*
40	53 (91.37)	51.98	5 (8.63)	6.01	68 (88.31)	69.01	9 (11.69)	7.98	.32

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
41	45 (77.58)	44.68	13 (22.42)	13.31	59 (76.62)	59.31	18 (23.88)	17.68	.00
42	47 (81.03)	48.97	11 (18.97)	9.02	67 (87.01)	65.02	10 (12.99)	11.97	.88
43	51 (87.97)	48.97	7 (12.07)	9.02	63 (81.81)	65.02	14 (18.19)	11.97	.93
44	50 (86.20)	48.97	8 (13.80)	9.02	64 (83.11)	65.02	13 (16.89)	11.97	.22
45	49 (84.48)	49.40	9 (15.52)	8.59	66 (85.71)	65.59	11 (14.29)	11.40	.02
46	44 (75.86)	41.24	14 (24.14)	16.75	52 (67.53)	54.75	25 (32.47)	22.24	1.20
47	48 (82.75)	48.97	10 (17.25)	9.02	66 (85.71)	65.02	11 (14.29)	11.97	.19
48	53 (91.37)	48.54	5 (8.63)	9.45	60 (77.92)	64.45	17 (22.08)	12.54	4.37*
49	54 (93.10)	48.97	4 (16.90)	9.02	60 (77.92)	65.02	17 (22.08)	11.97	5.79*
50	48 (82.75)	45.54	10 (17.25)	12.45	58 (75.32)	60.46	19 (24.68)	16.54	1.09

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				2 x
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
51	34 (58.62)	30.93	24 (41.38)	27.06	38 (49.35)	41.06	39 (50.65)	35.93	1.12
52	48 (82.75)	44.68	10 (17.25)	13.31	56 (72.72)	59.31	21 (27.28)	17.68	1.85
53	51 (87.93)	47.25	7 (12.07)	10.74	59 (76.62)	62.74	18 (23.38)	14.25	2.79
54	16 (27.58)	14.17	42 (72.42)	43.82	17 (22.07)	18.82	60 (77.93)	58.17	.55
55	52 (89.65)	48.54	6 (10.35)	9.45	61 (79.22)	64.45	16 (20.78)	12.54	2.52
56	35 (60.34)	30.50	23 (39.66)	27.49	36 (46.75)	40.49	41 (53.25)	36.90	2.77
57	25 (43.10)	22.77	33 (56.90)	35.22	28 (36.36)	30.22	49 (63.63)	46.77	.60
58	56 (96.55)	56.28	2 (3.45)	1.71	75 (97.40)	74.71	2 (2.60)	2.28	.07
59	16 (27.58)	21.05	42 (72.42)	36.94	33 (42.85)	27.94	44 (57.15)	49.05	3.31
60	47 (81.03)	42.96	11 (18.97)	15.03	53 (68.83)	57.03	24 (31.17)	19.96	2.54

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 4 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละขอย่อยแล้ว บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนของโตะครูที่มีวัยต่างกัน โตะครูส่วนใหญ่มีบทบาท และมีอิทธิพลต่อชุมชนมาก และการแสดงบทบาทในค่านีของโตะครู ก็เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ของทางราชการมากกว่าทางค่านที่ไม่พึงประสงค์ แต่ก็มีบทบาททางประการที่น่าสังเกต คือ ร้อยละ 27.58 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำ และร้อยละ 42.85 ของโตะครูกลุ่มวัยสูง ทำหน้าที่รักษาคณเฑาะว์ช่วยควายนาค (ข้อ 59) นอกจากนี้ ปรากฏว่าในขณะที่โตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า มีบทบาทและอิทธิพลต่อชุมชนน่านปีการ แต่ในด้านการเป็นผู้นำชาวบ้านเพื่อพัฒนาโรงเรียนประชาบาล (ข้อ 57) นั้น มีเพียงร้อยละ 43.10 และ 36.36 ของโตะครูกลุ่มวัยต่ำและวัยสูงตามลำดับ

ส่วนทางด้านความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในข้อ 39 เกี่ยวกับการสนับสนุนนักศึกษาที่มีความคิดใหม่ ๆ ให้มีโอกาสร่วมงานกับชาวบ้าน ข้อ 48 เกี่ยวกับการชักชวนชาวบ้านให้เสีย "ซากาค" เป็นประจำปี และในข้อ 49 เกี่ยวกับการชักชวนชาวบ้านให้เสียสละช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ ซึ่งบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 3 ประการนี้ ปรากฏว่า โตะครูกลุ่มที่มีวัยต่ำเป็นผู้ที่แสดงออกมากกว่าโตะครูกลุ่มวัยสูง

ตาราง 5 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง
ระหว่างโศครุที่มีวัยต่างกัน

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
61	36 (62.06)	34.80	22 (37.94)	23.20	45 (58.44)	46.20	32 (41.56)	30.80	.17
62	53 (91.37)	52.84	5 (8.63)	5.15	70 (90.90)	71.15	7 (9.10)	6.84	.00
63	51 (98.27)	53.70	7 (1.73)	4.29	74 (96.10)	71.29	3 (3.90)	5.70	2.38
64	32 (55.17)	28.78	26 (44.83)	29.21	35 (45.45)	38.21	42 (54.54)	38.78	1.22
65	42 (72.14)	36.08	16 (27.59)	21.91	42 (54.54)	47.91	35 (45.45)	29.08	4.47*
66	52 (89.65)	46.40	6 (10.35)	11.60	56 (72.72)	61.60	21 (27.28)	15.40	4.90*
67	18 (31.03)	16.32	40 (68.97)	41.67	20 (25.97)	21.67	57 (74.03)	55.32	.40
68	56 (96.55)	54.99	2 (3.45)	3.00	72 (93.50)	73.00	5 (6.50)	4.00	.60
69	43 (74.13)	36.51	15 (25.87)	21.48	42 (54.54)	48.48	35 (45.46)	28.51	5.44*
70	4 (6.89)	3.00	54 (93.11)	54.99	3 (3.89)	4.00	74 (96.11)	73.00	.66

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
101	.10 (17.24)	11.60	48 (82.76)	46.40	17 (22.07)	15.40	60 (79.93)	61.60	.47
102	15 (25.86)	17.61	43 (74.14)	40.38	26 (33.76)	23.38	51 (66.24)	53.61	.95
103	16 (27.58)	14.17	42 (72.42)	43.82	17 (22.07)	18.82	60 (77.93)	58.17	.52
104	18 (31.03)	17.61	40 (68.97)	40.38	23 (29.87)	23.38	54 (70.13)	53.61	.00
105	3 (5.17)	6.01	55 (94.83)	51.98	11 (14.28)	7.98	66 (85.72)	69.01	3.54
106	11 (18.96)	11.17	47 (81.04)	46.82	15 (19.48)	14.82	62 (80.52)	62.17	.00
107	3 (5.17)	4.29	55 (94.83)	53.70	7 (9.09)	5.70	70 (90.91)	71.29	.72
108	6 (10.34)	7.30	52 (89.66)	50.69	11 (14.28)	9.69	66 (85.72)	67.30	.45
109	23 (39.65)	22.34	35 (60.35)	35.65	29 (37.66)	29.65	48 (62.34)	47.34	.03
110	28 (48.27)	25.34	30 (51.73)	32.65	31 (40.25)	33.34	46 (59.75)	5.13	.84

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา				กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
111	3 (5.17)	3.86	55 (94.83)	54.13	6 (7.79)	5.13	71 (92.21)	71.86	.34
112	9 (15.51)	9.88	45 (84.49)	48.11	14 (18.18)	13.11	63 (81.82)	63.88	.15
113	11 (18.95)	12.45	47 (81.04)	45.54	18 (23.37)	16.54	59 (76.63)	60.45	.35
114	17 (29.31)	18.47	41 (70.69)	39.52	26 (33.76)	24.52	51 (66.24)	52.47	.29
115	3 (5.17)	5.15	55 (94.83)	52.84	9 (11.68)	6.84	68 (88.32)	70.15	1.71
116	7 (13.20)	9.45	51 (86.80)	48.54	15 (19.48)	12.54	62 (80.52)	64.45	1.32
117	6 (10.34)	6.87	52 (89.66)	51.12	10 (12.98)	9.12	67 (87.02)	67.87	.20
118	11 (18.96)	11.60	47 (81.04)	46.40	16 (20.77)	15.40	61 (79.23)	61.60	.05
119	56 (96.55)	54.99	2 (3.45)	3.00	72 (93.50)	73.00	5 (6.50)	4.00	.60
120	56 (96.55)	54.99	2 (3.45)	3.00	72 (93.50)	73.00	5 (6.50)	4.00	.60

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 5 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อขยแล้ว บทบาทที่เกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง ระหว่างโตะครุที่มีวัยต่างกัน ส่วนใหญ่จะแสดงออกไปในแนวทางที่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ แต่ก็มีกรกระทำและความคิดเห็นบางประการของโตะครุทั้งสองกลุ่มที่สื่อไปในทางอันไม่พึงประสงค์ ในอัตราส่วนที่สูงพอสมควร เช่น การที่โตะครุกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 39.65 และกลุ่มวัยสูงร้อยละ 37.60 เห็นด้วยกับความคิดที่จะตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นเฉพาะในประเทศไทย (ข้อ 109) ร้อยละ 27.58 ของกลุ่มโตะครุวัยต่ำ และร้อยละ 22.07 ของกลุ่มโตะครุวัยสูงที่แนะนำชาวบ้านให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนที่เป็นมุสลิมด้วยกัน (ข้อ 103) ร้อยละ 18.96 และ 23.37 ของโตะครุกลุ่มวัยต่ำ และวัยสูงตามลำดับที่ยังเห็นด้วยกับการให้ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรถูกศึกษาภาษามลายูมากกว่าศึกษาภาษาไทย (ข้อ 113) เกี่ยวกับความเห็นต่อข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าโตะครุกลุ่มวัยต่ำร้อยละ 17.24 และกลุ่มวัยสูงร้อยละ 22.07 ที่เห็นว่าข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด (ข้อ 101) และนอกจากนี้ปรากฏว่าร้อยละ 10.34 และ 12.98 ของกลุ่มโตะครุวัยต่ำและวัยสูงตามลำดับ ที่สนับสนุนความคิดที่ว่ามุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรได้รับความช่วยเหลือจากประเทศกลุ่มมุสลิมด้วยกันมากกว่าที่จะคอยรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย (ข้อ 117)

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่า ในบรรดากรกระทำหรือความคิดเห็นที่ให้โตะครุมองดูโตะครุด้วยกันนั้น เมื่อดูค่าร้อยละของคำตอบแล้ว ปรากฏว่าโตะครุมองดูบทบาทของโตะครุด้วยกันในลักษณะที่แตกต่างไปจากการที่ตนเองแสดงออก

ส่วนความแตกต่างของบทบาททางด้านการเมืองและการปกครอง ระหว่างโตะครุทั้งสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปรากฏว่ามีบทบาทในข้อ 65, 66 และ 69 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 บทบาทดังกล่าวนี้ ได้แก่การติดตามข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์หรือวิทยุ การชักชวนชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการประชุมชี้แจงเรื่องการปกครองบ้านเมืองให้นักศึกษาทราบตามลำดับ ซึ่งโตะครุกลุ่มวัยต่ำได้แสดงออกมากกว่ากลุ่มวัยสูง

ตาราง 6 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง
 โตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
1	57 (76.00)	54.44	18 (24.00)	20.55	41 (68.33)	43.55	19 (31.67)	16.44	.96
2	56 (74.66)	55.55	19 (25.34)	19.44	44 (73.33)	44.44	16 (26.67)	15.55	.01
3	7 (9.33)	10.55	68 (90.67)	64.44	12 (20.00)	8.44	48 (80.00)	51.55	3.12
4	10 (13.33)	13.88	65 (86.67)	61.11	15 (25.00)	11.11	45 (75.00)	48.88	2.98
5	21 (28.00)	21.66	54 (72.00)	53.33	18 (30.00)	17.33	42 (70.00)	42.66	.04
6	29 (38.66)	29.44	46 (61.34)	45.55	24 (40.00)	23.55	36 (60.00)	36.44	.00
7	64 (85.33)	58.88	11 (14.67)	16.11	42 (70.00)	47.11	18 (30.00)	12.88	4.64
8	66 (88.00)	63.33	9 (12.00)	11.66	48 (80.00)	50.66	12 (20.00)	9.33	1.60
9	14 (18.66)	21.11	61 (81.34)	53.88	24 (40.00)	16.88	36 (60.00)	43.11	7.50
10	64 (85.33)	63.88	11 (14.67)	11.11	51 (85.00)	51.11	9 (15.00)	8.88	.01

*

**

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
11	18 (24.00)	16.66	57 (76.00)	58.33	12 (20.00)	13.33	48 (80.00)	46.66	.30
12	12 (16.00)	13.33	63 (84.00)	61.66	12 (20.00)	10.66	48 (80.00)	49.33	.34
13	50 (66.66)	48.88	25 (33.34)	26.11	38 (63.33)	39.11	22 (36.67)	20.88	.75
14	41 (54.66)	41.11	34 (43.34)	33.88	33 (55.00)	32.88	27 (45.00)	27.11	.00
15	67 (89.33)	65.00	8 (10.67)	10.00	50 (83.00)	52.00	10 (16.67)	8.00	.1003
16	74 (98.66)	67.77	1 (1.34)	7.22	48 (80.00)	54.22	12 (20.00)	5.77	13.35**
17	67 (89.33)	63.88	8 (10.67)	11.11	48 (80.00)	51.11	12 (20.00)	8.88	2.29
18	62 (82.66)	63.88	13 (17.34)	11.11	53 (88.33)	51.11	7 (16.67)	8.88	.82
19	43 (57.33)	41.66	32 (42.67)	33.33	32 (53.33)	33.33	28 (46.67)	26.66	.20
20	61 (81.33)	60.55	14 (18.67)	14.44	48 (80.00)	48.44	12 (20.00)	11.55	.02

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
21	31 (41.33)	31.66	44 (58.67)	43.33	26 (43.33)	25.33	34 (56.67)	34.66	.04
22	32 (42.66)	29.44	43 (57.34)	45.55	21 (35.00)	23.55	39 (65.00)	36.04	.80
23	21 (28.00)	23.88	54 (72.00)	51.11	22 (36.66)	19.11	38 (63.34)	40.88	1.13
24	63 (84.00)	66.66	12 (16.00)	8.33	57 (95.00)	53.33	3 (5.00)	6.66	4.07*
25	61 (88.00)	62.77	14 (12.00)	12.22	52 (86.66)	50.22	8 (13.34)	9.77	.67
26	70 (93.33)	68.33	5 (6.67)	6.66	53 (58.33)	54.66	7 (41.67)	5.33	1.02
27	68 (90.66)	69.44	7 (9.37)	5.55	57 (95.00)	55.55	3 (5.00)	4.44	.88
28	67 (89.33)	67.22	8 (10.67)	7.77	54 (90.00)	53.77	6 (10.00)	6.22	.00
29	52 (69.33)	52.77	23 (30.67)	22.22	43 (70.66)	42.22	17 (28.34)	17.77	.07
30	15 (20.00)	17.77	60 (80.00)	57.22	17 (28.33)	14.22	43 (71.67)	45.77	1.26

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการร้อยละ

จากตาราง 6 ผลปรากฏว่า เมื่อพิจารณาถึงอัตราร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าในด้านการจัดการศึกษาของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน สอดคล้องกับนโยบายของทางราชการเป็นส่วนใหญ่ แต่มีบทบาทบางประการที่ยังบกพร่องอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง เช่น การที่โตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อยร้อยละ 57.33 และกลุ่มมีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 53.33 จัดหาแบบเรียนสำหรับสอนไม่ครบตามที่ทางราชการกำหนด (ข้อ 19) ร้อยละ 42.66 ของโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 35.00 ของโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนมากตอบว่า ส่งรายงานต่าง ๆ ไม่ทันตามกำหนดเป็นบางครั้ง (ข้อ 22) ร้อยละ 41.33 ของโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 43.33 ของโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนมาก ยอมรับว่าการทดสอบบางครั้งไม่มีการเก็บคะแนนลงในสมุดวัดผลการศึกษา (ข้อ 21) โตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อยร้อยละ 38.66 และโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 40.00 ที่รับว่า เมื่อครูสอนวิชาสามัญภาคเรียนบางครั้งไม่รายงานให้ทางอำเภอทราบ (ข้อ 6) เกี่ยวกับการใช้สมุดลงเวลาทำการ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อย ร้อยละ 28.00 กลุ่มมีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 36.66 ยอมรับว่าให้ครูเซ็นบ้างไม่เซ็นบ้าง (ข้อ 23) นอกจากนี้ยังปรากฏว่า มีโตะครูทั้งกลุ่มมีเวลาทำการสอนน้อยและมีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 20.00 และ 28.33 ตามลำดับ ที่ให้นักศึกษาช่วยทำสวนบ้างในเวลาที่เปิดเรียน (ข้อ 30)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่างโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปรากฏว่าบทบาทในข้อ 7 และ 24 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 9 และ 16 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 7 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนาระหว่าง
โศครุที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
71	56 (66.66)	53.33	25 (33.34)	21.66	46 (76.66)	42.66	14 (23.34)	17.33	1.95
72	57 (76.00)	58.88	38 (24.00)	16.11	49 (80.66)	47.11	11 (18.34)	12.88	.61
73	56 (74.66)	59.44	19 (25.34)	15.55	51 (85.00)	47.55	9 (15.00)	12.44	2.15
74	20 (26.66)	22.22	55 (73.34)	52.77	20 (33.33)	17.77	40 (66.67)	42.22	.69
75	41 (54.66)	40.00	34 (45.34)	35.00	31 (51.66)	32.00	29 (48.34)	28.00	.10
76	48 (64.00)	40.00	27 (36.00)	35.00	24 (40.00)	32.00	36 (60.00)	28.00	7.75**
77	50 (66.66)	47.77	25 (33.34)	27.22	36 (60.00)	38.22	24 (40.00)	21.77	.62
78	45 (60.00)	41.11	30 (40.00)	33.88	29 (48.33)	32.88	31 (51.67)	27.11	1.80
79	69 (92.00)	66.00	6 (8.00)	8.88	50 (83.33)	52.88	10 (16.67)	7.11	2.37
80	70 (93.33)	66.66	5 (6.67)	8.33	50 (83.33)	53.33	10 (16.67)	6.66	3.36

ตาราง 7 (ต่อ)

	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
81	6 (9.33)	5.00	69 (90.67)	70.00	3 (5.00)	4.00	57 (95.00)	56.00	.60
82	11 (14.66)	11.11	64 (85.34)	63.88	9 (15.00)	8.80	51 (85.00)	51.11	.00
83	67 (89.33)	68.33	8 (10.67)	6.66	56 (93.33)	54.66	4 (6.67)	5.33	.64
84	67 (89.33)	68.33	8 (10.67)	6.66	56 (93.33)	54.66	4 (6.67)	5.33	.64
85	25 (33.33)	23.88	50 (66.67)	51.88	18 (30.00)	19.11	42 (70.00)	40.88	.20
86	26 (34.66)	26.66	49 (65.34)	48.33	22 (36.66)	21.33	38 (63.34)	38.66	.04
87	9 (12.00)	10.00	66 (88.00)	65.00	9 (15.00)	8.00	51 (85.00)	52.00	.25
88	13 (17.33)	13.33	62 (82.67)	61.66	11 (18.33)	10.66	49 (81.67)	49.33	.04
89	10 (13.33)	16.00	65 (86.67)	58.88	19 (31.66)	12.88	41 (68.34)	47.11	6.63*
90	12 (16.00)	20.00	63 (84.00)	55.00	24 (40.00)	16.00	36 (60.00)	44.00	9.81**

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
91	16 (21.33)	12.77	59 (78.67)	62.22	7 (11.66)	10.22	53 (88.34)	49.77	2.18
92	17 (22.66)	15.55	58 (77.34)	59.44	11 (18.33)	12.44	49 (81.67)	47.55	.36
93	63 (84.00)	62.22	12 (16.00)	12.77	49 (81.66)	49.77	11 (18.34)	10.23	.05
94	63 (84.00)	62.22	12 (16.00)	12.77	49 (81.66)	49.77	11 (18.34)	10.23	.05
95	15 (20.00)	15.00	60 (80.00)	60.00	12 (20.00)	12.00	48 (80.00)	48.00	0
96	18 (24.00)	20.00	57 (76.00)	55.00	18 (30.00)	16.00	42 (70.00)	44.00	.61
97	5 (6.66)	6.11	70 (93.34)	68.88	6 (10.00)	4.88	54 (90.00)	55.11	.48
98	14 (81.66)	12.22	61 (81.34)	62.77	8 (13.33)	9.77	52 (86.67)	50.22	.67
99	65 (86.66)	60.55	10 (13.34)	14.44	44 (73.33)	48.44	16 (26.67)	11.55	3.79
100	59 (78.66)	55.00	16 (21.34)	20.00	40 (66.66)	44.00	20 (33.34)	16.00	2.45

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 7 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าทางค่านการ เป็นผู้นำทางศาสนาของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน ส่วนใหญ่ สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม แต่มีบทบาทบางประการที่ไม่ค่อยสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม เท่าใดนัก เช่น มีโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อยร้อยละ 33.33 กลุ่มที่มีเวลาทำการสอน มากร้อยละ 30.00 ที่สอนชาวมุสลิมว่า ชาวมุสลิมมีหน้าที่ต้องเสีย "ซากาต" ให้แก่ผู้สอน ศาสนา (ข้อ 85) ร้อยละ 31.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมาก สอนชาวมุสลิม ว่า ผู้สอนศาสนามีสิทธิเหนือผู้อื่น (ข้อ 89) ร้อยละ 26.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการ สอนน้อย และร้อยละ 33.33 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมาก ยอมรับว่าได้จ้างงาน กินเลี้ยงเพื่อหาเงินช่วยเหลือคนยากจนให้ไปทำพิธีฮัจญ์ ณ เมกกะ (ข้อ 74) ร้อยละ 13.34 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 26.67 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการ สอนมากมีความเห็นว่า การที่ชาวมุสลิมจะศึกษาหาความรู้เรื่องศาสนาอื่น เป็นการขัดกับ หลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 99) นอกจากนี้ปรากฏว่าโตะครูทั้งสองกลุ่มร้อยละ 20.00 ระบุว่า ได้สอนว่า การบริจาคนให้แกผู้สอนศาสนานั้นได้กุศลมากกว่าบริจาคทานให้แก่คนยากจน (ข้อ 95)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในค่านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูสอง กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะที่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติขึ้น ปรากฏว่าบทบาทในข้อ 89 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่บทบาทในข้อ 76 และ 90

ตาราง 8 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่าง
โตะครุฑมีเวลาทำการสอนต่างกัน

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				2 x
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
31	36 (48.00)	39.44	39 (52.00)	35.55	35 (58.33)	31.55	25 (41.67)	28.44	1.40
32	72 (96.00)	69.44	3 (4.00)	5.55	53 (88.33)	55.55	7 (11.67)	4.44	2.84
33	58 (77.33)	56.66	17 (22.67)	18.33	44 (73.33)	45.33	16 (26.67)	14.66	1.37
34	49 (65.33)	48.33	26 (34.67)	26.66	38 (63.33)	38.66	22 (36.67)	21.33	.04
35	14 (18.66)	17.77	61 (81.34)	57.22	18 (30.00)	14.22	42 (70.00)	45.77	2.34
36	43 (57.33)	47.77	32 (42.67)	27.22	43 (71.66)	38.22	17 (28.34)	21.77	2.93
37	35 (46.66)	38.88	40 (53.34)	36.11	35 (58.33)	31.11	25 (41.67)	28.88	1.79
38	44 (58.60)	43.88	31 (41.40)	31.11	35 (58.30)	35.11	25 (41.67)	24.88	.00
39	51 (68.00)	48.33	24 (32.00)	26.66	36 (60.00)	38.66	24 (40.00)	21.33	.91
40	66 (88.00)	67.22	9 (12.00)	7.77	55 (91.66)	53.77	5 (8.34)	6.22	.90

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
41	58 (77.33)	58.33)	17 (22.67)	16.66	47 (78.33)	46.66	13 (21.67)	13.33	.00
42	62 (82.66)	52.77	13 (17.34)	12.22	51 (85.00)	50.22	9 (15.00)	9.77	.11
43	66 (88.00)	63.33	9 (12.00)	11.66	48 (80.00)	50.66	12 (20.00)	9.33	11.60
44	58 (77.33)	63.33	17 (22.67)	11.66	56 (93.33)	50.66	4 (6.67)	9.33	4.64*
45	62 (82.66)	63.88	13 (17.34)	11.11	53 (83.33)	51.11	7 (16.67)	8.88	.83
46	51 (68.00)	53.33	24 (32.00)	21.66	45 (75.00)	42.66	15 (25.00)	17.33	.72
47	54 (72.00)	58.33	21 (28.00)	16.66	51 (85.00)	46.66	9 (15.00)	13.33	3.25
48	60 (80.00)	57.22	15 (20.00)	17.77	43 (71.66)	45.77	17 (28.34)	14.22	1.26
49	61 (81.33)	57.77	14 (18.64)	17.22	43 (71.66)	46.22	17 (28.34)	13.77	1.75
50	54 (72.00)	53.33	21 (28.00)	21.66	42 (70.00)	42.66	18 (30.00)	17.33	.05

ตาราง 8 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
51	40 (53.53)	40.00	35 (46.67)	35.00	32 (53.33)	32.00	28 (46.67)	28.00	0
52	55 (73.33)	57.77	20 (26.67)	17.22	49 (81.66)	46.22	11 (18.34)	13.77	1.28
53	56 (74.66)	61.11	19 (25.34)	13.88	54 (90.00)	48.88	6 (10.00)	11.11	5.18*
54	17 (22.66)	18.33	58 (77.34)	56.66	16 (26.66)	14.66	44 (73.34)	45.33	.24
55	66 (88.00)	62.77	9 (12.00)	12.22	47 (78.33)	50.22	13 (21.67)	9.77	1.59
56	40 (53.33)	39.44	35 (46.67)	35.55	31 (51.66)	31.55	29 (48.34)	28.44	.01
57	29 (38.66)	29.44	46 (61.34)	45.55	24 (40.00)	23.55	36 (60.00)	36.44	.00
58	73 (97.33)	72.77	2 (2.22)	2.22	58 (58.22)	58.22	2 (1.77)	1.77	.03
59	27 (36.00)	27.22	48 (64.00)	47.77	22 (36.66)	21.77	38 (63.34)	38.22	.00
60	52 (69.33)	55.55	23 (30.67)	19.44	48 (80.00)	44.44	12 (20.00)	15.55	1.76

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 8 แสดงปรากฏว่า ถ้าพิจารณาถึงค่าร้อยละของค่าตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน ส่วนใหญ่โตะครูมีบทบาทและอิทธิพลต่อชุมชนเป็นอย่างมาก และการแสดงบทบาทก็เป็นไปในทางที่พึงประสงค์ของทางราชการมากกว่าที่จะเป็นไปในทางไม่พึงประสงค์ แต่มีที่น่าสังเกตคือ ในบรรดาบทบาทที่ไม่เป็นที่พึงประสงค์ และบทบาทที่แสดงออกน้อยไปนั้นปรากฏว่าร้อยละ 36.00 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 36.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมาก ทำการรักษาคณเจ็บป่วยด้วยน้ำมันต์ (ข้อ 59) ร้อยละ 46.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 58.33 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากที่ได้นำชาวบ้านสร้างขอมถนนในหมู่บ้าน (ข้อ 37) และปรากฏว่าเพียงร้อยละ 38.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อยและเพียงร้อยละ 40.00 ของกลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนมาก เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาโรงเรียนประชาบาล (ข้อ 57)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติขึ้น ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงบทบาทในข้อ 44 เกี่ยวกับการแนะนำชาวบ้านให้ขึ้นในการประกอบอาชีพ และบทบาทในข้อ 53 เกี่ยวกับการที่ได้เป็นที่ปรึกษาของชาวบ้านเมื่อยามทุกข์ร้อน ซึ่งบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งสองประการนี้ โตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากเป็นผู้ที่แสดงออกหรือมีบทบาทมากกว่าที่โตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย

ตาราง 9 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง
ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
61	44 (58.66)	45.00	31 (41.34)	30.00	37 (61.66)	36.00	23 (38.34)	4.00	.41
62	69 (92.00)	68.88	6 (8.00)	6.11	55 (91.66)	55.11	5 (8.34)	4.88	.00
63	73 (97.33)	72.77	2 (2.67)	2.22	58 (96.66)	58.22	2 (3.34)	1.77	.03
64	32 (42.66)	37.22	43 (57.34)	37.77	35 (58.33)	29.77	25 (41.67)	30.22	3.26
65	46 (61.33)	46.66	29 (38.67)	28.33	38 (63.33)	37.33	22 (36.67)	22.66	.03
66	61 (81.33)	60.00	14 (18.67)	15.00	47 (78.33)	18.00	13 (21.67)	12.00	.16
67	20 (26.66)	21.11	55 (73.34)	53.88	18 (30.00)	16.88	42 (70.00)	43.11	.16
68	72 (96.00)	71.11	3 (4.00)	3.88	56 (93.33)	56.88	4 (6.67)	3.11	.46
69	45 (60.00)	47.22	30 (40.00)	27.77	40 (66.66)	37.77	20 (33.34)	22.22	.46
70	3 (4.00)	3.33	72 (96.00)	71.66	3 (5.00)	2.66	57 (95.00)	57.33	.07

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
101	12 (16.00)	15.00	63 (84.00)	60.00	15 (25.00)	12.00	45 (75.00)	48.00	1.54
102	17 (22.66)	22.77	58 (77.34)	52.22	24 (40.00)	18.22	36 (60.00)	41.77	4.14*
103	18 (24.00)	18.88	57 (76.00)	56.11	16 (26.66)	15.11	44 (73.34)	44.88	.11
104	20 (26.66)	22.77	55 (73.34)	52.22	21 (35.00)	18.22	39 (65.00)	41.77	.77
105	5 (6.66)	7.77	70 (93.34)	67.22	9 (15.00)	6.22	51 (85.00)	53.77	2.47
106	13 (17.33)	14.44	62 (82.67)	60.55	13 (21.66)	11.55	47 (78.34)	48.44	.39
107	3 (4.00)	5.55	72 (96.00)	69.44	7 (11.66)	4.44	53 (88.34)	55.55	2.84
108	5 (6.66)	9.44	70 (93.34)	65.55	12 (20.00)	7.55	48 (80.00)	52.44	5.37
109	26 (34.66)	28.88	49 (65.34)	46.11	26 (43.33)	23.11	34 (56.67)	36.88	.98
110	30 (40.00)	32.22	45 (60.00)	42.77	28 (46.66)	25.77	32 (53.34)	34.22	.59

ตาราง 9 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มทำการสอน 10 ปีลงมา				กลุ่มทำการสอน 11 ปีขึ้นไป				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
111	3 (4.00)	15.00	72 (96.00)	70.00	6 (10.00)	4.00	54 (90.00)	56.00	1.92
112	9 (12.00)	12.77	66 (88.00)	62.22	14 (23.33)	10.22	46 (76.67)	49.77	3.00
113	16 (21.33)	15.55	59 (78.67)	59.44	12 (20.00)	12.44	48 (80.00)	47.55	.02
114	21 (28.00)	23.33	54 (72.00)	51.66	21 (35.00)	18.66	39 (65.00)	41.33	.66
115	7 (9.33)	6.66	68 (90.67)	68.33	5 (8.33)	5.33	55 (91.67)	54.66	.02
116	6 (8.00)	12.22	69 (92.00)	62.77	16 (22.66)	9.77	44 (73.34)	50.22	8.51**
117	8 (10.66)	8.33	67 (89.34)	66.66	7 (11.66)	6.66	53 (88.34)	53.33	.02
118	13 (17.33)	14.44	62 (82.67)	60.53	13 (21.66)	11.55	47 (78.34)	48.44	.39
119	71 (94.66)	70.55	4 (5.34)	4.44	56 (93.33)	56.44	4 (6.67)	3.55	.09
120	71 (94.66)	70.55	4 (5.34)	4.44	56 (93.33)	56.44	4 (6.67)	3.55	.09

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 9 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของค่าตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าเกี่ยวกับทางด้านการเมืองและการปกครองของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน การปฏิบัติส่วนใหญ่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ แต่ก็มีกรกระทำและความคิดเห็นบางประการที่ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของทางราชการอยู่ในอัตราส่วนที่สูงพอสมควร เช่น โตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อยร้อยละ 34.66 และกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 43.33 ที่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าควรตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นโดยเฉพาะในประเทศไทย (ข้อ 109) ร้อยละ 24.00 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 26.66 ของกลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนมากรับว่า ใ้แนะนำชาวมุสลิมให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นมุสลิมด้วยกัน (ข้อ 103) ต่อความเห็นเกี่ยวกับการศึกษาของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าร้อยละ 21.33 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 20.00 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากที่สุดว่า เห็นด้วยกับการที่จะให้ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษารายวิชาสามัญมากกว่าศึกษาภาษาไทย (ข้อ 113) สำหรับคำถามที่มีต่อข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าร้อยละ 16.00 และ 25.00 ของกลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อยและมากตามลำดับตอบว่า เห็นด้วยกับความคิดที่จะให้ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นมุสลิมทั้งหมด (ข้อ 101)

นอกจากนี้ยังมีกรกระทำบางประการที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลที่น่าสนใจของโตะครู เช่น โตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อยร้อยละ 58.66 และกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากร้อยละ 61.66 ที่มีบทบาททางการเมืองแนะนำชาวบ้านในการเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้าน (ข้อ 61) ร้อยละ 42.66 ของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนน้อย และร้อยละ 58.33 ของกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมาก ที่มีส่วนในการให้คำแนะนำแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการปกครองลูกบ้าน (ข้อ 64) ร้อยละ 26.66 และ 30.00 ของกลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อย และมากตามลำดับ มีบทบาทในการแนะนำชาวบ้านให้เลือกผู้แทนที่ตนสนับสนุน (ข้อ 67)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ มีความแตกต่างกันอย่างไรมีนัยสำคัญทางสถิติแทบทั้งสิ้น เฉพาะที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ปรากฏว่ามีบทบาทในข้อ 102 และ 108 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 116 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 10 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง
 โตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับ โตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
1	65 (79.26)	59.52	17 (20.74)	22.47	33 (62.26)	38.47	20 (37.74)	14.52	4.66*
2	57 (69.51)	60.74	25 (30.49)	20.25	43 (81.13)	39.25	10 (18.87)	13.74	1.61
3	11 (13.41)	11.54	71 (86.59)	70.45	8 (15.09)	7.45	45 (84.91)	45.54	.06
4	13 (19.85)	15.18	69 (80.15)	66.81	12 (22.64)	9.81	43 (77.36)	43.18	.97
5	19 (23.17)	23.68	63 (76.83)	58.31	20 (37.73)	15.31	33 (62.27)	37.68	3.30
6	34 (41.46)	32.19	48 (58.54)	49.80	19 (35.84)	20.80	34 (64.16)	32.19	.41
7	68 (82.92)	64.38	14 (17.08)	17.61	38 (71.69)	41.61	15 (28.31)	11.38	2.39
8	73 (89.02)	68.63	9 (10.98)	13.36	40 (75.47)	44.36	13 (24.53)	8.63	4.32*
9	16 (19.51)	22.47	66 (80.49)	59.52	21 (39.62)	14.52	32 (60.38)	38.47	6.53*
10	70 (85.36)	69.85	12 (14.64)	12.14	45 (84.90)	45.14	8 (15.10)	7.85	.60

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
11	22 (26.82)	18.22	60 (73.18)	63.77	8 (15.09)	11.77	45 (84.91)	41.22	2.54
12	18 (21.95)	14.57	64 (78.05)	67.42	6 (11.32)	9.42	47 (88.68)	43.57	2.47
13	61 (74.39)	56.48	21 (25.61)	25.51	32 (60.37)	36.51	21 (39.63)	16.48	2.83
14	47 (57.31)	44.94	35 (42.69)	37.05	27 (50.94)	29.05	26 (49.06)	23.94	.51
15	74 (90.24)	71.06	8 (9.76)	10.93	43 (81.13)	45.93	10 (18.87)	7.06	2.30
16	79 (96.34)	74.71	3 (3.66)	7.28	44 (83.01)	48.28	9 (16.99)	4.71	5.64*
17	73 (89.02)	69.85	9 (10.92)	12.14	42 (79.24)	45.14	11 (20.76)	7.85	2.42
18	72 (87.80)	68.63	10 (12.20)	13.36	41 (77.35)	44.36	12 (22.65)	8.63	2.48
19	40 (48.78)	49.20	42 (51.22)	32.80	41 (77.35)	31.80	12 (22.65)	21.20	10.95**
20	68 (82.92)	65.60	14 (17.08)	16.40	40 (75.47)	42.40	13 (24.53)	10.60	1.10

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
21	34 (41.46)	34.62	48 (58.54)	47.37	23 (43.39)	22.37	30 (56.61)	30.62	.02
22	31 (37.80)	32.19	51 (62.20)	49.80	22 (41.50)	22.80	31 (58.50)	32.19	.16
23	22 (26.82)	26.11	60 (73.18)	55.88	21 (39.62)	16.88	32 (60.38)	36.11	2.40
24	79 (96.34)	78.96	3 (3.66)	3.03	51 (96.22)	51.03	2 (3.78)	1.96	.00
25	75 (91.46)	71.67	7 (8.54)	10.32	43 (81.13)	46.32	10 (18.87)	6.67	3.10
26	79 (96.34)	74.71	3 (3.66)	7.28	44 (83.01)	48.28	9 (16.99)	44.71	7.02**
27	78 (95.12)	75.92	4 (4.88)	6.07	47 (88.67)	49.07	6 (11.33)	3.92	1.93
28	77 (93.90)	73.49	5 (6.10)	8.50	44 (93.01)	47.50	9 (16.99)	5.49	4.15*
29	63 (76.82)	57.70	19 (23.18)	24.29	32 (60.37)	37.29	21 (39.63)	15.70	4.37*
30	16 (19.51)	19.43	66 (80.49)	62.56	16 (30.18)	12.56	37 (69.82)	40.43	2.01

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการร้อยละ

จากตาราง 10 ผลปรากฏว่า เมื่อพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแฉะบบทบาทในด้านการจัดการศึกษาของโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย ส่วนใหญ่สนองนโยบายของรัฐบาล แต่ก็มีบทบาทบางประการที่มีความบกพร่องอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง เช่น ร้อยละ 48.78 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 77.35 ของโตะครูกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย จัดหาแบบเรียนสำหรับสอนไม่ครบตามที่ทางราชการกำหนด (ข้อ 19) ร้อยละ 41.46 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 43.39 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามยอมรับว่า การทดสอบบางครั้งไม่มีการเก็บคะแนนลงในสมุดวัดผลการศึกษา (ข้อ 21) ต่อคำถามที่เกี่ยวกับการส่งรายงานต่าง ๆ ว่าทันตามกำหนดหรือไม่ โตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 37.80 และกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 41.50 ที่ตอบว่าส่งรายงานต่าง ๆ ไม่ทันตามกำหนดเป็นบางครั้ง (ข้อ 22) เกี่ยวกับการควบคุมครุณั้นปรากฏว่าร้อยละ 41.46 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 35.84 ของโตะครูกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยรับว่า เมื่อครูสอนวิชาสามัญขาดโรงเรียนบางครั้งไม่รายงานให้ทางอำเภอทราบ (ข้อ 6) ร้อยละ 26.82 ของโตะครูกลุ่มมีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 39.62 ของกลุ่มตรงข้ามที่ยอมรับว่า ให้ครูเซ็นชื่อลงในสมุดคลังเวลาทำการบ้างไม่เซ็นบ้าง (ข้อ 23) ร้อยละ 19.85 และร้อยละ 22.64 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และไม่มีความรู้ภาษาไทยตามลำดับยอมรับว่า ครูสอนวิชาสามัญไม่ค่อยได้สอนเต็มตามตารางสอน (ข้อ 4) ต่อคำถามที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำชี้แจงของทางราชการ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 23.17 และโตะครูกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 37.73 ตอบว่าไม่สามารถปฏิบัติตามคำชี้แจงของทางราชการได้ทุกครั้ง (ข้อ 5) นอกจากนั้นร้อยละ 19.51 และ 30.18 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และไม่มีความรู้ภาษาไทยตามลำดับที่ให้นักศึกษาช่วยทำส่วนบ้างในเวลาทีเปิดเรียน (ข้อ 30)

ส่วนความแตกต่างของบทบาททางด้านการจัดการศึกษา ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปรากฏว่าบทบาทในข้อ 1, 8, 9, 16, 28 และ 29 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 19 และ 26 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 11 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านกรเป็นผู้นำทางศาสนา
ระหว่างโศครุที่มีความรู้ภาษาไทยกับโศครุที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

ข้อ	กลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
71	62 (15.60)	58.31	20 (84.40)	23.68	34 (64.15)	37.68	19 (35.85)	15.31	1.51
72	66 (80.48)	64.38	16 (19.52)	17.61	40 (75.47)	41.61	13 (24.53)	11.38	.47
73	67 (81.70)	64.99	15 (18.30)	17.00	40 (75.47)	42.00	13 (24.53)	10.99	.74
74	26 (31.70)	24.29	56 (68.30)	57.70	14 (26.41)	15.70	39 (73.59)	37.29	.42
75	75 (52.43)	43.73	39 (47.57)	38.26	29 (54.71)	28.26	24 (45.29)	24.73	.05
76	47 (57.31)	44.34	35 (42.69)	37.65	26 (49.05)	28.65	27 (50.95)	24.34	.86
77	57 (69.51)	52.23	25 (30.49)	29.76	29 (54.71)	33.76	24 (45.29)	19.23	3.04
78	47 (57.31)	44.94	35 (42.69)	37.05	27 (50.94)	29.05	26 (49.06)	23.94	.51
79	75 (91.46)	72.28	7 (8.64)	9.71	44 (83.01)	46.71	9 (16.99)	6.28	2.17
80	74 (90.24)	72.88	8 (9.76)	9.11	46 (86.79)	47.11	7 (13.21)	5.88	.37

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
81	7 (8.54)	6.07	75 (91.46)	75.92	3 (5.67)	3.92	50 (94.33)	49.07	.37
82	11 (13.41)	12.14	71 (86.59)	69.85	9 (16.98)	7.85	44 (83.02)	45.14	.39
83	76 (92.68)	74.71	6 (7.32)	7.28	47 (88.67)	48.28	6 (11.33)	4.71	.62
84	76 (92.68)	74.71	6 (7.32)	7.28	47 (88.67)	48.28	6 (11.33)	4.71	.62
85	25 (30.42)	26.11	57 (69.52)	55.88	18 (33.96)	16.88	35 (66.04)	36.11	.16
86	27 (32.92)	29.15	55 (67.08)	52.84	21 (39.62)	18.84	32 (60.38)	34.15	.60
87	12 (14.63)	10.93	70 (85.37)	71.06	6 (11.32)	7.06	47 (88.68)	45.93	.28
88	14 (17.07)	14.57	68 (82.93)	67.42	10 (18.86)	9.42	43 (81.14)	43.57	.08
89	12 (14.63)	12.14	70 (85.37)	69.85	8 (15.09)	7.85	45 (85.91)	45.14	.00
90	14 (17.07)	16.40	68 (82.93)	65.60	13 (24.52)	10.60	40 (75.48)	42.40	1.10

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
91	17 (20.73)	13.97	65 (79.27)	68.02	6 (11.32)	9.02	47 (88.68)	43.97	1.99
92	20 (24.39)	17.00	62 (75.61)	64.99	8 (15.09)	10.99	45 (84.91)	42.00	1.69
93	71 (86.58)	68.02	11 (13.42)	13.97	41 (77.35)	43.97	12 (22.65)	9.02	1.94
94	69 (84.14)	68.02	13 (15.86)	13.97	43 (81.13)	43.97	10 (18.87)	9.02	.20
95	19 (21.95)	19.22	64 (78.05)	63.77	12 (22.64)	11.77	41 (77.36)	41.22	.00
96	24 (29.26)	22.47	58 (70.74)	59.52	13 (24.52)	14.52	40 (75.48)	38.47	.34
97	5 (6.09)	6.68	77 (93.91)	75.31	6 (11.32)	4.31	47 (88.68)	48.68	1.16
98	11 (13.41)	12.14	71 (86.59)	69.85	9 (16.98)	7.85	44 (83.02)	45.14	.56
99	70 (85.36)	66.20	12 (14.64)	15.79	39 (73.58)	42.79	14 (26.42)	10.20	2.85
100	67 (81.70)	60.13	15 (18.30)	21.86	32 (60.37)	38.86	21 (39.63)	14.13	7.47**

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการร้อยละ

จากตาราง 11 ผลปรากฏว่า ถ้าพิจารณาถึงร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนาของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มี ความรู้ภาษาไทย ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม แต่ก็มีความคิดเห็นและการ กระทำบางประการของโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา และส่อไปในทางที่ ให้เข้าใจว่า โตะครูได้อาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์อยู่ในอัตราส่วนที่สูง พอสมควร เช่น การที่โตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 42.69 และกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษา ไทยร้อยละ 50.95 ที่มีความเห็นว่าการที่คนมุสลิมไปร่วมในพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธ เป็นการ นินทาหลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 76) ร้อยละ 30.49 ของโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 45.29 ของโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยเห็นว่า การที่คนมุสลิมไปร่วมงานศพของชาวพุทธ แต่ไม่มาร่วมประชุมเพลิง เป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 77) ร้อยละ 42.69 และ 49.06 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยและไม่มีความรู้ภาษาไทยตามลำดับ ที่เห็นว่าการที่ คนมุสลิมไปร่วมเป็นเกียรติในงานอุปสมบทของชาวพุทธ แต่ไม่มาร่วมชบวนแห่นาค เป็นการขัดกับ หลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 78) ร้อยละ 31.70 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 26.41 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามที่ยอมรับว่า ได้จัดงานกินเลี้ยงหาเงินเพื่อช่วยเหลือคนยากจน ให้ไปทำพิธีฮัจย์ ณ เมกกะ (ข้อ 74) เกี่ยวกับการสอนของโตะครูนั้น ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่ มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 30.48 กลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 33.96 ที่สอนชาวมุสลิมว่า ชาวมุสลิมมีหน้าที่ต้องเสีย "ซากาต" ให้แก่ผู้สอนศาสนา (ข้อ 85) ร้อยละ 21.95 ของ โตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 22.64 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามที่รับว่า ได้สอนว่า การบริจาคตานให้แก่ผู้สอนศาสนาได้กุศลมากกว่าบริจาคตานให้แก่คนยากจน (ข้อ 95) ร้อยละ 14.63 และร้อยละ 11.32 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยและกลุ่มตรงข้ามตามลำดับ ที่สอนว่าหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนาเป็นหน้าที่ของโตะครูเท่านั้น (ข้อ 87)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูสอง กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น มีเพียงความเห็นในข้อ 100 เท่านั้น ที่มีความแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 12 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนระหว่าง
 โตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
31	44 (53.65)	43.73	38 (46.35)	38.26	28 (52.83)	28.26	25 (47.17)	24.73	.00
32	76 (92.68)	75.92	6 (7.32)	6.07	49 (92.45)	49.07	4 (7.55)	3.92	.00
33	63 (76.82)	61.95	19 (23.18)	20.04	39 (73.58)	40.04	14 (26.42)	12.95	.16
34	51 (62.19)	52.84	31 (37.81)	29.15	36 (67.92)	34.15	17 (32.08)	18.84	.44
35	24 (29.26)	19.43	58 (70.74)	62.56	8 (15.09)	12.56	45 (84.91)	40.43	3.56
36	53 (64.63)	52.23	29 (35.37)	29.76	33 (62.25)	33.76	20 (37.74)	19.23	.05
37	39 (47.56)	42.51	43 (52.44)	39.48	31 (58.49)	27.48	22 (41.51)	25.51	1.10
38	46 (56.09)	38.26	36 (43.91)	34.01	33 (62.26)	31.01	20 (37.74)	21.98	2.16
39	62 (75.60)	58.91	20 (24.40)	23.08	35 (66.03)	38.08	18 (33.97)	14.91	1.44
40	74 (90.24)	73.49	8 (9.76)	8.50	47 (88.67)	47.50	6 (11.33)	5.49	.06

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
41	66 (80.48)	63.77	16 (19.52)	18.22	39 (73.58)	41.22	14 (26.42)	11.77	.87
42	69 (84.14)	69.24	13 (15.86)	12.75	45 (84.90)	44.75	8 (15.10)	8.24	.00
43	72 (87.80)	69.24	10 (12.20)	12.75	42 (79.24)	44.75	11 (20.76)	8.24	1.79
44	68 (82.92)	69.24	14 (17.08)	12.75	46 (86.79)	44.75	7 (13.21)	8.24	.35
45	69 (84.14)	69.85	13 (15.86)	12.14	46 (86.79)	45.14	7 (13.21)	7.85	.17
46	59 (71.95)	58.31	23 (28.05)	23.68	37 (69.81)	37.68	16 (30.19)	15.31	.05
47	66 (80.40)	63.17	16 (19.60)	18.82	38 (71.69)	40.82	15 (28.31)	12.17	1.38
48	70 (85.36)	68.63	12 (14.64)	13.36	43 (81.13)	44.36	10 (18.87)	8.63	.68
49	69 (84.14)	69.24	13 (15.86)	12.75	45 (84.90)	44.75	8 (15.10)	8.24	.00
50	64 (78.04)	64.99	18 (21.96)	17.00	43 (81.13)	42.00	10 (18.87)	10.99	.16

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
51	48 (58.53)	43.73	34 (41.47)	38.26	24 (45.28)	28.26	29 (57.72)	24.73	2.05
52	61 (74.39)	63.17	21 (25.61)	18.82	43 (81.13)	40.82	10 (18.87)	12.17	.81
53	67 (81.70)	66.81	15 (18.30)	15.18	43 (81.13)	43.18	10 (18.87)	9.81	.00
54	20 (24.39)	20.04	62 (75.61)	61.95	13 (24.52)	12.95	40 (75.48)	40.04	.00
55	70 (85.36)	68.63	12 (14.64)	13.36	43 (81.13)	44.36	10 (18.87)	8.63	.68
56	47 (57.31)	43.12	35 (38.87)	38.87	24 (27.87)	27.87	29 (25.12)	25.12	1.84
57	31 (37.80)	32.80	51 (62.20)	49.20	23 (43.39)	21.20	30 (56.61)	31.80	.40
58	79 (96.34)	79.57	3 (3.66)	2.42	51 (98.11)	51.42	1 (1.89)	1.57	.33
59	27 (32.92)	29.76	55 (67.08)	52.23	22 (41.50)	19.23	31 (58.50)	33.76	1.00
60	67 (81.70)	60.74	15 (18.30)	21.25	33 (62.26)	39.25	20 (37.74)	13.74	6.31*

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการย่อละ

จากตาราง 12 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนของโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย ส่วนใหญ่โตะครูเป็นผู้ที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อชุมชนเป็นอย่างมาก และบทบาทที่แสดงออกนั้นก็เป็นที่พึงประสงค์ของทางราชการ แต่อย่างไรก็ตามมีข้อที่น่าสังเกต คือ ในขณะที่โตะครูได้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำชุมชนในร้านค้าต่าง ๆ ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูงนั้น ปรากฏว่าในการพัฒนาถนนในหมู่บ้าน โตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 47.56 และโตะครูกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 58.49 เท่านั้น ที่นำชาวบ้านสร้างขอมถนนในหมู่บ้าน (ข้อ 37) ร้อยละ 56.09 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยและร้อยละ 62.26 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามที่รับว่า นำนักศึกษาพัฒนาชุมชนบ่อย ๆ (ข้อ 38) เฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาโรงเรียนประชาบาลนั้น ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยเพียงร้อยละ 37.80 และกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยเพียงร้อยละ 43.39 เท่านั้น ที่เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาโรงเรียนประชาบาล (ข้อ 57) นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในขณะที่โตะครูส่วนใหญ่ได้แนะนำชาวบ้านที่เจ็บป่วยไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรือสถานีอนามัย แต่ก็ยังมีโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 32.92 และกลุ่มตรงข้ามร้อยละ 41.50 ได้รักษาคนเจ็บป่วยด้วยน้ำมันต (ข้อ 59)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแทบทั้งสิ้น มีที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงบทบาทในข้อ 60 เท่านั้น

ตาราง 13 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง
ระหว่างโตะครุที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครุที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
61	51 (62.19)	49.20	31 (37.81)	32.80	30 (56.60)	31.80	23 (43.40)	21.20	.40
62	74 (90.24)	75.31	8 (9.76)	6.68	50 (94.33)	48.68	3 (5.67)	4.31	.70
63	79 (96.34)	79.57	3 (3.66)	2.42	52 (98.11)	51.42	1 (1.89)	1.57	.33
64	41 (50.00)	40.69	41 (50.00)	41.30	26 (49.05)	26.30	27 (50.95)	26.69	.00
65	62 (75.60)	51.02	20 (24.40)	30.97	22 (41.50)	32.97	31 (58.50)	20.02	14.79**
66	66 (80.48)	65.60	16 (19.52)	16.40	42 (79.24)	42.40	11 (20.60)	10.60	.01
67	25 (30.48)	23.08	57 (69.52)	58.91	13 (24.52)	14.91	40 (75.48)	38.08	.54
68	79 (96.34)	77.74	3 (3.66)	4.25	49 (92.45)	50.25	4 (7.55)	2.74	.98
69	59 (71.95)	51.62	23 (28.05)	30.37	26 (49.05)	33.37	27 (50.95)	19.62	7.22**
70	5 (6.09)	3.64	77 (93.91)	78.35	1 (1.88)	2.35	52 (98.12)	50.64	1.32

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
101	17 (20.73)	16.40	65 (79.27)	65.60	10 (18.86)	10.60	43 (81.14)	42.40	.05
102	28 (34.14)	24.90	54 (65.86)	57.90	13 (24.52)	16.09	40 (75.48)	36.90	1.39
103	23 (28.04)	20.65	59 (71.96)	61.34	11 (20.73)	13.34	42 (79.25)	39.65	.88
104	32 (39.02)	27.94	50 (60.98)	54.04	14 (26.41)	18.05	39 (73.60)	34.94	2.16
105	9 (10.97)	11.54	73 (89.03)	70.45	10 (18.86)	7.45	43 (81.14)	45.54	1.65
106	18 (21.95)	15.79	64 (78.05)	66.20	8 (15.09)	10.20	45 (84.91)	42.79	.59
107	6 (7.31)	6.07	76 (92.69)	75.92	4 (7.54)	3.92	49 (92.46)	49.07	.00
108	20 (24.39)	16.40	62 (75.61)	65.60	7 (13.20)	10.60	46 (86.80)	42.40	2.50
109	32 (39.02)	31.58	50 (60.98)	50.41	20 (37.73)	20.41	33 (62.27)	32.58	.00
110	34 (41.46)	32.19	48 (58.54)	49.80	19 (35.84)	20.80	34 (64.16)	32.19	

ตาราง 13 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย				กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
111	6 (7.31)	5.46	76 (92.69)	76.53	3 (5.66)	3.53	50 (94.34)	49.46	.12
112	13 (15.85)	13.97	69 (84.15)	68.02	10 (18.86)	9.02	43 (81.14)	43.97	.08
113	17 (20.73)	17.61	65 (79.27)	64.38	12 (22.64)	11.38	41 (77.36)	41.61	.05
114	25 (30.48)	26.11	57 (69.52)	55.88	18 (33.96)	16.88	35 (66.04)	36.11	.16
115	7 (8.53)	7.28	75 (91.47)	74.71	5 (9.43)	4.71	48 (90.57)	48.28	.03
116	13 (15.85)	13.36	69 (84.15)	68.63	9 (16.98)	8.63	44 (83.02)	44.36	.01
117	8 (9.75)	9.71	74 (90.25)	72.28	8 (15.09)	6.28	45 (84.91)	46.71	.86
118	13 (15.85)	16.40	69 (84.15)	65.60	14 (26.41)	10.60	39 (73.59)	42.40	2.23
119	79 (96.34)	77.74	3 (3.66)	4.25	49 (92.45)	50.25	4 (7.55)	2.74	.98
120	79 (96.34)	77.74	3 (3.66)	4.25	49 (92.45)	50.25	4 (7.55)	2.74	.98

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 13 ผลปรากฏว่า ถ้าพิจารณาถึงคำร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว บทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครองของโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย ส่วนใหญ่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ แต่มีการกระทำและความคิดเห็นบางประการที่ส่อไปในทางอันไม่เป็นที่พึงประสงค์ของทางบ้านเมืองอยู่ในอัตราส่วนที่สูงพอสมควร เช่น การที่โตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 39.02 กลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 37.73 เห็นด้วยกับความคิดที่จะตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นโดยเฉพาะในประเทศไทย (ข้อ 109) ร้อยละ 28.04 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 20.75 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามที่ยอมรับว่า ได้แนะนำชาวมุสลิมให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นมุสลิมด้วยกัน (ข้อ 103) ต่อคำถามที่เกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าร้อยละ 20.73 ของโตะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย และร้อยละ 18.86 ของโตะครูกลุ่มตรงข้ามได้ตอบว่า เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด (ข้อ 101) ทัศนคติเกี่ยวกับการศึกษาของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทยและไม่มีความรู้ภาษาไทยร้อยละ 20.73 และ 22.64 ตามลำดับเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรศึกษาภาษามลายูมากกว่าศึกษาภาษาไทย (ข้อ 113)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านเกี่ยวกับการเมืองและการปกครอง ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ปรากฏว่าส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น มีบทบาทในข้อ 65 และ 69 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 14 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่าง
 โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
1	35 (74.46)	33.68	12 (25.54)	13.31	51 (69.86)	51.31	22 (30.14)	20.68	.28
2	34 (72.34)	35.25	13 (27.66)	11.75	56 (76.71)	54.75	17 (23.29)	18.25	.27
3	3 (6.38)	5.48	44 (93.62)	41.51	11 (15.06)	8.51	62 (84.94)	64.48	2.07
4	8 (17.02)	9.40	39 (82.98)	37.60	16 (21.91)	14.60	57 (78.09)	58.40	.41
5	17 (36.17)	14.10	30 (63.83)	32.90	19 (26.02)	21.90	54 (73.98)	51.10	1.38
6	22 (46.80)	17.62	25 (53.20)	29.37	23 (31.50)	27.37	50 (68.50)	45.62	2.73
7	38 (80.85)	36.42	9 (19.15)	10.57	55 (75.34)	56.57	18 (24.66)	16.42	.48
8	40 (85.10)	39.16	7 (14.90)	7.83	60 (82.19)	60.83	13 (17.81)	12.16	.15
9	13 (27.65)	13.70	34 (72.35)	33.29	22 (30.13)	21.29	51 (69.87)	51.70	.06
10	40 (85.10)	39.16	7 (14.90)	7.83	60 (82.19)	60.83	13 (17.81)	12.16	.15

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
11	11 (23.40)	9.00	36 (76.60)	37.99	12 (16.43)	13.99	61 (83.57)	59.00	.88
12	8 (17.02)	7.05	39 (82.98)	39.95	10 (13.69)	10.95	63 (86.31)	62.05	.23
13	33 (70.21)	30.15	14 (29.79)	16.84	44 (60.27)	46.84	29 (39.73)	26.15	1.20
14	25 (53.19)	25.06	22 (46.81)	21.93	39 (53.42)	38.93	34 (46.58)	34.06	.00
15	38 (80.85)	39.95	9 (19.15)	7.05	64 (87.15)	62.05	9 (12.37)	10.95	1.02
16	46 (97.87)	42.69	1 (2.13)	4.30	63 (86.30)	66.30	10 (13.70)	6.69	4.57 *
17	39 (82.97)	39.55	8 (17.03)	7.44	62 (84.93)	61.44	11 (15.07)	11.55	.06
18	37 (78.72)	39.16	10 (21.28)	7.83	63 (86.30)	60.83	10 (13.70)	12.16	1.16
19	22 (46.80)	23.89	25 (53.20)	23.10	39 (53.42)	37.10	34 (46.58)	35.89	.47
20	36 (76.59)	37.20	11 (23.41)	9.79	59 (80.82)	57.79	14 (19.18)	15.20	.28

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
21	21 (44.68)	19.58	26 (55.32)	27.41	29 (39.72)	30.41	44 (60.28)	42.58	.25
22	23 (48.93)	19.19	24 (51.07)	27.80	26 (35.61)	29.80	47 (64.39)	43.19	2.07
23	15 (31.91)	16.05	32 (68.09)	30.94	26 (35.61)	24.94	47 (64.39)	48.05	.15
24	44 (93.61)	45.04	3 (6.39)	1.95	71 (97.26)	69.95	2 (2.74)	3.04	.94
25	39 (65.74)	41.90	8 (34.26)	5.09	68 (93.15)	65.09	5 (8.85)	7.90	3.04
26	40 (85.10)	42.30	7 (14.90)	4.70	68 (93.15)	65.70	5 (6.85)	7.30	2.13
27	41 (87.23)	43.47	6 (12.77)	3.52	70 (95.89)	67.52	3 (4.11)	5.47	3.08
28	41 (87.23)	42.30	6 (12.77)	4.70	67 (91.78)	65.70	6 (8.22)	7.30	.62
29	31 (65.95)	32.50	16 (34.05)	14.49	52 (71.23)	50.49	21 (28.77)	22.50	.35
30	11 (23.40)	10.57	36 (76.40)	36.42	16 (21.91)	16.42	57 (78.09)	56.57	.02

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 14 หากพิจารณาถึงค่าร้อยละของค่าตอบแทนแต่ละข้อย่อยแล้ว บทบาทในด้านการจัดการศึกษาของโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ แต่ก็มีบทบาทบางประการที่บกพร่องอยู่ในอัตราส่วนที่สูงพอสมควร เช่น โตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 48.93 และโตะครูกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 35.61 ที่รับว่า ส่งรายงานต่าง ๆ ไม่ทันตามกำหนดเป็นบางครั้ง (ข้อ 22) ร้อยละ 46.80 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 53.42 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศที่ยอมรับว่า มีแบบเรียนสำหรับสอนไม่ครบตามที่ทางราชการกำหนด (ข้อ 19) เกี่ยวกับการเก็บคะแนนการวัดผลการศึกษา ปรากฏว่า ร้อยละ 44.66 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 39.72 ของโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งรับว่า การทดสอบบางครั้งไม่มีการเก็บคะแนนลงในสมุดวัดผลการศึกษา (ข้อ 21) เกี่ยวกับการควบคุมครุภัณฑ์ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 46.80 และกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 31.50 ตอบว่า เมื่อครูสอนวิชาสามัญขาดโรงเรียนบางครั้งไม่รายงานให้ทางอำเภอทราบ (ข้อ 6) ร้อยละ 31.91 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 35.61 ของโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งที่รับว่าการเซ็นชื่อลงในสมุดเวลาทำกรณั้น ครูเซ็นบ้างไม่เซ็นบ้าง (ข้อ 23) เกี่ยวกับการปฏิบัติตามคำสั่งแจงของทางราชการ โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 36.17 และโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งร้อยละ 26.02 ที่ตอบว่าไม่สามารถปฏิบัติตามได้ทุกครั้ง (ข้อ 5) ในด้านการนำเงินอุดหนุนไปใช้จ่าย ปรากฏว่าร้อยละ 27.65 ของกลุ่มโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 30.13 ของกลุ่มโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศยอมรับว่า ได้นำเงินอุดหนุนไปลงทุนทำสวนเพื่อเก็บผลประโยชน์มาบำรุงโรงเรียน (ข้อ 9) นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และกลุ่มตรงข้ามร้อยละ 23.40 และร้อยละ 21.91 ตามลำดับ ที่ให้นักศึกษาช่วยทำสวนบ้างในเวลาเปิดเรียน (ข้อ 30)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการจัดการศึกษา ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีบทบาทในข้อ 16 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 15 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา
ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
71	33 (70.21)	32.50	14 (29.79)	14.49	50 (68.49)	50.49	23 (31.51)	22.50	.02
72	36 (76.59)	36.42	11 (23.41)	10.57	57 (78.08)	56.57	16 (21.92)	16.42	.02
73	37 (78.72)	36.03	10 (21.28)	10.96	55 (75.34)	55.96	18 (24.66)	17.03	.16
74	17 (36.17)	12.92	30 (63.83)	34.07	16 (21.91)	20.07	57 (78.09)	52.92	2.89
75	28 (59.57)	25.06	19 (40.43)	21.93	36 (49.31)	38.93	37 (50.69)	34.06	1.10
76	22 (46.80)	24.28	25 (53.20)	22.71	40 (54.79)	37.71	33 (45.21)	35.28	.73
77	30 (63.82)	29.76	17 (36.18)	17.23	46 (63.01)	46.23	27 (36.99)	26.76	.00
78	26 (55.31)	26.24	21 (44.69)	20.75	41 (56.16)	40.75	32 (43.84)	32.24	.00
79	41 (87.23)	37.20	6 (12.77)	9.79	54 (73.97)	57.79	19 (26.03)	15.20	2.81
80	39 (82.97)	41.12	8 (17.03)	5.87	66 (90.41)	63.87	7 (9.57)	9.12	1.43

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
81	6 (12.76)	4.70	41 (87.24)	42.30	6 (8.21)	7.30	67 (91.79)	67.70	.63
82	11 (23.40)	9.79	36 (76.60)	37.20	14 (19.17)	15.20	59 (80.83)	57.79	.43
83	42 (89.36)	43.47	5 (10.64)	3.52	69 (94.52)	67.52	4 (5.48)	5.47	.51
84	41 (87.23)	43.08	6 (12.77)	3.91	69 (94.52)	66.91	4 (5.48)	6.08	1.98
85	18 (38.29)	15.27	29 (61.71)	31.72	21 (28.76)	23.72	52 (71.24)	49.27	1.16
86	19 (40.42)	17.23	28 (59.58)	29.76	25 (34.24)	26.76	48 (65.76)	46.23	.45
87	9 (19.14)	7.83	38 (80.86)	39.16	11 (15.06)	12.16	62 (84.94)	60.83	.33
88	10 (21.27)	7.44	37 (78.73)	39.55	9 (12.32)	11.55	64 (87.68)	61.44	1.49
89	7 (14.89)	7.83	40 (85.11)	39.16	13 (17.80)	12.16	60 (82.20)	60.83	.30
90	10 (21.27)	10.18	37 (78.73)	36.81	16 (21.91)	15.81	57 (78.09)	57.18	.00

ตาราง 15 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
91	11 (23.40)	8.22	36 (76.60)	38.77	10 (13.69)	12.77	63 (86.31)	60.22	.88
92	15 (31.91)	10.96	32 (68.09)	36.03	13 (17.80)	17.03	60 (82.20)	55.96	3.17
93	38 (80.85)	36.81	9 (19.15)	10.18	56 (76.71)	57.18	17 (23.29)	15.81	.26
94	43 (91.48)	37.60	4 (8.52)	9.40	53 (72.60)	58.40	20 (27.40)	14.60	6.35*
95	12 (25.53)	10.96	35 (74.47)	36.03	16 (21.91)	17.03	57 (28.09)	55.96	.18
96	15 (31.91)	12.92	32 (67.09)	34.07	18 (24.65)	20.07	55 (75.35)	52.92	.74
97	4 (8.51)	4.30	43 (91.49)	42.69	7 (9.58)	6.69	66 (80.42)	66.30	.03
98	9 (19.14)	8.22	38 (80.86)	38.77	12 (16.43)	12.77	61 (83.57)	60.22	.12
99	42 (89.36)	36.81	5 (10.64)	10.18	52 (71.23)	57.18	21 (28.77)	15.81	5.52*
100	38 (80.85)	34.07	9 (19.15)	12.92	49 (67.12)	52.92	24 (32.88)	20.07	2.68

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 15 ผลปรากฏว่า หากพิจารณาถึงร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนาของโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม แต่ก็มีกรกระทำบางประการที่ไม่สอดคล้องกับหลักศาสนา และส่อไปในทางที่ชวนให้เข้าใจว่า โตะครูได้อาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์อยู่ในอัตราส่วนที่สูงพอสมควร เช่น โตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 53.20 และโตะครูกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 45.21 ที่เข้าใจว่า การที่คนมุสลิมไปร่วมในพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธ เป็นการยึดหลักศาสนาอิสลาม (ข้อ 76) ร้อยละ 38.29 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 28.76 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศที่ยอมรับว่า ได้สอนชาวมุสลิมว่าชาวมุสลิมมีหน้าที่ต้องเสีย "ซากาต" ให้แก่ผู้สอนศาสนา (ข้อ 85) เกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้ไปทำพิธีฮัจย์ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศและกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 36.17 และร้อยละ 21.91 ตามลำดับ ที่ได้จ้างงานกินเลี้ยงเพื่อหาเงินช่วยเหลือคนยากจนไปทำพิธีฮัจย์ ณ เมกกะ (ข้อ 74) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริจาคทานปรากฏว่าร้อยละ 25.53 ของกลุ่มโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 21.91 ของกลุ่มโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศตอบว่า ได้สอนว่าการบริจาคทานให้แก่ผู้สอนศาสนานั้นได้กุศลมากกว่าบริจาคให้แก่คนยากจน (ข้อ 95) เกี่ยวกับหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนา ปรากฏว่าร้อยละ 19.14 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 15.06 ของโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งรับว่า ได้สอนว่าหน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนาเป็นหน้าที่ของโตะครูเท่านั้น (ข้อ 87) นอกจากนี้โตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 14.89 และร้อยละ 17.80 ตามลำดับ ได้สอนว่าผู้สอนศาสนามีสิทธิเหนือผู้อื่น (ข้อ 89)

ส่วนทางด้านความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา ระหว่างโตะครูสองกลุ่มนี้ ปรากฏว่าส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น มีบทบาทในข้อ 94 และ 99 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 16 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนระหว่าง
 โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				χ^2
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
31	28 (59.57)	25.45	19 (40.43)	21.54	37 (50.68)	39.54	36 (49.32)	33.45	.89
32	43 (91.48)	43.47	4 (8.52)	3.52	68 (93.15)	67.52	5 (6.85)	5.47	.10
33	36 (76.59)	34.46	11 (23.41)	12.53	52 (71.23)	53.53	21 (28.77)	19.46	.40
34	34 (72.34)	30.55	13 (27.66)	16.45	44 (60.27)	47.45	29 (39.73)	25.55	1.81
35	15 (31.91)	10.57	32 (68.09)	36.42	12 (16.43)	16.42	60 (83.57)	56.57	3.90*
36	30 (63.82)	29.76	17 (36.18)	17.23	46 (63.01)	46.23	27 (36.99)	26.76	.00
37	32 (68.08)	25.06	15 (31.92)	21.93	32 (43.83)	38.93	41 (56.17)	34.06	6.77**
38	31 (65.95)	28.20	16 (34.05)	18.80	41 (56.16)	43.80	32 (43.83)	29.20	1.11
39	37 (78.72)	33.29	10 (21.28)	13.70	48 (65.75)	51.70	25 (34.25)	21.29	2.30
40	42 (89.36)	41.90	5 (10.64)	5.09	65 (89.04)	65.09	8 (11.96)	7.90	.00

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
41	35 (74.40)	36.42	12 (25.60)	10.57	58 (79.45)	56.57	15 (20.55)	16.42	.39
42	39 (82.97)	39.95	8 (17.03)	7.05	63 (86.30)	62.05	10 (13.70)	10.95	.23
43	39 (82.97)	39.55	8 (17.03)	7.44	62 (84.93)	61.44	11 (15.07)	11.55	.06
44	38 (80.85)	39.55	9 (19.15)	7.44	63 (86.30)	61.44	10 (13.70)	11.55	.61
45	38 (80.85)	40.33	9 (19.15)	6.65	65 (89.04)	62.65	8 (10.96)	10.34	1.56
46	33 (70.21)	32.90	14 (29.79)	14.10	51 (69.86)	51.10	22 (30.14)	21.90	.00
47	38 (80.85)	36.03	9 (19.15)	10.96	54 (73.97)	55.96	19 (26.03)	17.03	.73
48	40 (85.10)	38.77	7 (14.90)	8.22	59 (80.82)	60.22	14 (19.18)	12.77	.33
49	40 (85.10)	39.95	7 (14.90)	7.05	62 (84.93)	62.05	11 (15.07)	10.95	.00
50	40 (85.10)	38.38	7 (14.90)	8.61	58 (79.45)	59.61	15 (20.55)	13.38	.59

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
51	27 (57.44)	26.24	20 (42.56)	20.75	40 (54.79)	40.75	33 (45.21)	32.24	.06
52	37 (78.72)	36.03	10 (21.28)	10.96	55 (75.34)	55.96	18 (24.66)	17.03	.16
53	40 (85.10)	37.99	7 (14.90)	9.00	57 (78.08)	59.00	16 (21.92)	13.99	.79
54	8 17.02)	11.35	39 (82.98)	35.64	21 (28.76)	17.64	52 (71.24)	55.35	2.11
55	39 (82.97)	38.88	8 (17.03)	8.61	59 (80.82)	59.61	14 (19.18)	13.38	.06
56	24 (51.06)	24.28	23 (48.94)	22.71	38 (52.05)	37.71	35 (47.95)	35.28	.00
57	21 (44.68)	18.80	26 (55.32)	28.20	27 (36.93)	29.20	46 (63.37)	43.80	.69
58	45 (95.74)	45.04	2 (4.26)	1.95	70 (95.89)	69.95	3 (4.11)	3.04	.00
59	18 (38.29)	18.80	29 (61.71)	28.20	30 (41.09)	29.20	43 (58.91)	43.80	.08
60	36 (76.59)	34.07	11 (23.41)	12.92	51 (69.86)	52.92	22 (30.14)	20.07	.62

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นการร้อยละ

จากตาราง 16 ถ้าพิจารณาถึงร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว บทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนของโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศนั้นมีอิทธิพลต่อชุมชนมาก และบทบาทส่วนใหญ่ก็เข้าไปในทางที่พึงประสงค์ของทางราชการ แต่มีที่นาสังเกตคือ ในขณะที่โตะครูได้แสดงออกถึงการกระทำในด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในอัตราส่วนค่อนข้างสูงนั้น แต่ในด้านการเป็นผู้นำพัฒนาโรงเรียนประชาบาล ปรากฏว่าร้อยละ 44.68 ของโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 36.93 ของโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศเท่านั้นที่รับว่า เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาโรงเรียนประชาบาล (ข้อ 57) และในขณะที่โตะครูส่วนใหญ่ได้แนะนำชาวบ้านที่เจ็บป่วยไปหาหมอที่โรงพยาบาลหรือสถานอนามัย นีก็ปรากฏว่าโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศและศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศถึงร้อยละ 38.29 และร้อยละ 41.09 ตามลำดับ ได้ทำหน้าที่รักษาคนเจ็บป่วยด้วยน้ำมนต์ (ข้อ 59)

ส่วนความแตกต่างของบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น ปรากฏว่ามีบทบาทในข้อ 35 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 37 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 17 วิเคราะห์และเปรียบเทียบบทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง
ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
61	27 (57.44)	29.37	20 (42.56)	17.62	48 (65.75)	45.62	25 (34.25)	27.37	.83
62	42 (89.36)	43.47	5 (10.64)	3.52	69 (94.52)	67.52	4 (5.48)	5.47	1.08
63	45 (95.74)	45.43	2 (4.26)	1.56	71 (97.26)	70.56	2 (2.74)	2.42	.19
64	25 (53.19)	27.80	22 (46.81)	19.19	46 (63.01)	43.19	27 (36.99)	29.80	1.03
65	29 (61.70)	27.02	18 (38.30)	19.97	40 (54.79)	41.97	33 (45.21)	31.02	.54
66	39 (82.97)	36.42	8 (17.03)	10.57	54 (73.97)	56.57	19 (26.03)	16.42	1.31
67	12 (25.53)	12.53	35 (74.47)	34.46	20 (27.33)	19.46	53 (72.67)	53.53	.03
68	42 (89.36)	43.86	5 (10.64)	3.13	70 (95.89)	68.13	3 (4.11)	4.87	1.94
69	40 (85.10)	36.42	7 (14.90)	10.57	53 (72.60)	56.57	20 (27.40)	16.42	2.55
70	3 (6.38)	1.7	44 (93.62)	45.82	0 (0)	1.82	73 (100.00)	71.17	4.77*

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				x ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
101	15 (31.91)	9.40	32 (67.09)	37.60	9 (12.32)	14.60	64 (87.68)	58.40	6.88**
102	18 (22.97)	13.70	29 (77.03)	33.29	17 (23.28)	21.29	56 (76.72)	51.70	3.10
103	15 (31.91)	11.75	32 (67.09)	35.25	15 (20.54)	18.25	58 (79.46)	54.75	1.94
104	19 (40.42)	14.49	28 (59.58)	32.50	18 (24.65)	22.50	55 (75.35)	50.49	3.32
105	8 (17.02)	5.48	39 (82.98)	41.51	6 (8.21)	8.51	67 (91.79)	64.48	2.13
106	14 (29.78)	9.79	33 (70.28)	37.20	11 (15.06)	15.20	62 (84.94)	57.79	3.74
107	6 (12.76)	3.52	41 (87.24)	43.47	3 (4.10)	5.47	70 (95.90)	67.52	3.08
108	8 (17.02)	6.26	39 (82.98)	40.73	8 (10.95)	9.73	65 (89.05)	63.27	.89
109	24 (51.06)	17.12	23 (48.94)	29.37	21 (28.76)	27.57	52 (71.24)	45.62	6.05*
110	24 (51.06)	19.58	23 (48.94)	27.41	26 (35.61)	30.41	47 (64.39)	42.58	2.77

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อ	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ				กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ				X ²
	รับ		ปฏิเสธ		รับ		ปฏิเสธ		
	o	e	o	e	o	e	o	e	
111	7 (14.89)	3.91	40 (85.11)	43.08	3 (4.10)	6.08	70 (95.90)	66.91	4.34*
112	10 (21.27)	7.83	37 (78.73)	39.16	10 (13.66)	12.16	63 (86.34)	60.83	1.16
113	12 (25.53)	9.40	35 (74.47)	37.60	12 (16.43)	14.60	61 (83.57)	58.40	1.45
114	19 (40.42)	14.88	28 (59.58)	32.11	19 (26.02)	23.11	54 (73.98)	49.88	3.03
115	5 (10.63)	3.91	42 (89.37)	43.08	5 (6.84)	6.08	68 (93.16)	66.91	.52
116	10 (21.27)	8.22	37 (78.73)	38.77	11 (15.06)	12.77	62 (84.94)	60.22	.75
117	7 (14.89)	5.47	40 (85.11)	41.51	7 (9.58)	8.51	66 (90.42)	64.48	.76
118	13 (27.65)	9.40	34 (72.35)	37.60	11 (15.06)	14.60	62 (84.94)	58.40	2.81
119	42 (89.36)	43.86	5 (10.64)	3.13	70 (95.89)	68.13	3 (4.11)	4.87	1.94
120	42 (89.36)	43.86	5 (10.64)	3.13	70 (95.89)	68.13	3 (4.11)	4.87	1.94

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บเป็นค่าร้อยละ

จากตาราง 17 ผลปรากฏว่า ถ้าพิจารณาถึงค่าร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อยแล้ว พบว่าเกี่ยวกับค่านการเมืองและการปกครองของโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งชาติ แต่ก็มีกรกระทำและความคิดเห็นบางประการของโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ที่มีแนวโน้มไปในทางอันไม่พึงประสงค์ของทางราชการอยู่ในอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง เช่น โตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 51.06 และกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศร้อยละ 28.76 ที่เห็นด้วยกับความคิดที่จะตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นเฉพาะในประเทศไทย (ข้อ 109) ร้อยละ 31.91 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 20.54 ของโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งที่ยอมรับว่า แนะนำให้ราษฎรเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นชาวมุสลิมด้วยกัน (ข้อ 103) ต่อคำถามที่เกี่ยวกับข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าร้อยละ 31.91 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และร้อยละ 12.32 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศที่ตอบว่าเห็นด้วยกับความคิดที่ว่า ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด (ข้อ 101) สำหรับทัศนะที่เกี่ยวกับการศึกษาของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรากฏว่าร้อยละ 25.53 และร้อยละ 16.43 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ และโตะครูอีกกลุ่มหนึ่งตามลำดับ เห็นด้วยกับความคิดที่ว่าชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรศึกษาภาษามลายูมากกว่าศึกษาภาษาไทย (ข้อ 113) ต่อคำถามที่ว่าสนับสนุนความคิดที่ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรตั้งเป็นรัฐอิสระปกครองตนเองหรือไม่ ปรากฏว่าร้อยละ 14.89 ของโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศตอบว่า สนับสนุนความคิดนี้ (ข้อ 111) นอกจากนี้โตะครูที่ศึกษาภายในประเทศและโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ ร้อยละ 14.89 และร้อยละ 9.58 ตามลำดับที่สนับสนุนความคิดที่ว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรได้รับความช่วยเหลือจากประเทศมุสลิมด้วยกัน มากกว่าจะคอยรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย (ข้อ 117)

ส่วนความแตกต่างของบทบาททางค่านการเมืองและการปกครองระหว่างโตะครูทั้งสองกลุ่มนี้ ปรากฏว่าส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ปรากฏว่าบทบาทในข้อ 70, 109 และ 111 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทในข้อ 101 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาทของคณาธิการจัดการศึกษา คณาธิการเป็นผู้นำทางศาสนา คณาธิการชุมชน และบทบาทเกี่ยวกับคณาธิการเมือง การปกครอง ของโต๊ะครู โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเปรียบเทียบว่าระหว่างโต๊ะครูที่มีวัยต่างกัน มีเวลาทำการสอนต่างกัน มีความรู้ภาษาไทย กับไม่มีความรู้ภาษาไทย และระหว่างโต๊ะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโต๊ะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศจะมีบทบาทสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล และมีความแตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในคณาธิการบริหารโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะได้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

วิธีดำเนินการ

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่โต๊ะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเปิดสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ รวมจำนวนทั้งสิ้น 191 คน

การรวบรวมข้อมูล ได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์โต๊ะครูตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น การสัมภาษณ์นอกจากจะดำเนินการเองแล้ว ยังได้อาศัยความช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์อำเภอผู้ช่วยศึกษานิเทศก์อำเภอ ศึกษานิเทศก์จังหวัด เจ้าหน้าที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามประจำสำนักงานศึกษานิเทศก์จังหวัดและอำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้วิเคราะห์บทบาทแต่ละด้านของโต๊ะครูด้วยการคิดเป็นร้อยละของคำตอบแต่ละข้อย่อย และวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทแต่ละด้านระหว่างกลุ่มตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยใช้สูตร ไค - สแควร์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทบาททั้ง 4 ด้านของโต๊ะครู ปรากฏผลสรุปได้ดังนี้

1. โต๊ะครูที่วัยต่างกัน บทบาทส่วนใหญ่ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การเป็นผู้นำทางศาสนา การเป็นผู้นำชุมชน และในด้านที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและหลักการทางศาสนาอิสลาม และบทบาททั้งสี่ด้านนี้ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ถ้าพิจารณาเฉพาะในแง่ของบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแล้ว จะเห็นว่าบทบาทในด้านการจัดการศึกษามีความแตกต่างกันในอัตราส่วนที่สูงกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด และบทบาทในแง่ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินี้ปรากฏว่า กลุ่มโต๊ะครูที่มีอายุ 45 ปีลงมาได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้มากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่มีอายุ 46 ปีขึ้นไป

สำหรับบทบาทด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ปรากฏว่าบทบาทของโต๊ะครูทั้งสองกลุ่มนี้แตกต่างกันในอัตราส่วนที่อยู่ในระดับเท่าเทียมกัน

2. โต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน บทบาทส่วนใหญ่ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การเป็นผู้นำทางศาสนา การเป็นผู้นำชุมชน และในด้านที่เกี่ยวกับการเมือง การปกครอง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและหลักการทางศาสนาอิสลาม และบทบาททั้งสี่ด้านนี้ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินี้ ปรากฏว่าบทบาทในด้านการจัดการศึกษามีอัตราส่วนแตกต่างกันสูงกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย และบทบาทในแง่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินี้ ปรากฏว่าโดยเฉลี่ยโต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนต่ำกว่า 10 ปี สามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้มากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

สำหรับบทบาทที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในระดับรองลงไป ได้แก่ บทบาทในด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา และบทบาทเกี่ยวกับทางด้านการเมือง การปกครอง ซึ่งปรากฏว่าบทบาททั้งสองด้านที่แตกต่างกันนี้ โต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนต่ำกว่า 10 ปี สอดคล้องกับหลักศาสนาและนโยบายของรัฐบาลมากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป

ส่วนบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชุมชนที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ปรากฏว่าโต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนนาน มีบทบาทในค่านี้นี้มากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อย

3. โต๊ะครูที่มีความรู้ภาษาไทย กับโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย บทบาทส่วนใหญ่ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การเป็นผู้นำทางศาสนา การเป็นผู้นำชุมชน และในด้านการเมือง การปกครอง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและหลักการทางศาสนาอิสลาม และมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปรากฏว่าบทบาทในด้านการจัดการศึกษามีอัตราส่วนแตกต่างกันสูงกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด และในแง่ของบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินี้ ปรากฏว่ากลุ่มโต๊ะครูที่มีความรู้ภาษาไทยสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ได้มากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

สำหรับบทบาทที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในระดับรองลงไป ได้แก่ บทบาทเกี่ยวกับด้านการเมืองและการปกครอง ซึ่งปรากฏว่าโต๊ะครูที่มีความรู้ภาษาไทย ได้มีความสนใจ เหตุการณ์บ้านเมืองมากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

ส่วนบทบาทด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา และด้านการเป็นผู้นำชุมชน ระหว่างโต๊ะครูสองกลุ่มนี้ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น ปรากฏว่ามีความแตกต่างกันในระดับที่เท่าเทียมกัน แต่โต๊ะครูกลุ่มที่มีความรู้ภาษาไทย มีพฤติกรรมและความเห็นไปในทางที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม และความประสงค์ของทางราชการมากกว่ากลุ่มโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย

4. โต๊ะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโต๊ะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ บทบาทส่วนใหญ่ทั้งในด้านการจัดการศึกษา การเป็นผู้นำทางศาสนา การเป็นผู้นำชุมชน และในด้านการเมือง การปกครอง สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและหลักการทางศาสนาอิสลาม และมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เฉพาะบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปรากฏว่าบทบาทในด้านการเมืองและการปกครอง มีความแตกต่างกันในระดับที่สูงกว่าบทบาทด้านอื่น ๆ เพียงเล็กน้อย และปรากฏว่ากลุ่มโต๊ะครูที่ศึกษาภายในประเทศ

มีความคิดเห็นในทางด้านการเมืองและการปกครองที่ส่อไปในทางอันไม่พึงประสงค์ของทางราชการมากกว่ากลุ่มโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

ส่วนบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในระดับรองลงไป ได้แก่ บทบาททางด้านการเป็นผู้นำทางศาสนา และผู้นำทางชุมชน เฉพาะบทบาทด้านการเป็นผู้นำชุมชนนั้น ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศ มีบทบาทในด้านการเป็นผู้นำชาวบ้านมากกว่าโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ

สำหรับบทบาทในด้านการจัดการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติน้อยที่สุด และเฉพาะในแง่ที่แตกต่างกันนี้ ปรากฏว่าโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศสามารถสอนวิชาศาสนาตามหลักสูตรที่ทางราชการกำหนดไว้ได้มากกว่าโตะครูอีกกลุ่มหนึ่ง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ มีข้อที่น่าสนใจ เกิด คือ

1. ระหว่างโตะครูที่มีวัยต่างกัน เมื่อพิจารณาเฉพาะในแง่ของบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปรากฏว่ากลุ่มโตะครูที่มีวัยต่ำสามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้มากกว่ากลุ่มโตะครูที่มีวัยสูงนั้น นับว่าผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของประกิจ ประจนปัจจนึก¹ ที่ได้กล่าวไว้ว่า โตะครูที่มีอายุสูงพยายามที่จะดำรงสภาพเดิมของตน การที่รัฐบาลได้ยื่นมือเข้าไปช่วยปรับปรุงส่งเสริม ซึ่งมีผลให้โตะครูต้องยอมเปลี่ยนแปลงบางอย่าง อาจทำให้โตะครูไม่เข้าใจ และไม่เต็มใจให้ความร่วมมือกับรัฐบาล

¹ ประกิจ ประจนปัจจนึก ด.ค. หน้า 76.

ทางค่านิยมพหุวัฒนธรรมในค่านิยมเป็นผู้นำทางศาสนาที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั้น จากการที่โตะครูกลุ่มที่มีวัยสูงสอนประชาชนว่า หน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนา เป็นหน้าที่ของโตะครู มุสลิมพึงศึกษาเล่าเรียนเฉพาะวิชาศาสนาเท่านั้น และการที่โตะครูกลุ่มนี้มีความเห็นว่า การที่ชาวมุสลิมจะศึกษาหาความรู้เรื่องศาสนาอื่นเป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลาม เป็นอัตราส่วนที่สูงกว่ากลุ่มโตะครูที่มีวัยต่ำนั้น นับว่าการกระทำและความคิดเห็นของโตะครูกลุ่มสูงอายุนี้ออกคล้อยกับผลการศึกษานี้ของสมาน รังสิโยภุชคี¹ ที่กล่าวว่า ผู้นำทางศาสนาบางคนอาจฉวยโอกาสโดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือหาประโยชน์ และสอดคล้องกัน ผลการศึกษาของ ทอมัส เอ็ม. เฟรเซอร์² ที่ได้รายงานไว้ว่า ชาวมุสลิมมีความเชื่อว่าการศึกษาภาษาไทยและการเล่าเรียนทางโลกเป็นการขัดกับทางศาสนาอิสลาม การปฏิบัติและความเชื่อดังกล่าวนี้ กล่าวได้ว่าไม่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามเลย เพราะการเผยแพร่ศาสนานั้น มิได้มีบทบาททางศาสนาที่ได้ระบุไว้ว่า ให้เป็นหน้าที่ของโตะครูเท่านั้น และโดยแก่นแท้แล้ว "ศาสนาอิสลามสอนให้เรียนรู้อย่างกว้างขวาง"³

2. ระหว่างโตะครูที่มีเวลาทำการสอนต่างกัน เมื่อพิจารณาถึงบทบาทในการจัดการศึกษาเฉพาะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนต่ำกว่า 10 ปี สามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลได้มากกว่าโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไปแล้ว แสดงให้เห็นว่า อายุกับเวลาทำการสอนของโตะครูนั้น มีแนวโน้มไปในทางที่สัมพันธ์กัน กล่าวคือบทบาทของโตะครูที่มีวัยต่ำสอดคล้องกับบทบาทของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อย และในทำนองเดียวกันบทบาทของโตะครูที่มีวัยสูง สอดคล้องกับบทบาทของโตะครูที่มีเวลาทำการสอนมาก

¹สมาน รังสิโยภุชคี อ.ค. หน้า 66.

²Thomas M. Fraser, op. cit., p. 84.

³ทวน สุวรรณศาสน์ และ รังสฤษดิ์ เขาวนระศิริ อ.ค. หน้า 71.

ทางค่านิยมบาทในค่านิยมเป็นผู้นำทางศาสนา ซึ่งโตะครูที่มีเวลาทำการสอนมาก เห็นว่า การที่คนมุสลิมไปร่วมในพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธเป็นการผิดหลักศาสนาอิสลาม และ การที่โตะครูกลุ่มนี้ได้สอนชาวมุสลิมว่า ผู้สอนศาสนามีสิทธิเหนือผู้อื่น ตลอดจนการที่คิดว่า โตะครูทั่วไปก็สอน เช่นนี้เป็นอัตราส่วนที่สูงกว่ากลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อยกว่านั้น ก็เป็นแนวโน้มที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างอายุกับเวลาทำการสอนของโตะครู เกี่ยวกับ บทบาทในค่านิยมที่ตนเอง เกี่ยวพันกับบทบาททางค่านิยมจัดการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้ว

เกี่ยวกับบทบาททางค่านิยม เมืองและการปกครอง ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ นั้น มีข้อที่น่าสนใจก็คือ การที่โตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนมากของบทบาทของ โตะครูด้วยกัน ลိုไปในทางที่จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ในอัตราส่วนที่สูงกว่า กลุ่มโตะครูที่มีเวลาทำการสอนน้อย กล่าวคือ โตะครูกลุ่มนี้มีจำนวนถึงร้อยละ 40 ที่คิดว่า โตะครูโดยทั่วไปเห็นว่า ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด ร้อยละ 20 ที่คิดว่าโตะครูทั่วไปเห็นว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรถือสัญชาติเป็นมาเลเซีย และร้อยละ 26.66 ที่มีความเห็นว่า โตะครูทั่วไปเห็นด้วยกับการที่ผู้นำมาเลเซียบางคน เคยสนับสนุนให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปรวมกับมาเลเซีย เพราะมีภาษา ศาสนา และขนบ ประเพณีคล้ายคลึงกัน นับว่าสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สมาน รั้งสิโยกฤษดิ์¹ ที่ได้ รายงานไว้ว่า ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากยังไม่ยอมรับสภาพความจริง ของตนว่าเป็นคนไทย โดยถือเอาความแตกต่างในเรื่องภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญ

3. ระหว่างโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทยกับโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย เมื่อ พิจารณาเฉพาะบทบาททางค่านิยมจัดการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปรากฏ ว่ากลุ่มโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทยได้ดำเนินการจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ได้มากกว่าโตะครูกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยนั้น นับว่าเป็นธรรมดาอยู่เองที่ผู้ซึ่งมีความรู้ ภาษาไทย ย่อมมีความเข้าใจและโอกาสในการปรับปรุงพัฒนาการศึกษาได้มากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ

¹ สมาน รั้งสิโยกฤษดิ์ ส.ค. หน้า 48.

การศึกษาของ รุ่ง แก้วแดง¹ ที่กล่าวไว้ว่า การที่โตะครูสนใจศึกษาภาษาไทยย่อมจะทำให้โตะครูมีความเข้าใจในการดำเนินกิจการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนการที่กลุ่มโตะครูที่มีความรู้ภาษาไทยสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองมากกว่าก็ตีแสดงบทบาททางศาสนาสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามมากกว่าก็ตี และแสดงออกทางด้านการเป็นผู้นำชุมชนในทางที่เป็นที่พึงประสงค์ของทางราชการมากกว่ากลุ่มโตะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทยก็ตี เหล่านี้ย่อมชี้ให้เห็นถึงว่า ผลจากการที่โตะครูได้มีความรู้ ความเข้าใจภาษาไทยเพิ่มขึ้นจากการเรียนรู้ภาษาในชั้นมัธยมศึกษา หรือภาษามลายูนั้น ย่อมมีคุณค่าและประโยชน์อันพึงจะเกิดขึ้นทั้งแก่ตัวโตะครูเอง และประโยชน์อันพึงจะเกิดขึ้นแก่สังคมหรือประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

4. ระหว่างโตะครูที่ศึกษาภายในประเทศ กับโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ เมื่อพิจารณาถึงบทบาทที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในระดับสูงกว่าบทบาทด้านอื่น ซึ่งได้แก่บทบาททางด้านการเมืองและการปกครองนั้น ผลจากการวิจัยที่ปรากฏว่าการที่โตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศร้อยละ 31.91 มีความเห็นว่าข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด ร้อยละ 51.06 ที่เห็นว่าควรตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นโดยเฉพาะในประเทศไทย และร้อยละ 14.89 ที่เห็นว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรตั้งเป็นรัฐอิสระปกครองตนเอง นับว่าเป็นความคิดที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับความคิดเห็นของโตะครูกลุ่มที่มีเวลาทำการสอนตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป ดังได้กล่าวมาแล้ว

สำหรับบทบาททางด้านการจัดการศึกษาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งโตะครูกลุ่มที่ศึกษาภายในประเทศสามารถสอนวิชาศาสนาตามหลักสูตรที่ทางราชการกำหนดไว้ได้มากกว่ากลุ่มโตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศนั้น มีแนวโน้มที่ทำให้คิดว่า โตะครูที่ศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศอาจจะสอนนอกเหนือไปจากหลักสูตรได้ เพราะเหตุที่อาจคิดว่าตนได้ศึกษาเล่าเรียนมามากก็พยายามถ่ายทอดสิ่งที่ตนเองได้รับมานั้นให้แก่ลูกศิษย์ลูกหา โดยล้มค่านึงถึงหลักสูตรที่ทางราชการได้กำหนดไว้แล้ว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ควรหาทางส่งเสริมโต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย ให้สนใจและศึกษาภาษาไทย และสำหรับผู้ที่มีความรู้ภาษาไทยอยู่บ้างแล้ว ก็ควรจะได้สนับสนุนให้ได้ศึกษาเพิ่มขึ้นอีก
2. รัฐบาลควรจะได้พัฒนาปรับปรุงโต๊ะครูที่มีอายุมาก ทำการสอนมานาน โต๊ะครูที่ไม่มีความรู้ภาษาไทย และโต๊ะครูที่ศึกษาภายในประเทศเพียงอย่างเดียวเป็นกรณีพิเศษ โดยการประชุมอบรม หรือสัมมนาให้บ่อยครั้งยิ่งขึ้น หรือโดยวิธีการอื่นใดที่เห็นว่าจะจะเป็นวิถีทางที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และประสิทธิภาพให้แก่โต๊ะครูในการที่จะประกอบภาระหน้าที่ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด
3. ในฐานะที่โต๊ะครูเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนมุสลิม เป็นเอนกประสงค์ รัฐบาลควรจะได้ตระหนักในบทบาทและอิทธิพลของโต๊ะครูเป็นพิเศษ เพื่อว่าจะได้อาศัยโต๊ะครูเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษา วัฒนธรรม ชุมชน การเมืองและการปกครอง ตลอดจนการพัฒนาในด้านอื่น ๆ
4. ค่ายเหตุที่โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยมุสลิม และทำหน้าที่เป็นสถาบันเบ็ดเสร็จทางสังคม ดังนั้นจึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่รัฐบาลควรจะได้พิจารณาพัฒนาปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามให้เป็นไปในรูปแบบของโรงเรียนชุมชน
5. ค่ายเหตุที่โต๊ะครูมีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่กับการเมืองและการปกครองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม สิ่งที่ควรแก่การตระหนักก็คือ ความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่รัฐบาลจะต้องพยายามหาวิถีทางให้บรรดาโต๊ะครูทั้งหลายได้สำนึกในความเป็นไทย และสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลอย่างแท้จริง เพื่อจะได้อาศัยโต๊ะครูอุดช่องว่างระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันจะส่งผลไปถึงความมั่นคงแห่งชาติได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ทราบดีแล้วว่า โตะครุมีฐานะและหน้าที่เป็นอย่างไร แต่ก็ควรจะได้มีการศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ด้านอื่น ๆ ของโตะครุ หรือบทบาทของโตะครุตามความคาดหวังของบุคคลหรือสถาบันหลาย ๆ ฝ่ายบ้างว่า บุคคลหรือสถาบันเหล่านั้นหวังที่จะเห็นโตะครุแสดงบทบาทหน้าที่เป็นอย่างไร
2. ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของโตะครุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับโตะครุในภาคอื่น ๆ บ้างว่า แตกต่างกันหรือไม่ เพียงใด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล ชาญเลขา การศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนในเขตพัฒนาอำเภอภาคใต้ กองวิจัยและประเมินผล กรมพัฒนาชุมชน ม.ป.ป. 96 หน้า.
- การปกครอง, กรม กองประสานราชการ "นโยบายการปกครองของรัฐบาลต่อจังหวัดชายแดนภาคใต้" เทศาภิบาล 69 (8):807 - 822, สิงหาคม 2517.
- ชจคภัย นุรุชพัฒน์ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม 2515, 356 หน้า.
- ชจคภัย นุรุชพัฒน์ "ปัญหาและอุปสรรคในการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้" รัฐาภิรักษ์ 15 (1) : 97 - 143, มกราคม 2516.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. "ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย" ความเป็นมาของมุสลิมในประเทศไทย อรุโณทัย เล่มพิเศษ 5 (36) : 10 - 28, โรงพิมพ์ ร.ส.พ. ธนบุรี 2514.
- ชมรมไทยมุสลิมภาคใต้ "ข้อเสนอในการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้" วารสารข้าราชการ 19 (7) : 48 - 55, สิงหาคม 2517.
- ควน สุวรรณศาสน์ และ รังสฤษดิ์ เขาวนะศิริ "แนวคิดเรื่องปรัชญาการศึกษาไทยโดยอาศัยหลักธรรมทางศาสนาอิสลาม" วารสารคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 8 (1) : 69 - 74, สิงหาคม - กันยายน 2516.
- เดช นูนนาค "พระยาแชกเจ็ดหัวเมืองคบคิดขบถ ร.ศ. 121" ชุมนุมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หน้า 13 - 32 โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2514.
- แถมสุข นูนนาค "การเจรจาทางการทูตระหว่างไทยกับอังกฤษ ค.ศ. 1900 - 1909" ชุมนุมบทความทางวิชาการประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย 2514.
- ทวี จุลละทรัพย์, พล.อ.อ. "นโยบายความมั่นคงของชาติ" การพัฒนากับความมั่นคงของชาติ หน้า 11 - 20 รายงานการประชุมใหญ่ทางวิชาการ ครั้งที่ 2 สมาคมไทย - อเมริกัน ยุทธนาการพิมพ์ 2512.

- ชญ แสงศักดิ์ "การแนะแนวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย"
งานพัฒนาการศึกษา หน้า 78 - 83 เอกสารชุดเผยแพร่การศึกษา อันดับที่ 10
กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2514.
- ธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัย รายงานผลการวิจัยเรื่อง ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทย
โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์ 2515, 189 หน้า.
- เชียร ธรรมาธิปดี, ร.ค. บทบาทของกำนันในการบริหารราชการในจังหวัดยะลา
ปริญญาณีพนธ์ รป.ม. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2505,
237 หน้า.
- นายสิงห์แย (นามแฝง) "ปัญหาและอุปสรรคการปฏิบัติงานของข้าราชการภาคใต้"
เทศาภิบาล 69 (8) : 831 - 842, สิงหาคม 2517.
- นรา ณ เขากง (นามแฝง) "พรรคอิสลามมลายูของมาเลเซียตั้งลงรกับไทยแล้ว"
สยามรัฐ 20 มิถุนายน 2517 หน้า 20.
- ปัญญา เมฆวิชัย, พล.อ.ต. ลักษณะนิสัยประจำชาติไทยกับความมั่นคงของชาติ เอกสารวิจัย
ส่วนบุคคล เสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร 2510 - 2511, 118 หน้า.
- ประกิจ ประจันปัจจนึก การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลาม ปริญญาณีพนธ์ รป.ม. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2516,
280 หน้า.
- ประสิทธิ์ เวชสวรรค์, พ.อ. "ปอเนาะ" (Pondok) วารสารวิทยาลัยการทัพบก
4 (1) : 317 -335, กันยายน 2509.
- ปิ่น มาลากุล, ม.ด. พัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค โรงพิมพ์คุรุสภา 2506, 272 หน้า.
- ปิ่น มุทุกันต์, พ.อ. "ศาสนาอิสลามกับการพัฒนาประเทศ" ออมสินสาร 20 (2) : 10 -
16, มีนาคม - เมษายน 2513.
- พทยา สายหู รายงานการศึกษา ลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น
กรมการปกครอง 2510, 103 หน้า.

- พินุด เจียมจิต และ สอาด บุญเปี่ยม กฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์
โรงพิมพ์โรงเรียนช่างพิมพ์เพชรรัตน์ 2514, 719 หน้า.
- เพี้ยน สุวรรณมาลิก "การบริหารกิจการโรงเรียนราษฎร์ในหน้าที่ครูใหญ่" แสดงข่าวการ
ศึกษาฝ่ายโรงเรียนราษฎร์ ธันวาคม 2507 "ไม่ปรากฏจำนวนหน้า"
- มงคล สุวรรณโชติช่วง, ร.ต. การพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปรินิพนธ์ ปร.ม.
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2512, 131 หน้า.
- ยะลา, ภาคศึกษา 2 พัฒนาการศึกษาภาคศึกษา 2 โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์ ภาคศึกษา 2
ยะลา 2505, 93 หน้า.
- ยะลา, ภาคศึกษา 2 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการปรับปรุงส่งเสริมปอเนาะใน
ภาคศึกษา 2 พ.ศ. 2504 โรงพิมพ์คุรุสัมพันธ์ ภาคศึกษา 2 2504.
- ยะลา, ภาคศึกษา 2 รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการศึกษาของปอเนาะ ในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ เอกสารการวิจัยฉบับที่ 2 ของศูนย์พัฒนาการศึกษา ภาคศึกษา 2
จังหวัดยะลา 2512, 325 หน้า.
- ยะลา, ภาคศึกษา 2 รายงานการวิจัย เรื่องการสำรวจความต้องการและทัศนคติต่อ
การศึกษาประชาชนในภาคศึกษา 2 เอกสารการวิจัยฉบับที่ 3 ศูนย์พัฒนาการศึกษา
ภาคศึกษา 2 จังหวัดยะลา 2513, 111 หน้า.
- ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 26 เล่มที่ 62 หน้า 332 - 336, 8 พฤษภาคม 2488.
- ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 77 เล่มที่ 63 หน้า 633 - 637, 3 ธันวาคม 2489.
- รุ่ง แก้วแดง ทัศนคติของโต๊ะครูต่อการปรับปรุงปอเนาะเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา
อิสลาม ปรินิพนธ์ ปร.ม. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหาร
ศาสตร์ 2511, 153 หน้า.
- รูสมิแล (นามแฝง) "จากปอเนาะถึงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" รูสมิแล 3 (2):
13 - 31, พฤษภาคม - มิถุนายน 2517.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง กองเผยแพร่การศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติ เอกสารการศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 6 กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
2504, 74 หน้า.

- ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมวิชาการ โครงการพัฒนาการศึกษาส่วนภูมิภาคและโครงการทดลองการศึกษา กองเผยแพร่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ 2504, 296 หน้า.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สภาพปัจจุบัน ปัญหา นโยบายและแนวความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลามภาคใต้ ฝ่ายแผนงาน กองสถานศึกษาเอกชน (โรเนียว) 2516, 46 หน้า.
- สมบูรณ์ ปาลเสถียร "ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคงแห่งชาติ" รัฐาภิรักษ์ 6 (4) : 601 - 676, ตุลาคม 2507.
- สมหมาย สุนทรกุล "ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาในปัจจุบัน" วารสารคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 7 (3) . 51 - 57, ตุลาคม 2515.
- สดีศย์ แสงศรี ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ : บทศึกษาเฉพาะ ชาวไทยอิสลาม ปริญญาณีพนธ์ รป.ม. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2513, 169 หน้า.
- สมาน รังสีโยกฤษฎ์ การเข้าถึงประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปริญญาณีพนธ์ รป.ม. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2510, 173 หน้า.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์ การพัฒนาชุมชน ไทยวัฒนาพานิช 2515, 258 หน้า.
- สุรจิตต์ หวังหลี "ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับปอเนาะ และการพัฒนาการศึกษาและกำลังคน" บทความทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจ หน้า 221 - 225 โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2509.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์ "บทบาทของครูกับการเมือง" รวมปาฐกถาทางวิชาการ วิทยาลัยครูสงขลา หน้า 79 - 81 โรงพิมพ์เมืองสงขลา 2513.
- แสวง เสนาณรงค์, พต.ท. "ภาคใต้สมัยพัฒนา" รัฐาภิรักษ์ 7 (3) : 1 - 29, กรกฎาคม 2508.
- หะสัน หมัดหมาน และคนอื่น ๆ "ยังมีเสียงปืนที่เขามูโค" รัฐมีแฉ 3 (1) : 8 - 13, 18, 29, มีนาคม - เมษายน 2517.

- Coleman, James S., ed., Education and Political Development,
Princeton : Princeton University Press, 1965, 620 pp.
- Flanagan, J.C., " The Critical Incident Technique " The Psychological Bulletin 51 (4) : 354 - 355, July, 1954.
- Fraser, Thomas M., Rusembilan : A Malay Fishing Village in Southern Thailand, Cornell University Press, New York, 1962, 281 pp.
- Fraser, Thomas M., Fishermen of South Thailand : The Malay Villagers
New York, Holt, 1966, 110 pp.
- Fredireck, Harbison, " Education for Development " Scientific American
140 - 147, September, 1963.
- Garrett, Henry E., Elementary Statistics New York, 1962, 203 pp.
- Suhske, Astri, " The Thai Muslims: Some Aspects of Minority Integration " Pacific Affairs (4) : 531 - 547, Winter, 1970 - 1971.

ภาคผนวก

แผนวิชาการบริหารและวางแผนการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

19 กันยายน 2517

เรื่อง ขออนุมัติแต่งตั้งกรรมการควบคุมปริญญาโท

เรียน ประธานคณะกรรมการควบคุมการศึกษาในระดับปริญญาชั้นสูง

ด้วยกระผมมีความประสงค์จะทำปริญญาโท ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของโตะครูโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เขตศึกษา 2) เพื่อให้จะให้การศึกษาคนคว่าในครั้งนี้ดำเนินไปด้วยความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด กระผมจึงใคร่ขอเรียนเสนอ นายมงคล ศรีไพรวรรณ วุฒิ ป.ม. , กศ.บ. , M.S. in Ed. ตำแหน่งผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นกรรมการร่วมกับอาจารย์ทางมหาวิทยาลัยด้วยคนหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากท่านผู้นี้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์รอบรู้และเข้าใจในเรื่องที่กระผมกำลังศึกษาคนคว่าเป็นอย่างดียิ่ง เพราะท่านผู้นี้ได้เคยดำรงตำแหน่งผู้ตรวจการศึกษายู่ในเขตศึกษา 2 ดังกล่าวมาแล้ว

อนึ่ง กระผมใคร่ขอเรียนให้ทราบว่า กระผมได้ไปติดต่อกับท่านผู้นี้เป็นการส่วนตัวมาแล้ว และท่านรับปากตกลงจะให้ความช่วยเหลือและแนะนำในเรื่องปริญญาโทของกระผมด้วยความเต็มใจและยินดี

ฉะนั้น กระผมจึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

จำลอง สวนะคุณานนท์

(นายจำลอง สวนะคุณานนท์)

นิสิตปริญญาโท ปีที่ 2 สาขาการบริหาร

และวางแผนการศึกษา

ความเห็นของอาจารย์หัวหน้าแผนวิชา

เห็นควรอนุมัติ

ดร.สุภรณ์ ศรีพหล

แบบสอบถามบทบาทของโต๊ะครู

ตอนที่ 1

ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดส่วนตัวของโต๊ะครู

คำชี้แจงในการตอบ

โปรดกาเครื่องหมาย ✓ หรือเขียนข้อความลงในช่องว่างให้ตรงกับความเป็นจริง

1. อายุ

☐ ต่ำกว่า 30 ปี	☐ 31 - 35 ปี
☐ 36 - 40 ปี	☐ 41 - 45 ปี
☐ 46 - 50 ปี	☐ 51 - 55 ปี
☐ 56 - 60 ปี	☐ 60 ปีขึ้นไป

2. เวลาทำการสอน

☐ ต่ำกว่า 5 ปี	☐ 5 - 10 ปี
☐ 11 - 15 ปี	☐ 16 - 20 ปี
☐ 21 - 25 ปี	☐ 26 - 30 ปี
☐ 31 - 35 ปี	☐ 36 ปีขึ้นไป

3. รายได้ต่อปี

☐ ต่ำกว่า 2,500 บาท	☐ 2,501 - 5,000 บาท
☐ 5,001 - 7,500 บาท	☐ 7,501 - 10,000 บาท
☐ 10,001 - 12,500 บาท	☐ 12,501 - 15,000 บาท
☐ 15,001 - 17,500 บาท	☐ 17,501 - 20,000 บาท
☐ 20,000 บาทขึ้นไป (ระบุ).....	

4. ความรู้ภาษาไทย

☐ อ่าน เขียนภาษาไทยได้
☐ อ่าน เขียนภาษาไทยไม่ได้

5. ศึกษาวิชาศาสนาจาก

- ในประเทศ (เวลาศึกษา ปี)
- ต่างประเทศ (เวลาศึกษา ปี)
- ทั้งในและต่างประเทศ (เวลาศึกษา / ปี)

6. ประเภทโรงเรียนที่เปิดสอน

- รับเฉพาะนักศึกษาชาย
- รับเฉพาะนักศึกษาหญิง
- สหศึกษา

7. หน้าที่ประจำในโรงเรียน

- เป็นเจ้าของ และสอนศาสนา
- เป็นผู้จัดการ และสอนศาสนา
- เป็นครูใหญ่ และสอนศาสนา
- เป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการ และสอนศาสนา
- เป็นทั้งเจ้าของ ครูใหญ่ และสอนศาสนา
- เป็นทั้งเจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่ และสอนศาสนา
- เป็นผู้จัดการ ครูใหญ่ และสอนศาสนา
- อื่น ๆ (ระบุ)

8. ตำแหน่งหน้าที่พิเศษ

- เป็นกรรมการอิสลามประจำจังหวัด
- เป็นกรรมการอิสลามประจำมัสยิด
- เป็นกรรมการศึกษาโรงเรียนประชาบาล
- เป็นกรรมการพัฒนาตำบลหรือหมู่บ้าน
- เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน
- เป็นสมาชิกสภาเทศบาล
- เป็นสมาชิกสภาจังหวัด
- อื่น ๆ (ระบุ)

ตอนที่ ๒

ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของโคะครู

คำชี้แจงในการตอบ

แบบสอบถามต่อไปนี้ เป็นการถามเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของท่าน และหน้าที่อื่นซึ่งท่านได้ปฏิบัติ ตลอดจนความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โปรดตอบให้ตรงกับความจริงให้มากที่สุด คำตอบที่ท่านได้ตอบไป ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ ซึ่งจะไม่เป็นภัยต่อตัวท่านประการใดเลย

ในการตอบ ขอให้ท่านกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหลังคำถามแต่ละข้อ ตามความเป็นจริง หรือตามความคิดเห็นของท่านว่า "ใช่" หรือ "ไม่ใช่" เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง

	ใช่	ไม่ใช่
1. ประชุมครูเพื่อเตรียมงานก่อนเปิดเรียนภาคต้นทุกปีการศึกษา		
2. มอบหมายหน้าที่ครูใหญ่ให้ครูสอนวิชาสามัญห้าแทน		
3. ปิดโรงเรียนโดยเหตุพิเศษบ่อย ๆ		
4. ครูสอนวิชาสามัญไม่ค่อยได้สอนเต็มตามตารางสอน		
5. ไม่สามารถปฏิบัติตามคำชี้แจงของทางราชการได้ทุกครั้ง		
6. เมื่อครูสอนวิชาสามัญขาดโรงเรียน บางครั้งไม่ได้รายงานให้ทาง อำเภอทราบ		
7. อยู่ในโรงเรียนตลอดเวลาที่โรงเรียนเปิดทำการสอนทุกวัน		
8. ดูแลครูให้สอนตามตารางสอนทุกวัน		
9. นำเงินอุดหนุนไปลงทุนทำสวนเพื่อเก็บผลประโยชน์มาบำรุงโรงเรียน		
10. ให้นักศึกษาเข้าแถวเชิดธงชาติทุกวัน		
11. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน		
12. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมอนุภาคในโรงเรียน		
13. นำข่าวความเคลื่อนไหวทางการศึกษามาเล่าให้ครูฟังทุกระยะ		
14. ส่งเสริมให้นักศึกษาหญิงเล่นกีฬา		
15. ไปดูโรงเรียนอื่นแล้วนำตัวอย่างที่ดีมาปรับปรุงโรงเรียนของตน		

	ใช่	ไม่ใช่
41. ชักชวนชาวบ้านให้สร้างส้วมใช้		
42. แนะนำชาวบ้านให้ปลูกผี ฉีควัคซีนป้องกันโรค		
43. แนะนำชาวบ้านให้จับบ้านเรือนให้สะอาดสวยงาม		
44. แนะนำชาวบ้านให้ขยันในการประกอบอาชีพ		
45. แนะนำผู้วางงานให้ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง		
46. เป็นผู้นำชาวบ้านในการรักษาหรือกัน เพื่อแก้ปัญหากการทำมาหากิน		
47. แนะนำชาวบ้านให้ปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่การเกษตร		
48. ชักชวนชาวบ้านให้เสีย "ซากาค" เป็นประจำปี		
49. ชักชวนชาวบ้านให้เสียสละช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ		
50. เป็นผู้นำชาวบ้านให้สละแรงงานช่วยเหลือผู้ยากจน		
51. แนะนำชาวบ้านให้เก็บออมเงินทองด้วยการนำไปฝากธนาคาร		
52. ชักจูงชาวบ้านให้รวมกลุ่มช่วยเหลือกันทำงาน		
53. เมื่อชาวบ้านทุกคนได้มาขอคำปรึกษาหารือบ่อย ๆ		
54. ชาวบ้านได้ช่วยทำสวนให้บ่อย ๆ		
55. แนะนำผู้ปกครองให้ส่งนักเรียนประถมศึกษาที่ขาดเรียนไปโรงเรียน		
56. ช่วยเหลือครูในการสำรวจเด็กเข้าเรียนภาคบังคับ		
57. เป็นผู้นำชาวบ้านในการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา		
58. แนะนำชาวบ้านให้อบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดี		
59. รักษาคนเจ็บป่วยด้วยน้ำมนต์		
60. นำความรู้ใหม่ ๆ มาเล่าให้ชาวบ้านทราบเป็นประจำ		
61. แนะนำชาวบ้านในการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้าน		
62. แนะนำชาวบ้านให้ปฏิบัติตามกฎหมาย		
63. ให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก่ทางราชการ		
64. ให้ความแนะนำแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการปกครองหมู่บ้าน		
65. ติดตามข่าวการเมืองจากหนังสือพิมพ์หรือวิทยุเป็นประจำ		

	ใช่	ไม่ใช่
66. ชักชวนชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล		
67. แนะนำชาวบ้านให้เลือกผู้แทนที่ท่านสนับสนุน		
68. ชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกับทางราชการ		
69. ประชุมชี้แจงเรื่องการปกครองบ้านเมืองให้นักศึกษาทราบเป็นประจำ		
70. ได้รับการขอร้องจากทางราชการให้ช่วยติดต่อกับโจร เรียกค่าไถ่		
71. สั่งสอนหลักศาสนาแก่ประชาชนในมัสยิดเป็นประจำ		
72. เคยได้รับเชิญไปบรรยายหลักศาสนาเป็นครั้งคราว		
73. เคยให้ความร่วมมือช่วยเหลือแก่คณะกรรมการทุกครั้ง		
74. จัดงานกินเลี้ยง (กินเหนียว) เพื่อหาเงินช่วยเหลือคนยากจน ให้ไปทำพิธีฮัจย์ ณ เมกกะ		
75. นำเงินหรือสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาให้ไปมอบให้แก่คนยากจน		
76. การที่คนมุสลิมไปร่วมในพิธีต่าง ๆ ของชาวพุทธ ไม่เป็นการผิด หลักศาสนาอิสลามแต่ประการใด		
77. การที่คนมุสลิมไปร่วมงานศพของชาวพุทธ แต่เขาไม่ได้ร่วม ประชุมเพลิง ไม่เป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลาม		
78. การที่คนมุสลิมไปร่วมเป็นเกียรติในงานอุปสมบทของชาวพุทธ แต่ไม่ได้ ร่วมขบวนแห่หน้าค ไม่เป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลาม		
79. การที่คนมุสลิมไปร่วมในงานสมรสของชาวพุทธ แต่ไม่ได้ร่วมรดน้ำสังข์ แก่คู่บ่าวสาว ไม่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามแต่อย่างใด		
80. การที่คนมุสลิมยกมือไหว้ในการทักทายตามธรรมเนียมประเพณีของไทย ไม่ถือว่าเป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลามแต่ประการใด		

ตอนที่ 3

ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของโตะครู (ต่อ)

คำชี้แจงในการตอบ

แบบทดสอบต่อไปนี้ ในแต่ละข้อจะมีข้อความที่เป็นตอนนำอยู่ทุกข้อ และในแต่ละข้อนั้น จะมีคำถามอยู่ 2 คำถามทุกข้อ ให้ท่านกาเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหลังคำถามแต่ละข้อ ตามความเป็นจริง หรือตามความคิดเห็นของท่านว่า "ใช่" หรือ "ไม่ใช่" เพียงอย่างเดียว ใดอย่างหนึ่ง

	ใช่	ไม่ใช่
ผู้นำทางศาสนาบางคนสอนประชาชนว่า การให้ความช่วยเหลือแก่คนต่างศาสนา ถือว่าเป็นบาป		
81. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
82. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
พระมีสอนว่าการรักษาคืน เป็นส่วนหนึ่งของการศรัทธา (ในพระผู้เป็นเจ้า)		
83. ท่านเคยสอนนักศึกษาเช่นนี้ใช่ไหม		
84. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนนักศึกษาเช่นนี้ใช่ไหม		
ผู้นำทางศาสนาบางคนสอนว่า ชาวมุสลิมมีหน้าที่ต้องเสีย "ซากาต" ให้แก่ผู้สอนศาสนา		
85. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
86. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
โตะครูบางคนสอนประชาชนว่า หน้าที่ในการเผยแพร่ศาสนา เป็นหน้าที่ของโตะครูเท่านั้น		
87. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
88. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		

	ใช่	ไม่ใช่
ผู้นำทางศาสนาบางคนสอนชาวมุสลิมว่า ผู้สอนศาสนามีสิทธิเหนือผู้อื่น		
89. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
90. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
มีนักสอนศาสนาบางคนเรียกเงินและสิ่งของ เป็นค่าตอบแทนจากการสอนศาสนา		
91. ท่านเคยทำเช่นนี้บ้างเหมือนกันใช่ไหม		
92. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปทำเช่นนี้บ้างเหมือนกันใช่ไหม		
โตะครูบางจังหวัด จัดงานกินเลี้ยง (กินเหนียว) เพื่อหาเงินมาใช้จ่ายสำหรับกิจการโรงเรียนของตน		
93. ท่านเคยทำเช่นนี้ใช่ไหม		
94. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปทำเช่นนี้ใช่ไหม		
ผู้นำทางศาสนาบางคนสอนว่า การบริจาคตานให้แก่ผู้สอนศาสนานั้น ได้กุศลมากกว่าบริจาคตานให้แก่คนยากจน		
95. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
96. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
นักสอนศาสนาบางคนสอนชาวมุสลิมว่า มุสลิมพึงศึกษาเล่าเรียนเฉพาะวิชาศาสนาเท่านั้น		
97. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
98. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
การที่ชาวมุสลิมจะศึกษาหาความรู้เรื่องศาสนาอื่น ไม่ถือว่าเป็นการขัดกับหลักศาสนาอิสลามแต่อย่างใด		
99. ท่านเห็นด้วยกับข้อความนี้ใช่ไหม		
100. ท่านคิดว่าโตะครูทั่วไปเห็นด้วยกับข้อความนี้ใช่ไหม		

	ใช่	ไม่ใช่
<p>ชาวมุสลิมบางกลุ่มเห็นว่า ชำรชากรในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรเป็นมุสลิมทั้งหมด</p>		
101. ท่านเห็นด้วยกับความคิดเห็นเช่นนี้ใช่ไหม		
102. ท่านคิดว่าโตะครุทั่วไปเห็นด้วยกับความคิดเห็นเช่นนี้ใช่ไหม		
<p>ผู้สมัคร เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคน แนะนำชาวมุสลิมให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนที่เป็นคนมุสลิมด้วยกัน</p>		
103. ท่านเคยแนะนำชาวบ้านเช่นนี้ใช่ไหม		
104. ท่านคิดว่าโตะครุทั่วไปแนะนำชาวบ้านเช่นนี้ใช่ไหม		
<p>ผู้นำทางศาสนาบางคน ช่วยหาเสียงให้ผู้สมัคร เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้แจกเงินและสิ่งของ</p>		
105. ท่านเคยทำเช่นนี้ใช่ไหม		
106. ท่านคิดว่าโตะครุทั่วไปทำเช่นนี้ใช่ไหม		
<p>ชาวมุสลิมบางคนเห็นว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรถือสัญชาติเป็นมาเลเซีย</p>		
107. ท่านเห็นด้วยกับความคิดเห็นนี้ใช่ไหม		
108. ท่านคิดว่าโตะครุทั่วไปเห็นด้วยกับความคิดเห็นนี้ใช่ไหม		
<p>ชาวมุสลิมในประเทศไทยกลุ่มหนึ่งเห็นว่า ควรตั้งพรรคการเมืองมุสลิมขึ้นโดยเฉพาะในประเทศไทย</p>		
109. ท่านเห็นด้วยกับความคิดเห็นนี้ใช่ไหม		
110. ท่านคิดว่าโตะครุทั่วไปเห็นด้วยกับความคิดเห็นนี้ใช่ไหม		

	ใช่	ไม่ใช่
ชาวมุสลิมบางกลุ่มเห็นว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้ควรตั้งเป็นรัฐอิสระปกครองตนเอง		
111. ท่านสนับสนุนความคิดนี้ใช่ไหม		
112. ท่านคิดว่าโต๊ะครูทั่วไปเห็นด้วยกับความคิดนี้ใช่ไหม		
มีมุสลิมบางกลุ่มเห็นว่า ชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรศึกษาภาษามลายูมากกว่าศึกษาภาษาไทย		
113. ท่านเห็นด้วยกับความคิดนี้ใช่ไหม		
114. ท่านคิดว่าโต๊ะครูทั่วไปเห็นด้วยกับความคิดนี้ใช่ไหม		
ผู้นำมาเลเซียบางคน เคยสนับสนุนให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปรวมกับมาเลเซีย เพราะมีภาษา ศาสนา และชนบประเพณีคล้ายคลึงกัน		
115. ท่านเห็นด้วยกับการกระทำนี้ใช่ไหม		
116. ท่านคิดว่าโต๊ะครูทั่วไปเห็นด้วยกับการกระทำนี้ใช่ไหม		
ชาวมุสลิมบางคนเห็นว่า มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรรับความช่วยเหลือจากประเทศกลุ่มมุสลิมด้วยกัน มากกว่าที่จะคอยรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลไทย		
117. ท่านสนับสนุนความคิดนี้ใช่ไหม		
118. ท่านคิดว่าโต๊ะครูทั่วไปสนับสนุนความคิดนี้ใช่ไหม		
ครูตามโรงเรียนทั่วไปจะสอนให้นักเรียนทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประมุขสูงสุดของประเทศไทย		
119. ท่านเคยสอนเช่นนี้ใช่ไหม		
120. ท่านคิดว่าโต๊ะครูทั่วไปสอนเช่นนี้ใช่ไหม		

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ.

รายละเอียดบางประการเกี่ยวกับสถานภาพของโตะครุ

	กณอายุ 45 ปีลงมา	กณอายุ 46 ปีขึ้นไป	กณทำการสอนต่ำกว่า 10 ปี	กณทำการสอน 11 ปีขึ้นไป	กณมีความรู้ภาษาไทย	กณไม่มีความรู้ภาษาไทย	กณศึกษากายในประเทศ	กณศึกษากายในและต่างประเทศ
<u>หน้าที่ประจำในโรงเรียน</u>								
- เจ้าของและสอนศาสนา	7	34	21	20	14	27	16	18
- ผู้จัดการและสอนศาสนา	-	-	-	-	-	-	1	1
- ครูใหญ่และสอนศาสนา	-	-	-	-	-	-	-	6
- เจ้าของ ผู้จัดการและสอนศาสนา	12	15	12	14	16	11	6	18
- เจ้าของ ครูใหญ่และสอนศาสนา	18	13	19	12	22	9	12	10
- เจ้าของ ผู้จัดการ ครูใหญ่และสอนศาสนา	21	15	23	14	30	6	12	20
รวม	58	77	75	60	82	53	47	73
<u>หน้าที่พิเศษ</u>								
- กรรมการอิสลามประจำจังหวัด	2	3	2	3	5	1	1	3
- กรรมการอิสลามประจำมัสยิด	37	35	38	34	46	25	24	73
- กรรมการการศึกษา ร.ร. ประชาบาล	10	11	12	9	11	10	9	11
- กรรมการพัฒนาตำบลหรือหมู่บ้าน	7	11	10	8	13	5	10	6
- สมาชิกสภาเทศบาล	1	-	-	1	1	-	-	1
- สมาชิกสภาจังหวัด	-	1	-	1	1	-	-	1
- แพทย์ประจำตำบล	1	-	-	1	1	-	-	-
- โตะอิหม่า	1	-	1	-	1	-	1	-

ประเภทโรงเรียนที่เปิดสอน

	กลุ่มอายุ 45 ปีลงมา	กลุ่มอายุ 46 ปีขึ้นไป	กลุ่มทำการศึกษาต่ำกว่า 10 ปี	กลุ่มทำการศึกษา 11 ปีขึ้นไป	กลุ่มมีความรู้ภาษาไทย	กลุ่มไม่มีความรู้ภาษาไทย	กลุ่มศึกษาภายในประเทศ	กลุ่มศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศ
-ชาย	1	5	2	4	1	5	3	3
-หญิง	1	5	4	2	4	2	1	3
-สหศึกษา	56	67	69	54	77	46	43	67
รวม	58	77	75	60	82	53	47	73